

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

AİLE İÇİ ŞİDDETİ ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ÇOCUK RESİMLERİNE
YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gül Mehtap GÖKTAŞ

Ankara
Haziran 2014

Gül Mehtap Göktaş tarafından hazırlanan “Aile İçi Şiddeti Algılama Biçimlerinin Çocuk Resimlerine Yansımaları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Serap BUYURGAN

Güzel Sanatlar Eğitimi, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Yrd.Doç.Gonca YAYAN

Güzel Sanatlar Eğitimi, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Yrd.Doç.Dr. Mehmet ŞEREN

Gazi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 19/08/2014

Bu tezin Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Sabrından, anlayışından, bilgisinden faydalandığım; araştırmanın planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve bitiş aşamasına kadar olan süreçte eleştirileri ve açıklamaları ile yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Serap BUYURGAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Zorlu süreçlerden geçtiğim her evrede; desteklerini tezin her aşamasında gördüğüm Yrd. Doç Dr. Mehmet ŞEREN'e, Arş. Gör. Sena SENGİR'e, Rehber Öğretmeni Elif TOPAÇ'a ve maddi, manevi her zaman, her konuda yanımda olan, annem Fatma Ülkü ÖZER GÖKTAŞ ile kız kardeşim İldem GÖKTAŞ'a teşekkür ederim.

Gül Mehtap GÖKTAŞ

**AİLE İÇİ ŞİDDETİ ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ÇOCUK
RESİMLERİNE YANSIMALARI
(Tezli Yüksek Lisans Tezi)**

Gül Mehtap GÖKTAŞ
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
Haziran 2014

ÖZET

Araştırmanın amacı; çocukların aile kavramında, aile içi şiddeti nasıl algıladıkları ve resimlerinde kendi aile yaşantılarına dair izleri nasıl yansıttıklarını belirtmektir. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Anket yoluyla elde edilen bilgiler resim değerlendirme kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışmanın örneklemini; Samsun/Atakum ilçesi Denizevleri Ortaokulu 4.sınıfına devam eden 63 öğrenci oluşturmuştur. Anket uygulanan öğrencilere iki örnek olay öykü okunarak, aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanmış ve aile içi problemi onların tamamlayıp bir aile resmi yapmaları istenmiştir. Çocuklar resimlerinde; gördüklerini, bildiklerini, yaşadıklarını resmederler. Bu durumda tamamlamaları istenen örnek olay öykü de artık bizzat çocuğun kendi aile ortamıdır. Kendi ailesinin aile içi problemi nasıl çözdüğü ile ilgilidir. Resimlerdeki aile resminin birbirinden farklı olması ve sosyo-kültürel özellikleri de yansıtması bunu destekler niteliktedir. Anne-babanın kendi aralarındaki anlaşmazlıklara (kavgalara) ya da disiplin sağlamak amacıyla ona sergilenen tutumlara tanık olan çocuk, hayatın her anında şiddetin fiziksel ya da psikolojik yanıyla karşı karşıya kalmaktadır. Araştırma, günümüzde hala her kesimde devam eden, şiddete tanık olan çocuklar için söylenen “çocuktur, bir şey anlamaz” mantığı ve sözde çocuklarının iyiliği için takınılan denetimlerin yanlışlığının çocuklar tarafından algılanıp, etkilenmelerini destekler niteliktedir.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Aile içi şiddet, çocuk resmi

Sayfa Adedi : 108

Danışman : Prof. Dr. Serap BUYURGAN

THE REFLECTIONS OF WAYS OF THE PERCEPTIVES OF FAMILY VIOLENCE ON CHILD PICTURES

(Master's Thesis)

Gül Mehtap GÖKTAŞ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

PICTURE-BUSINESS TEACHER EDUCATION DEPARTMENT

June 2014

ABSTRACT

The aim of the research is to represent how children sense against domestic abuse and how they reflect the traces of their family lives in the picture. The research is a study of descriptive survey model. data obtained from the survey is utilised in direction of evaluation criteria. The sample of the study is constituted by 63 student continuing 4th grade of Denizevleri secondary school in Atakum district. Two sample stories were read to student who conduct the survey, for remind them about domestic abuse. The students were asked to complete the problem and draw a Picture of family. In pictures children drew what they saw, knew and lived. In this case the students were principally asked to complete sample stories of their family lives. Its about how his / her family solve the trouble. It clearly appears with distinctness and sociocultural differences under favour of pictures. The children who is a witness to their parents' disagreement between each other, or their parents' attitudes to procure discipline is faced with psychological or physical effects of violence. The research is in furtherance of the children are affected by the logic of "he/ she is a child so she / he can't understand a thing " or the mistakes of inspection for so – called favours.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Domestic violence, child picture

Sayfa Adedi : 108

Danışman : Prof. Dr. Serap BUYURGAN

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

TEŞEKKÜR.....	ivi
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	ixi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sayıtlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6
II. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Şiddet.....	7
2.1.1. Şiddet.....	7
2.1.2. Şiddet ve Sanat.....	8
2.1.3. Şiddet ve Çocuk.....	10
2.2. Çocuğun Etkileşim İçinde Bulunduğu Aile Ortamı.....	16
2.2.1. Aile Ortamı.....	16
2.2.2. Aşırı Baskılı Ve Otoriter Tutum.....	22
2.2.3. Aşırı Hoşgörülü Tutum.....	24
2.2.4. Dengesiz ve Kararsız Tutum.....	24
2.2.5. Aşırı Koruyucu Tutum.....	25
2.2.6. Güven Verici ve Hoşgörülü Tutum (Demokratik Üslup).....	25
2.2.7. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum.....	26
2.3. Görsel Sanatlar Eğitimi Ve Çocuk.....	27
2.3.1. Görsel Sanatlar Eğitiminin Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	27
2.3.2. Resimde Rengin Biçimin ve Çizginin Psikolojik Etkileri.....	29

2.3.3. Çocuk Resminin Özellikleri.....	35
2.3.4. İfade Aracı Olarak Resim	42
III. YÖNTEM	49
3.1. Araştırmanın Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem	49
3.3. Ölçme Araçları	49
3.4. Ölçüm Güvenirliği	50
3.5. Ölçüm Yorumlarının ve Kullanımlarının Geçerliği	50
3.6. Verilerin Toplanması	50
3.7. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	51
IV. BULGULAR ve YORUM.....	53
4.1. Anketlerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	53
4.2. Resimlerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	59
V. SONUÇ ve TARTIŞMA	77
5.1. Sonuç.....	77
5.2. Tartışma.....	78
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	83
Ek 1 Anket	83
Ek 2 Öyküler	85
Ek 3 Çocuk Resimleri	87
ÖZGEÇMİŞ.....	108

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşını Gösterir Dağılım.....	53
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetini Gösterir Dağılım.....	54
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Kardeş Olduklarını Gösterir Dağılım	54
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Birlikteliğini Gösterir Dağılım	54
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşadığı Sorunları Ailesiyle Konuşabilirliğini Gösterir Dağılım	55
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evinde Daha Çok Kimin Sözü'nün Dinlenirliğini Gösterir Dağılım.....	55
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bir Hata Yaptığında Ailesinin Nasıl Davrandığını Gösterir Dağılım	56
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Bireyleri İle Bir Problem Yaşadığında Problemi Nasıl Çözdüğünü Gösterir Dağılım.....	57
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Göre Bir Ailede Mutsuzluğun Nedenlerini Gösterir Dağılım	57
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile, Öğretmen Ya Da Arkadaşlarıyla Yaşadığı İyi Kötü Olayların Resimlerine Yansımalarını Gösterir Dağılım	58
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resim Yaptıktan Sonra Kendini Nasıl Hissettiklerini Gösterir Dağılım.....	59
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Hikâyeyi Tamamlayarak Resim Yapma Durumlarını Gösterir Dağılım.....	60
Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerinde Kullandıkları Renkleri Gösterir Dağılım	61
Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Duyuşsal Tepkileri Gösterir Dağılım	63
Tablo 15. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Davranışsal Tepkileri Gösterir Dağılım	64
Tablo 16. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Nesnelere Gösterir Dağılım	66
Tablo 17. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Figürleri Gösterir Dağılım....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim 1. Ö. 1.a	87
Resim 2. Ö. 1.b	87
Resim 3. Ö. 2.a	87
Resim 4. Ö. 2.b	87
Resim 5. Ö. 3.a	87
Resim 6. Ö. 3.b	87
Resim 7. Ö. 4.a	88
Resim 8. Ö. 4.b	88
Resim 9. Ö. 5.a	88
Resim 10. Ö. 5.b	88
Resim 11. Ö. 6.a	88
Resim 12. Ö. 6.b	88
Resim 13. Ö. 7.a	89
Resim 14. Ö. 7.b	89
Resim 15. Ö. 8.a	89
Resim 16. Ö. 8.b	89
Resim 17. Ö. 9.a	89
Resim 18. Ö. 9.b	89
Resim 19. Ö. 10.a	90
Resim 20. Ö. 10.b	90
Resim 21. Ö. 11.a	90
Resim 22. Ö. 11.b	90
Resim 23. Ö. 12.a	90
Resim 24. Ö. 12.b	90
Resim 25. Ö. 13.a	91
Resim 26. Ö. 13.b	91

Resim 27. Ö.14.a.....	91
Resim 28. Ö. 14.b.....	91
Resim 29. Ö.15.a	91
Resim 30. Ö. 15.b	91
Resim 31. Ö. 16.a.....	92
Resim 32. Ö. 16.b.....	92
Resim 33. Ö. 17a.....	92
Resim 34. Ö. 17.b.....	92
Resim 35. Ö. 18.a.....	92
Resim 36. Ö. 18.b.....	92
Resim 37. Ö.19.a.....	93
Resim 38. Ö. 19.b.....	93
Resim 39. Ö. 20.a.....	93
Resim 40. Ö. 20.b.....	93
Resim 41. Ö. 21.a.....	93
Resim 42. Ö. 21.b.....	93
Resim 43. Ö. 22.a.....	94
Resim 44. Ö. 22.b	94
Resim 45. Ö. 23.a.....	94
Resim 46. Ö. 23.b.....	94
Resim 47. Ö. 24.a.....	94
Resim 48. Ö. 24.b.....	94
Resim 49. Ö. 25.a.....	95
Resim 50. Ö. 25.b.....	95
Resim 51. Ö. 26.a	95
Resim 52. Ö. 26.b.....	95
Resim 53. Ö. 27.a.....	95
Resim 54. Ö. 27.b.....	95
Resim 55. Ö.28.a.....	96

Resim 56. Ö. 28.b.....	96
Resim 57. Ö. 29.a.....	96
Resim 58. Ö. 29.b.....	96
Resim 59. Ö. 30.a.....	96
Resim 60. Ö. 30.b.....	96
Resim 61. Ö. 31.a.....	97
Resim 62. Ö. 31.b.....	97
Resim 63. Ö. 32.a.....	97
Resim 64. Ö. 32.b.....	97
Resim 65. Ö. 33.a.....	97
Resim 66. Ö. 33.b.....	97
Resim 67. Ö. 34.a.....	98
Resim 68. Ö. 34.b.....	98
Resim 69. Ö.35.a.....	98
Resim 70. Ö.35.b.....	98
Resim 71. Ö. 36.a.....	98
Resim 72. Ö. 36.b.....	98
Resim 73. Ö. 37.a.....	99
Resim 74. Ö. 37.b.....	99
Resim 75. Ö. 38.a.....	99
Resim 76. Ö.38.b.....	99
Resim 77. Ö.39.a.....	99
Resim 78. Ö. 39.b.....	99
Resim 79. Ö. 40.a.....	100
Resim 80. Ö. 40.b.....	100
Resim 81. Ö.41.a.....	100
Resim 82. Ö. 41.b.....	100
Resim 83. Ö 42.a.....	100
Resim 84. Ö. 42.b.....	100

Resim 85. Ö. 43.a.....	101
Resim 86. Ö. 43.b.....	101
Resim 87. Ö. 44.a.....	101
Resim 88. Ö. 44.b.....	101
Resim 89. Ö. 45.a	101
Resim 90. Ö. 45.b.....	101
Resim 91. Ö. 46.a.....	102
Resim 92. Ö. 46.b.....	102
Resim 93. Ö. 47.a.....	102
Resim 94. Ö. 47.b.....	102
Resim 95. Ö. 48.a.....	102
Resim 96. Ö. 48.b.....	102
Resim 97. Ö. 49.a.....	103
Resim 98. Ö. 49.b.....	103
Resim 99. Ö. 50.a.....	103
Resim 100. Ö. 50.b.....	103
Resim 101. . 51.a.....	103
Resim 102. Ö. 51.b.....	103
Resim 103. Ö. 52.a.....	104
Resim 104. Ö. 52.b.....	104
Resim 105. Ö. 53.a.....	104
Resim 106. Ö. 53.b.....	104
Resim 107. Ö. 54.a	104
Resim 108. Ö. 54.b	104
Resim 109. Ö. 55.a	105
Resim 110. Ö. 55.b	105
Resim 111. Ö. 56.a	105
Resim 112. Ö. 56.b	105
Resim 113. Ö. 57.a.....	105

Resim 114. Ö. 57.b.....	105
Resim 115. Ö. 58.a.....	106
Resim 116. Ö. 58.b	106
Resim 117. Ö. 59.a	106
Resim 118. Ö. 59.b	106
Resim 119. Ö. 60.a	106
Resim 120. Ö. 60.b	106
Resim 121. Ö. 61.a	107
Resim 122. Ö. 61.b	107
Resim 123. Ö. 62.a	107
Resim 124. Ö. 62.b.....	107
Resim 125. Ö. 63.a.....	107
Resim 126. Ö. 63.b.....	107

I. GİRİŞ

Çocuklar sözel olarak kendilerini ifade etmekte zorlanmaktadır. Resim yoluyla yaşadıklarını duygu ve düşüncelerini rahat bir biçimde yansıtmaktadırlar.

Sanat; bir anlatım aracıdır. Dil ifade için nasıl mürekkep, kağıt, baskı makinası vb. kullanıyorsa sanatta kendi malzemeleriyle birçok mesajlar taşır. Sanat faaliyetlerinin hepsi de bize bir şeyler anlatmaya çabalar (Read'dan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s. 2).

Çocuk resmi; psiko-pedagojik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak büyük önem taşır. Çocuk resmi; çocukta düşünce dilidir. Çocuk, dünyayı kendi algıladığı biçimde görür ve bunu kendi ifadeleri içinde yansıtmaya çalışır (Yavuzer, 2007, s. 12).

Çocuk simgesel bir anlatımı, fantezi ve duyguları ile birleştiren, iç dünyasını söze getiren bir ekspresyonisttir (dışavurumcudur) (Kehnemuyi, Haziran 2006, s. 19).

Çocuk; yaptığı resimde kullandığı renk, biçim, çizgi ve kendince oluşturduğu sembollerle kendini ifade eder. Çocukların resimlerinin; onların iç dünyasını, düşüncelerini, yaşadıklarını yansıttığı düşünüldüğünde iyi analiz edildiğinde kişilikleri, dünya görüşleri, hayalleri, düşünceleri ve yaşadıklarıyla ilgili pek çok bilgiler edinmek mümkündür. Ailelerin “bir şey anlamamıştır” düşüncesine inat; çocuk yaşadığı tüm aile içi sorunlarını, yanında yapılan tartışmaları kendince algılayarak resimlerine yansıtabilmektedir. Bu nedenle çocuk resmi; çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek konusunda iyi bir değerlendirme aracı olması olasıdır.

Şiddet üzerine bilim adamları, farklı tanımlar yapmışlardır. Şiddet; “başkalarına zarar vermek ya da yaralamak amacıyla kullanılan fiziksel güç” ya da “güç ve kuvvetin başkalarını bir takım haklarından mahrum etmek gibi, adaletsiz bir biçimde kullanılması “olarak tanımlanmaktadır (Pınar, 2006, s. 14).

İnsanların olduğu her yerde şiddette var olmuştur. Baskı, eziyet, sindirme, korkutma, öldürme, cezalandırma ve bunların yanı sıra başkaldırı, her toplumda derece derece ama,

sürekli bir biçimde günlük yaşamın bir parçası olma özelliğini korumaktadır (Pınar, 2006, s. 15).

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddet olgusu günümüzde de evrensel bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Şiddetin farklı yönleri aile içinde de kendini göstermekte, çocuğa yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yarattığı olumsuz etkilerle çocukta yaşamı boyunca kalıcı izler bırakabilmektedir (Tuna, 2010, s. 7).

Şiddet; çocuğun hayatı boyunca nasıl hissedeceğine, nasıl gelişeceğine ve diğer insanlarla nasıl ilişkiler kuracağına etki etmektedir (Ovacık, 2008, s. 5).

Binlerce yıllık tarihi olan sanat, insan eğilimlerinin sonsuz çeşitliliğini özümlemiş bir dildir. Müzikten mimariye, heykelden mozayiğe kadar sanatın farklı alanlara yansıdığı kadarıyla, gerilim ve endişeleri yer yer sezmek mümkündür (Aşkaroğlu, 2006, s. 15). Aynı duygularını ve yaşadıklarını yansıtan çocukların resimlerinde hissedilen gerilim ve endişe gibi ...

Kuvveti çoğaltmak ya da korunmaya yönelik olarak tasarlanan; ilk yapılar, ilk silahları göz önünde bulundurulursa sanat ve şiddet ilişkisinin insanlık tarihiyle birlikte koşut olarak olumlu ya da olumsuz değişimler gösterdikleri görülmektedir. Resim ve heykelde sanatsal anlatımın: soylu, yüce, pürüzsüz, çarpıcı olması hayat pratiğinin yolunu kesemez. Anlatımda hangi yol tutulursa tutulsun (form, üslup, hareket, ışık vs.) "insanın insana Yaptığı"nı sanat gizleyemez. Malraux' un deyişiyle "*sanat bir karsı yazgıdır*". Varolanı göstermek ya da yeniden yansıtmak, hatırlatmak için yapılır (Aşkaroğlu, 2006, s. 15).

Çocuk, duygu ve düşüncelerini, yeteneklerine uygun bir objektivasyonla gerçekleştirirken hem gerilimlerinden kurtulur hem de yaratma arzusunu tatmin eder. Belki de evrensel ritme, bilmeyerek de olsa katkıda bulunur; onunla kendisi arasında empati kurar (Boydaş'tan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s. 11). Sanat eğitimi (resim) çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortamdır. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, kendine güvenmesinde önemli rol oynar. Sanat eğitimi çocuklara kültür sanat ve tarih değerlerini kazandırırken aynı zamanda onların özgürce yaratıcı, insancıl, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen geleceğin izlerini yansıtan çocukların yetişmesi için düşüncelerini ortaya koyabilecekleri bir süreç, vazgeçilmez bir dünya olmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s. 11).

Çocuk resmini kliniksel yaklaşımlarla açıklayan kuramların temelinde psiko-analitik kuram gelir. Freud'un kuramına göre, çocuğun resim çalışması bilinçaltında yatan istek ve

korkulardan büyük ölçüde etkilenir. Ama arzuların anlatımı, sembolik veya gizli olabilir. Örneğin bir kız çocuğu evdeki sürtüşmelerden ve tartışmalardan çok yıpranmıştır. Bunu da resminde, evlerini çizerken kullandığı bacadan yükselen kalın duman tabakasıyla yansıtmaya çalışmıştır. Bu olayda resim. Kızın evini bir kargaşa ve huzursuzluk ortamı olarak gördüğünü yansıtmaktadır. Duygularını bu şekilde yansıtması duygu düzeninin ölçülmesi için çocuk resminin kullanılabileceği düşüncesini yaratmıştır. Psiko-analitik kuramın resim yapma güdülenmesine (motivasyonuna) bakış açılarından biri de, bilinçaltında yatan istek ve duyguların resimde saklanmış biçimde de olsa anlatıldığıdır. Yani resim; tehlikeli olabilecek ve bastırılmış olarak tanımlayabileceğimiz duyguları zararsızca dışarı dökülebilme (dışavurma) görevini görür. Bu fikir, sanat yoluyla tedavinin ardında yatan mantıksal temeli de oluşturmaktadır (Yavuzer, 2007, s. 26).

Bugün dünyanın her yerinde çocuklar evde, okulda, sokakta şiddetin çeşitli şekilleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Çocukların ilk sosyalleştiği ortam olan aile çocuklar için çok önemlidir. Toplumların geleceği olan çocuklarımızın beden ve ruh sağlığını ciddi biçimde tehdit eden şiddet; ne yazık ki aile içinde de fiziksel, duygusal, cinsel yönleri ile görülmekte ve çocukların gelişimlerine zarar verici birçok olumsuz sonucu da beraberinde getirmektedir. Çocuk aile içinde yaşadığı olumsuz olayları bilinç altında gizler. Çocuğun yaşadığı olayları kendine göre algıladığı ve büyüklerini örnek aldığı düşünülünce, tanık olduğu şiddet olaylarını sergilemesi kaçınılmazdır. Resimle çocuğun sergilediği şiddet olgusu tam anlamı ile önlenemese de bastırılmış olan bilinç altındaki duygularını özgürce yaratıcı bir şekilde dışa vurması ve resmi ile kendi arasında empati kurması sağlanarak rahatlaması sağlanabilmektedir.

Günümüzde şiddete maruz kalan çocukların şiddete yönelmelerinin sebepleri şu şekilde sıralanabilir :

- çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevre (aile)
- anne- baba ilgisizliği
- eğitimsizlik
- çocuğun psikolojik durumu
- ekonomik koşullar
- şiddet içerikli yayınlar, programlar ve oyunlar
- büyükleri taklit

Çocuklardan kaynaklanan şiddet ile mücadelede sosyal çevrenin ve ailenin rolünün ve eğitimin (bilgilendirme ve bilinçlendirmenin) önemi ortaya çıkmaktadır (Aşkaroğlu, 2006, s. 23).

“Çocuktur, bir şey anlamamıştır” diye düşünülen çocuk, yaşadıklarını algılayıp olayları ayıklayarak kendisiyle özdeşleştirerek hem taklit yoluna gider, hem de resmini içinden geldiği gibi yapar ve yalnız duygu ve düşüncesiyle yaşadıklarını, kendisi hakkında kimseye söyleyemediği, sevinçlerini, korkularını, ilgilerini resimlerine yansıtır. Çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek konusunda çocuk resmi iyi bir değerlendirme aracıdır. Bu bakış açısından hareketle, araştırmada çocukların yaptıkları resimler incelenerek aile içi şiddeti algılama ve etkilenme durumları ortaya koyulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Hayatın her anında çocuklar evde, okulda, sokakta şiddetin çeşitli şekilleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunun başında ve en önemlisi ise ailedeki şiddettir. Bu çalışma, şiddet hayatımızda bu kadar yaygınken, şiddetin anlamı, nedenleri, etkileri üzerinde düşünmek ve çocuğun resmine yansımada şiddet üzerine yorumda bulunup, şiddete maruz kalan çocukların tespit edilmesi hem de çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Aile içinde yaşanan şiddet olgusunun, çocukların resimlerine yansımalarının analiz edilmesi ve bu doğrultuda çocukların algı dünyasında şiddetle ilgili yaklaşımlarını, kavrayışlarını yaptıkları resimler üzerinde çözümlemenin ne kadar geçerli olduğunun tespit edilmesi ana problemdir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Aile içinde şiddete maruz kalmış çocukların etkilenip etkilenmediği, etkilenmekte ise çocukların resimlerinden bu etkinin ne kadar anlaşılabilirliği, ne şekilde yorumlanabileceği ve olumsuz bir etkilenim söz konusu ise, yaratıcı resim yapma eyleminin yansıtıcı işlevi ile çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek konusunda çocuk resminin ne kadar etkili iyi bir değerlendirme aracı olabileceğini saptamak ana amaçtır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı; çocukların aile kavramında, aile içi şiddeti nasıl algıladıkları ve resimde kendi aile yaşantılarına dair izleri nasıl yansıttıklarını belirtmektir.

Bu araştırmada cevap aranacak sorular şunlardır;

1. Resim dersinde öğrencilerin yaptıkları resimler kendilerini ifade etmede nasıldır?
2. Anne baba davranışları çocukların resimlerine nasıl yansımaktadır?
3. Çocukların resimlerine şiddet nasıl yansımaktadır?
 - Renk ve biçime nasıl yansımaktadır?
 - Konu olarak nasıl yansımaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Resim eğitimi; çocuğa resim çizme ile ilgili psiko-motor becerileri kazandırırken, görsel algısını ve anlatım gücünü geliştirerek, bilinç altındakileri yaratıcı biçimde resimle yansıtır rahatlamasını sağlayan bir derstir. Bu bilgiler ışığında; sanat eğitimi sürecinde resmin yansıtıcı işlevi ile çocukların ortaya koydukları resimlerde şiddet olgusundan etkilenmelerini gözleme ve çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek konusunda çocuk resmi ne kadar etkili iyi bir değerlendirme aracıdır? Sorusuna cevap aranacak ve ortaya konulacaktır.

Bu çalışma şiddet olgusunun çocuğun resimlerine yansımalarının, ailenin “çocuktur bir şey anlamamıştır” olumsuz etki koşullarının incelenmesi açısından, ilgili tüm çevrelerin konuya ilgisini pekiştirmek ve benzeri çalışmalara ışık tutması açısından önemlidir.

1.4. Sayıtlar

- Resmin çocukların kendilerini ve bilinç altındakileri ifade etmelerini sağlayan bir araç olduğu varsayılmaktadır.
- Çocukların aile içi yaşantılarını, resim yoluyla yansıttıkları varsayılmaktadır.
- Şiddete maruz kalmış çocukların resimlerine şiddetin yansiyacağı varsayılmıştır.
- Anne baba davranışlarının çocukların resimlerinde yansiyacağı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma; hayatın her anında çocukların bir şekilde ailelerinden şiddet gördüğü düşüncesiyle, şiddete maruz kalmış çocukların resimlerine etkileri (yansımaları) ile sınırlıdır.
- Bu araştırma Samsun ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Denizevleri Ortaokulunda (4.sınıf) öğrenim gören öğrencilerin resimleriyle sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen veriler; görüşülen kişilerin sanatsal görüşleri, uzmanlık alanları, algıları ve tecrübeleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çocuk resmi: Psiko-pedagojik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracıdır (Yavuzer, 1992, s.12).

Şiddet: Kişinin bedensel ve/veya ruhsal bütünlüğüne yöneltilmiş zor olarak tanımlanabilir (Ovacık, 2008, s. 4).

II. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Şiddet

2.1.1. Şiddet

Şiddet; fiziksel, güç veya psikolojik bir baskı uygulayarak insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan davranışların tümüdür. Günümüz toplumlarının önde gelen dertlerinden biri şiddettir (Kalyoncu, 2009, s. 19). İlk olarak ta aile ortamında yaşanmaktadır.

Farklı sosyal, kültürel ve politik sistemlerde değişik aile kavramları olsa da toplumların temel birimi ailedir. Bir toplumsal kurum olan aile; her bireyin yaşadığı evrensel bir olgudur (Yıldırım, 1998, s. 24).

Aile içi şiddet ise bir kişinin; eşine, çocuklarına, anne-babasına, kardeşlerine, yakın akrabalarına yönelik yaptığı her türlü saldırgan davranışlarıdır. Bu tanımdan anlaşıldığı gibi, şiddet, sadece kaba kuvvet içeren davranışlar değildir; hakaret, aşağılama, tehdit, maddi kısıtlamalar gibi hususlar da şiddet kapsamında yer almaktadır (Kalyoncu, 2009, s. 19).

Çocuklara karşı kötü uygulamalar, eşlerin dövülmesi, saldırı, dayak, başkaldırma ve cinayet gibi çeşitli olguları içeren bir yığın şiddet eylemlerinin acısını çeken bir ülkede yaşamaktayız. Bu güne kadar yapılan girişimlerin hiç biri bu gibi şiddet olaylarının toplam sıklığını aşağı indirmekte pek etkili olamamıştır. Çoğumuz için şiddet; yaygın bir korku, öfke ve şaşkınlık konusu olmuştur. Acaba bu şiddetin kaynağı nedir, neden sürmektedir ve ne yapılabilir. Bu soruları yanıtlarken bazı bilim adamları şiddetin genetik ya da kalıtsal kaynaklı olduğu, insanın doğası bakımından kötü yaratılışlı olduğu ve insanın içsel olarak şiddet ve yıkıcı bir yapıda olduğu üzerinde durmaktadır. Bu sorulara bir başka yanıt ise yoksulluk, yıkılan aileler, uyuşturucu ve alkol kullanımı, kitle iletişim araçlarının şiddete çok yer vermesi, filmlerin ve televizyonun etkisi altında oluşan çevresel faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Valusek'ten aktaran, Gözütok, 2008, s. 27).

Şiddet duygusunun oluşmasında biyolojik eğilimlerin rolü vardır, ama rolü tamamıyla genlere yüklemek doğru değildir. Bu duygu sosyal öğrenme yoluyla da pekişir.

Onaylandığı, sorunların çözümünde metot olarak başvurulduğu toplumlarda şiddet daha da yaygındır (Tarhan, 2013, s. 47)

Şiddet davranışları, öfke patlaması, vurma, tırmalama, tekmeleme, itme, itekleme, çimdikleme, tokat atma, kavga etme, yaralama, yaralamaya kalkışma, tehdit etme, aşağılama, bağırma, ihmal etme, istismar etme, zorbalık, özgürlüklerini kısıtlama, sahip olduklarını elinden alma, verilmesi gerekenleri vermeme, acımasız hareketler yapma, çevreye ve çevredekilere zarar verme vb. olarak sıralanabilir. Toplumun her kesiminde yaşanan şiddet türleri aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

- a. Duygusal ya da psikolojik şiddet; bağırarak, korkutmak, ihmal etmek ve sevgiden yoksun bırakmak vb. insanın duygularına ve psikolojik durumuna zarar veren eylemler.
- b. Fiziksel şiddet; tokat atmak, tekme atmak, saçını çekmek, silkelemek, dövme, yaralamak vb. gibi insanın bedenine zarar veren eylemler.
- c. Cinsel şiddet; bedenini taciz etmek, başkaları ile cinsel ilişkiye zorlamak vb. gibi cinselliğine zarar veren eylemler.
- d. Ekonomik şiddet; para vermemek, parasını malını elinden almak, yasal olarak hak ettiği mirasını birisine bağışlamak zorunda bırakmak vb. insanın güçlenmesini engelleyen eylemler. Şiddet farklı türlerde görülmekle birlikte genellikle birkaç türü bir arada yaşanmaktadır (Gözütok, 2008, s. 93-94-95).

İnsanda saldırgan davranışlar kalıplaşmış olup, kızgınlık, öfke durumunu dışa yansıtan yüz mimiklerinden ya da bir sözcükten, doğayı, canlıyı yakan, yıkan, yok eden şiddet eylemlerine kadar geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır (Köknel, 1996, s. 20)

2.1.2. Şiddet ve Sanat

Sanat yaşamdan kopuk olmadan kendi dilini; yurtseverlik afişlerinde, fotoğraflarda, şiirlerde, resimlerde, plastik anlatımla göstermektedir (Aşkaroğlu, 2006, s. 17).

Sanat ve şiddetin birlikteliği; Tarih de ilk korunmak amaçlı silahlar ve kesici aletler vs. ile görünmektedir. Zamanla resim ve heykel gibi sanatlarla, var olanı göstermek, yansıtmak için sanatsal anlatımın ön planda olduğu görülmektedir.

Goya şiddetin boşunallığını paçavralar içindeki askerlerinde ortaya koymaktadır. Öldürenler de ölenler de insanlık dışı bir şiddet dünyasında kaybolurlar. Goya'nın insan yüzleri "korkunç bir kazayı atlatmış" gibidir. Gözler yuvarlak ve şaşkındır. Savaş ve iktidar sanatın baskısı, geniş izleyici kitleleri ve kendini ifade edebilen insanlarla artmakta ve oluşmaktadır (Gombrich'ten aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 17).

Resim 1. Goya'nın Savaş Felaketleri Resimleri (British Museum)

Dayak uygulamasının uygun gören değerler, atasözleri ve deyimlerle desteklenmiş, aynı zamanda bir kısır döngü gibi şiddeti onaylayan atasözleri ve deyimler de bu değerleri ve uygulamaları etkilemiştir (Gözütok, 2008, s. 34-35).

Önceden söylenmiş ve hala söylenmeye devam eden; dayak cennetten çıkmıştır, kızını dövmezen dizini döver, nush ile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir, kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin gibi sözlere karşılık söylenmiş şiddet cahillik göstergesinin en üst sınırınıdır sözü insanlara seçenek sunmasına rağmen insanlarımız hala anne-babanın vurduğu yerde gül biter diyerek şiddeti vücutta açılan gülle nitelendirmektedir. Sadece bu sözlerle de kalmayıp anne babalar çocuklarının canı yandığında canını acıtan şeye vurarak ya da kendileri aralarında çocuğun önünde tartışarak ona hem sözel hem görsel model olmaktadır.

Kısaca şiddet için; aile, okul, çevre, kitle iletişim araçları ve yazılı kaynakların öğrettiği, yaşattığı, canlı tuttuğu, ürettiği ve sunduğu bir davranış biçimidir diyebiliriz (Gözütok, 2008, s. 40).

2.1.3. Şiddet ve Çocuk

Şiddetin en önemli nedeni; bireyin şiddeti özellikle de büyürken model aldığı kişilerle yaşayarak öğrenmesidir (Gözütok, 2008, s. 44).

Toplum, maalesef şiddeti çocuklarına öğretmektedir. Aile içinden başlamak üzere ve aile bireyleri arasında bir eğitim ve iletişim yöntemi olarak; azarlama, bağırıp çağırma, aşağılama, hakaret gibi psikolojik şiddet ve çoğu zaman daha da ileri giderek fiziksel şiddet o kadar yaygın kullanılıyor ki! Çocuklar pek çok örnekleri ile adeta şiddet altında ve şiddetle yoğrulmaktadır (Kalyoncu, 2009, s. 20).

Aile içi şiddet daha çok erkekten kaynaklanmaktadır. Eş ya da baba rolündeki erkeğin, hem çocuklara, hem kadına karşı uygulamasının yanında ikincil derecede, erkek kardeş ve ailedeki diğer erkek akrabalarından da şiddet görülebilmektedir (Kalyoncu, 2009, s. 67).

Aile içi şiddette, kocalarını döven kadınlarda söz konusu olabilmektedir. Ancak kadından erkeğe yansıyan şiddet pek ender görülmesine karşılık, anneden çocuklara şiddet uygulaması hiç de ihmal edilmeyecek kadar az değildir. Çocukların annelerinden fiziksel şiddet görmesi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Ve kız çocuklarda erkek çocuklardan daha fazladır. Kızların anneleri ile yakınlığı yanında, onları hem ahlaki yönden terbiye etme düşüncesi, hem de ev işlerini öğretip yardımcı olmalarını sağlamak üzere baskı ve şiddet uygulayabilmektedir. İstenmeyen gebelik ve erkeğe olan nefret hissidi kadının çocuğa karşı tepkili olmasına sebep olmaktadır. Eşinden aşağılama gören anneler çocuklarına soğuk davranır; onlara anne şefkati ve sevgisini yeterince verememektedirler (Kalyoncu, 2009, s. 85).

Çocukların başarı, ruh sağlığı ve kişiliklerinin sağlamlığı büyük ölçüde anneye bağlıdır. Onlar en çok annelerinden etkilenmektedirler. Anne ise, babadan! Baba bilmelidir ki, hanımına nasıl davranırsa ve onda hangi ruh halinin oluşmasına sebep olursa, çocukları da o yönde etkilenecektir. Erkeğin, kadına yüklediği duygular aynen çocuğa yansımaktadır. Mutlu bir anne, mutlu ve başarılı çocuklar, mutsuz bir anne de, mutsuz ve ruh sağlığı bozulmuş çocuk demektir (Kalyoncu, 2009, s. 86-87).

Bir çocuk dünyaya gözlerini açtığı andan başlayarak çevresindekilerden nefret görürse, kolay kolay hayatta kalmaz, büyük bir kesinlikle yok olup gider (Adler'den aktaran, Gözütok, 2008, s. 89). Bu nedenle bir çocuğun hayatında sevginin yeri önemlidir. Çocukta sağlıklı dediğimiz duygu durumunun oluşabilmesi için yeterince iyi anneliğe-babalığa ve

sevginin fiziksel biçimde ifade edilmesine gerek vardır. Anne-baba bebeği tutar ve sevgi aracılığıyla benlik gereksinimlerine nasıl uyum sağlayacağını bilir. Bu koşul altında ve ancak bu koşul altında, birey var olmaya başlayabilir ve var olmakla da id deneyimlerini yaşamaya başlayabilmektedir (Winnicott'tan aktaran, Gözütok, 2008, s. 89).

TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı araştırma sonuçlarına göre;

Fiziksel şiddete ailelerin % 34'ünde, sözlü şiddete ise %53'ünde rastlanmaktadır. Çocuklara yönelik fiziksel şiddete rastlanma oranı da %46'dır (TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'ndan aktaran, Kalyoncu, 2009, s. 23). Şiddetin yaygınlığı, yöre ve sosyoekonomik ve kültürel özelliklere göre değişiklik göstermektedir (Kalyoncu, 2009, s. 23).

Şiddetin sonucu çocuklar; Depresyon, sürekli ve yoğun kaygı, düşük benlik algısı, iletişimde sorunlar, duygusal denge bozukluğu, reddedilme duygusu yaşamaktadır (Erkman ve Alantar'dan aktaran, Gözütok, 2008, s. 118).

Şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri;

- Dayak çocukların kendilerinden ve başkalarından nefret teme sonucunu çıkarır.
- Dayak özsaygının azalmasına yol açar. Çocuklar başkalarına güvenmeyi değil, onlardan korkmayı öğrenirler.
- Kendilerinden yaşça daha büyük ve otorite konumunda olan kişilerden korkmayı öğrenirler. Büyüyünce onlardan intikam alma düşüncesinde olabilirler.
- Akranlarıyla olan ilişkileri zayıftır. Okuldaki başarıları düşüktür.
- Çocuk yalnızca dayaktan sakınmak için olumlu davranışta bulunur.
- Dayak yiyen çocuk yanlış davranışının bedelini ödediğini düşünür (Polat'tan aktaran, Gözütok, 2008, s. 102-103).

Anne babanın bilerek ya da farkında olmadan çocuklar üzerinde uyguladığı şiddet içeren davranışlar;

- a. Çok sıkı ve katı otorite
- b. Dayak
- c. Aşırı koruyuculuk
- d. Sosyal ilişkiler geliştirmede kısıtlama

- e. Aşırı eleştiri
- f. Yaşa uygun olmayan yükümlülükler
- g. Aşırı ilgi
- h. Aşırı ilgisizlik (Erkman ve Alantar'dan aktaran, Gözütok, 2008, s. 117-118).

Ayrıca bunun sonucunda anne-babası tarafından örselenen, şiddete tanık olmuş çocuklarda;

- Tikler,
- Gece işemeleri,
- Öfke,
- Aşırı saldırganlık,
- Aşırı çekingenlik,
- Karanlıktan korkma,
- Hastane ve tedaviden korkma,
- Hayvanlardan korkma,
- Yalnız kalmaktan korkma,
- Gerçek dışı korkular gibi duygusal sorunlar görüldüğü belirlenmiştir (Gözütok, 2008, s. 115).

Disiplin sağlama yöntemi olarak çocuğa şiddet ve baskı uygulanması çocuğa taklit edebileceği bir model olarak dayanın sunulmasıdır. Kendini döven anne babasını çocuk taklit ederek, ilk fırsatta gücünün yeteceği birine şiddet uygulayacaktır (Kağıtçıbaşı'ndan aktaran, Gözütok, 2008, s. 40).

Tüm bu açıklamaların sonucunda, anne babaların;

- Çocukları için model teşkil ettiklerinin ve çocuklarının okuldaki davranışlarının büyük bir olasılıkla onların evde gördükleri muameleyi yansıtacağına bilincinde olmaları,
- Kabul edilir ve kabul edilemez davranışlara net sınırlar koyarak şiddet konusunda çocukları için yol gösterici ve açık kurallar belirlemeleri,
- Aile içi demokrasiye önem vererek hayata geçirmeleri,
- Çocukları ile güven ilişkisi oluşturarak onların arkadaşlarından, nerede olduklarından ve ne yaptıklarından haberdar olmaları gerekmektedir (Gözütok, 2008, s. 129).

İster sözlü, ister fiziksel şiddet olsun, kızgınlıkla ortaya çıkacak her davranış, yöneldiği kişiler için sıkıntı verici, tehdit edici, psikolojik ya da fiziksel anlamda yaralayıcı olmaktadır. Şiddet ortamında yaşayan tüm bireylerin yaşamları etkilenmektedir. Çocuklar ise böylesi ortamda çok yönlü yıkıma uğramaktadırlar. Bunun için şiddetin yaşandığı aile içindeki çocukların korunması son derece önemli ve hayati bir konudur. Şiddet yaşanan aile ortamında çocuklar için öncelikle şunlara dikkat etmelidir;

- Çocukları şiddet ortamından uzak tutun
- Çocuklarınızı taraf tutmaya zorlamayın
- Çocuklarınızın duygularını paylaşın
- Çocuğunuza olumsuz duygular yüklemeyin
- Çocuğunuzun eğitimi için öğretmeni ile iş birliği yapın (Kalyoncu, 2009, s.125-128).

Çocukları şiddet ortamının yıkıcı etkilerinden koruyabilmek için, mümkünse onlar bu ortamdaki uzak tutulmalıdır. Tartışma ve kavgaya şahit olmaları onların ruhunda kapanması zor yaralar açmaktadır. Çocuk evde bulunduğu zaman konunun tartışmaya doğru gideceği düşünülüyorsa, üstelemek ve konuşmayı ertelemek daha doğru olacaktır (Kalyoncu, 2009, s.125).

Tabii çocuk önünde tartışmayı erteleyip çocuğun yanında aile bireylerinin birbirine soğuk ve mesafeli davranması, birbirine nefretle bakışları da çocukların gözünden kaçmamaktadır. Aslında “çocuğun iyiliği için yanında tartışmıyoruz” dense de çocuk aile

bireylerinin bu tip davranışlarından da etkilenmektedir. Çünkü bir yerden sonra aile bireyleri üzerindeki olumsuz duygu çocuğa da yansımaktadır. Çocuklar çok zekidir. Algılamamıştır diye düşünmek büyük bir yanıltır

Çocuğun, kavga esnasındaki karşılıklı aşağılamaları, hakaretleri duyması; dayak, tekme, tokata seyirci olması, ileri ki hayatında, güçlü olanın güçsüz olana şiddet uygulama hakkı olduğu, şiddet yoluyla istediklerini elde etmenin mümkün olacağı gibi bir anlayışın beyinlerine yerleşmesine de sebep olabilmektedir. Böylece şiddeti çocuklara bizzat aile öğretmiş olmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.125).

Ayrıca çocuğun evde sürekli bir korku ve tedirginlik içinde olmasına, ev ortamında mutsuz olmasına, yeme, içme, bakım ve temizlik alışkanlıklarını ihmal etmesine, uykularının bozulmasına ve derslerini aksatmasına sebep olmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.126).

Şiddet ortamındaki çocuklar için olumsuz bir hususta, onların eşler arasında taraf tutmaya zorlanmasıdır. Çocukların psikolojisini yaralayan önemli bir yanıltır. Onlar, annelerine de, babalarına da aynı derecede ihtiyaç duyarlar. Çocuklar zaten bu ortamdan yeterince zarar görmekte iken, buna bir de taraf olmaya zorlanmanın sıkıntısı eklenirse telafisi zor problemler ortaya çıkmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.126).

Bu ortamda; çocuklar, şaşkın, tedirgin ve çaresiz kalmaktadır. İçleri, kızgınlık, düşmanlık duygusu ve kötümserlikle dolar. Geçici ve kalıcı ruhsal sorunlar geliştirir. Okul başarıları düşmektedir. Erkek çocukların davranışları bozulmaktadır. Kız çocukları ise korkak, kuruntulu ve kaygılı olmaktadır (Yörükoğlu, 2008, s.417)

En yaygın olan aile içi şiddet; eşler arası kavga, genellikle erkekten kadına ve çocuklara yöneliktir.

Pek çok çocuk, şiddetin akabinde şaşkındır. Bu sebeple anneler onlara yaklaşıp, bunun geçici bir rahatsızlık olabileceğini anlatmalı ve durumun çok da kötü olmadığını hissettirmelidir. Bu sayede hem anne için üzüldüğü için rahatlamış ve ortamın sıkıntısından biraz olsun kurtulmuş ve dertleşip rahatlamış olacaktır (Kalyoncu, 2009, s.126).

Aile bireyinin (annenin) duygularını onunla paylaşması onu cesaretlendirecektir. Ancak bunu yaparken yine de babalarına karşı olumsuzluk yüklememeye dikkat etmelidir (Kalyoncu, 2009, s.127).

Baba her şeyden önce eşi ve çocukları için güven kaynağıdır. Çocuklar babayı daha güçlü, daha çok bilen, daha çok saygı uyandıran kişi olarak bilmektedirler (Yörükoğlu, 2008, s.216).

Günümüzde babalar ailenin başı ve her dediği tartışmasız yapılan kişi niteliğini yitirmektedir (Yörükoğlu, 2008, s.217).

Babaların eskiye göre çok yumuşadığı çağımızda bile, çocukların babayı algılayışları pek değişmemiştir. Ceza vermese de, korkutmasa da baba daha çok çekinilen korkulan kişi olarak tanınmaktadır (Yörükoğlu, 2008, s.216).

Genellikle ailede şiddet uygulayan taraf babalar, ezilen ve hasar gören taraf anneler ve çocuklar olmaktadır. Anne baba arasında olan, çocuğun tanık olduğu kavga çocuğu da olumsuz etkilemektedir. Bırakın çocuk önünde kavgayı, çocuğun yanında eşlerin birbirine soğukluğunu, mesafesini bile çocuk hissetmekte ve etkilenmektedir. Bu yüzden çocuktur bir şey anlamamıştır demek çok yanlıştır.

Unutmamalıdır ki, anneler (eşler) hangi halde bırakıldıysa çocuklarda öyle olacaktır (Kalyoncu, 2009, s.127).

Çocuklar, bir taraftan annelerinin durumuna üzülürken diğer yandan babalarına karşı çelişkili duygular içinde olmanın sıkıntısını yaşamaktadırlar (Kalyoncu, 2009, s.127).

Babaların evde estirdiği hava ve uyguladığı şiddet sebebiyle çocuklar onlara kızgın olabilmekte ve bu yüzden suçlayabilmektedir. Bu normal bir tepkidir. Onu azarlama, anneyi suçlama ve savunma yoluna gidilmemelidir. Davranışın yanlış olduğunu, aşırı gidildiğini itiraf edilmelidir. Bu çocuğu bir nebze de olsa rahatlatacaktır. Tartışma boşanmaya da gitse unutulmamalıdır ki onun annesi ve babası olmaya devam edilecektir (Kalyoncu, 2009, s.127).

Gerçekten süregiden karı koça kavgalarında, çocukların dışı vuramadıkları en önemli duyguları, ana babanın ayrılmasıyla, kendilerinin ortada kalacağı korkusudur. Ayrıca, kavgaları kendilerinin neden olduğu duygusuna kapılmaktadırlar. Aile kavgalarının önemli bir bölümünün, çocuklar yüzünden çıktığı, sonra da anne babanın kişisel kavgasına dönüştüğü düşünülürse çocuklardaki suçluluk duygusu daha kolay anlaşılacaktır. Hatta bazen çocuk karı koca kavgasının içine bile sokulur, yan tutmaya zorlanmaktadır. Hakem rolü oynaması beklenmektedir. Bu durumlar zamanla çocuklarda bazen babayı anneye, anneyi da babaya karşı kullanarak istediklerini yaptırma yoluna getirmektedir (Yörükoğlu, 2008, s.146-147)

Kimi zaman da, kavga esnasında çocukların suçlandığı görülmektedir. Onlar, anne-baba arasındaki gerginliğe yol açan davranışlar göstermekle suçlanmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.128). Çocuklar zaten kimi eşler arası kavga esnasında kendilerini de suçlu hissederken, bu tutum onları daha da etkilemektedir.

Ailenin parçalanacağı, anne babanın ayrılacağı endişesine kadar pek çok düşünceler ders dinlemesine de, ders yapmasına da engeldir. İçine kapanmaya kadar varan pek çok belirtiler ortaya çıkabilmektedir (Kalyoncu, 2009, s.127).

Şiddet, çocuğun eğitimi ve okul başarısı üzerinde de son derece olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Sadece ders değil, arkadaşları ve öğretmenleri ile de ilişkileri bozulabilmektedir. Bu sebeple çocuğun öğretmenini bu durumdan haberdar etmelidir (Kalyoncu, 2009, s.128). Çocukla ilgilenilmelidir.

2.2. Çocuğun Etkileşim İçinde Bulunduğu Aile Ortamı

2.2.1. Aile Ortamı

Aile; gerek çekirdek aile, gerekse geniş aile yapısında olsun, sosyal yapısı ve biçimiyle çocukların üzerinde etkilidir. Her iki aile tipinde de bireylerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları vardır. Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini kazandığı yerdir (Bilge ve Aydın'dan aktaran, Akalın, 2008, s.21).

Aile, evlilik birliği içinde karı kocadan, başka çocuklar olmak üzere, aralarında akrabalık, kan bağı bulunan, aynı soydan gelen insanların oluşturduğu en küçük toplum birimi, kurumudur. Aile sözcüğü geniş anlamda ortak amaç, beklenti, değer, duygu, düşünce, ilke ve kural gibi öğeleri paylaşan insanlar içinde kullanılmaktadır. Ayrıca aile, bir iletişim grubu örneğidir. İçinde bulunduğu bölgenin, çevrenin doğal ve toplumsal özelliklerinden etkilenmektedir (Köknel, 2013, s.168-169).

Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemleyip yaşamaktadır. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanmaktadır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenmektedir (Yörükoğlu, 2008, s.126).

Bunun yanında, çocuk keskin bir gözlemcidir. Ana babasının kendisiyle, birbiriyle ve kardeşleriyle ilişkilerini sürekli gözleyip değerlendirmektedir. Sonuçlar çıkarıp değerlendirmektedir. Bu nedenle, aile içindeki ilişkilerin temelini, ana ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturmaktadır. Uyumlu ve sıcak ilişkiler, ana ve babadan çocuklara doğru yayılmaktadır. Gergin ilişkiler çocuklar için güvensiz ve tedirgin ortam yaratmaktadır (Yörükoğlu, 2008, s.127).

Ailede, sözlü ve açık anlaşmanın önemi ne denli vurgulansa azdır. Çünkü pek çok aile, yokluktan ya da çetin sorunları olduklarından değil, aile içi sözlü anlaşmanın yetersiz ya da çarpık oluşundan dolayı kargaşa içinde yaşamaktadır. Bir aile üyesi, istediklerini açıklamadan, herkesin anlamasını bekliyorsa ya da kendi gereksinimlerini öne almak için diretiyorsa çatışma, gerginlik kaçınılmaz olmaktadır (Yörükoğlu, 2008, s.130).

Çocuk, sosyal bir varlık olma özelliğini önce aile içinde kazanmaktadır. Ailedeki her iyi ve kötü davranış onun kişiliğinde izler bırakacak ve ilerideki hayatında etkili olacaktır. İster sadece psikolojik olsun, ister fiziksel, şiddet, sosyal gelişme süreci açısından da bireye zarar vermektedir (Kalyoncu, 2009, s. 40).

Genel olarak aile yapısı, baba soyuna bağlı ataerkil ve geniş, geleneksel temele dayanmaktadır (Köknel, 2013, s.166)

Toplumun en temel birimi olan aile kurumu, belki de en ataerkil olandır. Evin reisi olarak kabul edilen erkek, ailenin içinde kadınların cinselliğini, emeğin üretimini, doğurganlığını ve faaliyetlerini denetlemektedir. Erkeğin en üstün ve egemen, kadının ise ikincil olduğu ve boyun eğdiği bir hiyerarşi vardır. Gelecek kuşağın ataerkil değerler içinde sosyalleşmesi de ailede önemlidir. Erken çocuklar, kendilerini göstermeyi ve hükmetmeyi, kız çocuklar da boyun eğmeyi ve eşit olmayan muameleye maruz kalmayı ailede öğrenmektedirler (A.g.e.'den aktaran, Öztürk, 2010, s.52)

Çocukta düşünce dilden daha özgündür. Çocuğun konuşurken yetişkini kopya ettiği gerçeğini kabul edelim. Ne var ki, çocuk her şeyi kopya etmez. Seçici bir taklitçidir o. Dolayısıyla, bazı özellikler kopya edilmiştir, bazıları ise yıllar boyunca ayıklanmıştır. Dahası bu taklitlerin birbirini izleme düzeni genellikle süreklilik gösterir. Kopya edilmiş gibi görünenler aslında deforme edilmiş ve yeniden yaratılmıştır. Sözelimi sözcükler çocukta ve yetişkinde aynıdır ama anlamları ve bağlantıları farklıdır (Piaget, 2010, s. 29).

Dolayısıyla, çocuk sadece taklit eden bir varlık olarak değil, nesnelere (ve olayları) kendisiyle özdeşleştiren, onları (algılayıp) ayıklayan, kendi yapısına göre sindiren bir organizma olarak ele alınır (Piaget, 2010, s. 30).

Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde etkili olan çevre kurumları arasında en önemli olanı ailedir. Hiçbir kurum sağlıklı bir ailenin yerini tutamaz. Sağlıklı bir ailede ilişkiler sevgi, saygı ve güven üzerine kurulmuştur. Anne babanın birbirlerine karşı davranışları çocuğun gelişmesinde önemli bir etkidir. Çünkü çocuk genellikle aile bireylerini model alarak sosyalleşir. Çocuk anne babasını ideal, kusursuz kişiler olarak görür. Anne babanın birbirlerine karşı sevgisiz ve güvensiz tutumunu görmek onu düş kırıklığına uğratar (Dirim'den aktaran, Akalın, 2008, s.22).

Şiddet gören bir çocuk daha iyi bir model görmediği sürece, bu modelle özdeşleşme riski altındadır. Bebekken muhtaç ve çaresiz durumda olmak, bireyi anne babasına bağımlı kılmaktadır. Yani çocuk olarak varlığını sürdürmek, anne-baba ile gerçekten, kayıtsız ve soğuk, acımasız ve baskıcı olsalar bile, hatta özellikle olduklarında uzlaşmaya bağlıdır. Çocuk sanmaktadır ki kötü olan kendisidir. Yani anne babasının acımasızlığını kendi varlığına verilen bir tepki olarak yorumlayabilirse onları “sevgi dolu” olarak düşünebilir. Böylece kötülüğün kaynağı olarak kendini görecektir. Kendi duyguları, gereksinimleri, istekleri, var oluşu karşısında bir tehdit gibi görünmeye başlar. Kendini kötü bulduğu için ve böyle olduğu için suçluluk duygusu yaşar. Bu da kişinin kendi benliğini bir yabancıya dönüştürmesi ile sonuçlanmaktadır (Gruen'den aktaran, Gözütok, 2008, s. 91-92).

Çocuğun kendini bu şekilde suçlaması ailenin çocuk üzerindeki baskısı, ilgisizliği ile olmasının yanı sıra anne-babanın kendi aralarındaki şiddeti ve kardeşlere uygulanan şiddeti görmesi, buna tanık olması ile de gerçekleşmektedir. Günümüzde hala her kesimde devam eden genelde kadına şiddete (anneye) tanık olan çocuk “bir şey anlamaz” mantığı ile geçiştirilmektedir. Zaten şiddet gören kadının kendi hakkını arayamayıp “kol kırılır yel içinde kalır” ya da aile mahremiyeti adı altında farklı nedenlerle (ekonomik vs.) şiddet görmeye devam eder ve çocuklarının kopuk bir ailede yaşamaması için bu duruma katlanır. Bunu sözde çocuklarının psikolojik olarak etkilenmemesi için yapar. Oysa şiddete nerdeyse her gün tanık olan bir çocuk zannedilenden daha çok etkilenmektedir.

Kadını, erkeğin uyguladığı şiddet karşısında sessiz kalmaya mecbur bırakan sebepler, erkeğin şiddeti sürdürmesini kolaylaştırmaktadır. Pek az kadın, şiddetle ilk karşılaştığı zaman yapması gerekeni yapacak cesareti gösterebilmektedir. Çoğu ise sinip sessiz kalmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.92). Sessizliğe iten sebepler;

- Erkeğe ait olma duygusu,
- Sahipsizlik duygusu,
- Tehdit ve korku,
- Değersizlik hissi ve yetersiz kişilik,
- İnsanların öğrenmesinden utanma,
- Aç kalacağı, geçinemeyeceği kaygısı,
- Karşı çıkar, ayrılmak zorunda kalırsa çocukların perişan olacağı endişesi,
- Mazoşist kişilik, dindar kadınlardaki kader ve imtihan anlayışı (Kalyoncu, 2009, s.92).

Kocasının kendisine karşı içine girdiği aşağılama ve şiddet tavrı karşısında kadını düşündüren önemli bir husus da çocuklarıdır. Kocasının dayacağına tahammül edemeyen kadın ona karşı gelmesi halinde boşanma söz konusu olabilir. Bu takdirde, çocuk sahibi olan kadınlar, çocuklarından ayrılmak zorunda kalabilecekleri, onların başka bir kadının elinde büyümesi ihtimali, çocukların kendilerinde kalması halinde ise onlara bakıp büyütme konusunda zorluklarla karşılaşabileceği endişesi ile pasif kalabilmektedir (Kalyoncu, 2009, s.96). Belki de bu yüzden çocuktur bir şey anlamamıştır mantığı daha kolay gelmektedir.

Şiddete maruz kalanların büyük bir kısmı gizlemektedir. Çünkü şiddeti açıklamak yeni bir şiddeti getireceği gibi, dayak yediğini ya da herhangi bir şekilde şiddete maruz kaldığını söylemek insanların gözünde aşağılanmaya, küçük düşmeye de sebep olarak görülmektedir. Nitekim araştırmalar bunu göstermektedir. Ülkemizde şiddete maruz kalanların %80'i yapacak fazla bir şey olmadığına inanmaktadırlar. Gizlense de, açıklansa da, şiddet aile bağlarını zayıflatır. Tarafları birbirinden kopararak yuvanın perişan olmasına sebep olmaktadır (Kalyoncu, 2009, s. 24).

Ana-babadan birisinin aile çevresinde uzak bulunması yalnız ölüm ve boşanma sebebiyle olmaz. Her ikisi de çalışmak zorunda olanlarda bulunmaktadır (Enç, 1974, s. 158). Aileden uzak, ihmal edilmiş çocukta aile içi şiddet mazurudur. Çünkü şiddet denince akla sadece fiziksel şiddet gelmemelidir.

Ana-babanın hayatta bulunduğu, fakat bir türlü geçinemedikleri aileler de vardır. Bu karı-koca geçimsizlik ve kavgalarının da çocuklar üzerinde silinmez tesirleri görülmektedir.

Çocuk her şeyden önce ana ve babasına çok kuvvetli duygusal bağlarla bağlıdır. Onlar arasındaki kavga çocukta duygusal bir şaşkınlık, ruhsal bir güvensizlik ve tehlikeli iç çatışmalarının baş göstermesine yol açmaktadır (Enç, 1974, s. 158-159).

Şiddet ortamında büyüyen çocuklar kendilerini son derece mutsuz hissederler. Ancak, onların zararı sadece çocukluklarında yaşadıkları bu mutsuzlukla sınırlı kalmaz. Asıl büyük zarar geleceğe yöneliktir (Kalyoncu, 2009, s. 39).

Sürekli anne-baba kavgalarına şahit olan çocukların üzerinde gelişecek olumsuzlukları, buldukları zamana ve sonrasına yönelik olarak şunlardır;

- Okul başarılarının düşmesi,
- ahlaki yıkıntı,
- sosyal ilişkilerinin bozulması ve hayat başarılarının kötü etkilenmesi,
- uyuşturucu, alkol ve sigara gibi kötü alışkanlıklar,
- cinsel istismarlar ve sapıklıkların ortaya çıkması,
- gelecekteki evlilik problemleri gibi. Aile içi şiddet gelecekteki felakete imza atmaktadır (Kalyoncu, 2009, s. 39-41).

Kavgalı ailelerin çocuğa karşı ahlaki telkinleri iki açıdan zayıf ve etkisizdir. Birincisi, birbiri ile didişmekten çocuğa ayıracak vakit bulamamaktadırlar. İkinci ise, çocuğa iyi yönde kazanımlar sağlamak üzere değil, baskılamak için tepki göstermektedirler. Özellikle anneler; ‘bu kadar dert içinde bir de seninle mi uğraşacağım?!’ diye azarlamaktadırlar (Kalyoncu, 2009, s. 39-40). Yani çocuk sadece anne-baba arasında şiddete tanık olmakla kalmayıp, ailenin ya aşırı baskılı otoriter tutumuna maruz kalmakta ya da ilgisiz ve kayıtsız tutumuna maruz kalmaktadır. Tüm bunları yaşayan ve algılayan çocuklar kendilerini dışlanmış hissetmektedirler.

Bireylerin şiddete yatkın yetişmesinde, şiddete başvurmayı hoş görmesinde ailenin katkısı da büyüktür. Bir ailede herkes yüksek sesle konuşuyor, birbiriyle kavga ediyor, tabaklar havada uçuşuyorsa çocuğun şiddeti ilk öğrendiği yer evi olacaktır. Çocuk, bağırarak babasını öfke modeli olarak alacak ve annesine, babasına bağırma başlayacak; oyun oynarken oyuncaklarını bile birbirine bağirttirecektir (Tarhan, 2013, s. 47-48)

Çocuklukta belirli davranışları önlemek için, annenin, babanın, çevrenin, toplumun korkutma, yıldırma gibi şiddet içeren davranışları eğitim amacıyla kullanması, zamanla

koşullu davranışların genelleşmesine yol açmaktadır. Bütün etkilere karşı saldırgan davranmaya, şiddeti kullanmaya koşullanmaktadır. Ailenin çocuğun giyeceğine, yiyeceğine, eve geliş gidiş saatlerine karışması kendi isteklerini yaptırmak için korku, yıldırma, şiddet içeren yollar, yöntemler kullanması, çocukta kırgınlık ve öfke yaratır. Bu kırgınlık ve öfkeye bağlı davranışlar her türlü karşı çıkma ve karışma durumunda ortaya çıkarsa, koşullanmanın genelleşmesinden söz edilebilmektedir (Köknel,1996, s.42)

Türkiye’de anne babalar kendi değer ölçüleri çerçevesi içinde olmak üzere, çocuğun yanlış davranışını düzeltmek amacıyla çocukları döverler ve bunu eğitim görevini yerine getirmek adına yaparlar. “Dabak sevdiği deriyi yerden yere çalar” özdeyişi ile bağlantılı olarak çocuğa sert davranmanın çocuğu sevmeyele özdeş olduğu inancı içinde olan anne ve babalar araştırmalarla belirlenmemekle birlikte azımsanamayacak kadar çok olduğu gözlenmektedir (Gözütok, 2008, s. 34).

Çocuğa şiddet uygulayan kişilerin çoğu kez çocuğun tanıdığı anne babası gibi yakın çevresinde bulunan erişkinler olduğunu belirtilebilmektedir. Anne babanın yaşının genç olması, işsizliğin ve ekonomik sıkıntıların, aile içi geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımının, çok çocuklu aile olmanın, ana babada ruhsal bozukluk bulunması gibi etmenlerin, aile içinde çocuğun şiddete uğramasını artırmaktadır. Bunlara ek olarak zihinsel ya da bedensel özürlü olan, hiperaktif olan ya da uyum güçlüğü çeken çocukların, şiddete daha sık uğramaktadır (Şahin ve Beyazova’dan aktaran, Gözütok, 2008, s. 55).

Ana-babalar çocuklarını elle, sopayla, fırçayla, çubukla, gazeteyle, telle, terlikle ve benzeri şeylerle döver dururlar. Onları döverler çünkü onlarda büyükleri tarafından dövülmüştür. Dövülmeleri gerektiğine inanırlar. Düş güçleri o kadar zayıftır ki, çocuklarının davranışlarını başka herhangi bir biçimde düzeltmenin ya da değiştirmenin mümkün olduğuna inanmamaktadırlar (Valusek’ten aktaran, Gözütok, 2008, s. 28).

Bireyin (çocuğun), yaşadığı çocukluk döneminden edindiği duygu, düşünce, bilinçaltına atılmış birikimleri ve buna bağlı olarak dürtüleri, onun şiddet uygulamasına neden olmaktadır (Gözütok, 2008, s. 40). Sosyal öğrenmenin temelinde çocuğun çevresinde oluşan davranışları taklit etmesinin yattığını ve çevresinde saldırgan davranışlar görerek büyüyen çocukların saldırgan olabileceği söylenebilmektedir (Cüceloğlu’ndan aktaran, Gözütok, 2008, s. 40).

İnsanoğlu, sosyal bir canlıdır. Sosyal bir çevrede yaşar ve bu çevreyi etkilediği gibi kendisinde bu çevreden etkilenir. Çevresini dikkate almadan insanı değerlendirebilecek

hiçbir bilimsel çalışma, insanı yeterince anlama ve anlatmada yeterli olamaz. Sosyal dokusu ile insanın bu karşılıklı etkileşiminden doğan psikososyal gelişiminin, en az yetenekleri kadar onun çizgilerine yansımaları kaçınılmazdır. O halde, insanın çizgileri kendi yeteneğinden olduğu kadar, sosyal çevresinden de etkilenecektir (Paktuna Keskin, 2012, s. 12).

Çocuğun aile içindeki durumu, konumu, rolü, yeri, ekonomik ve toplumsal duruma göre değişmektedir. Çocuğun değeri, ailenin, anne babanın oluşturduğu değerler sistemi içinde beklentileri gerçekleştirdiği ölçüde artar. Genel olarak ülkemizde ailenin çocuktan beklentileri, geleceğin güvencesi doğrultusundadır. Anne babanın çıkarları doğrultusunda davranması beklenir (Köknel, 2013, s.170-171).

Aile içinde şiddete tanık olup, algılayan çocuk bir de ailenin çıkarları doğrultusunda davranması beklenirken çocuğa uyguladıkları; aşırı baskılı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörülülük tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, dengesiz ve kararsız tutum, aşırı koruyucu tutum gibi içinde şiddet içeren tutum takınırlar. Bunu çocuğun iyiliği için yaptıklarına inanmaktadırlar. Oysa olması gereken güven verici ve hoşgörülülük tutum olmalıdır. Maalesef bu tutum yok denecek kadar azdır.

2.2.2. Aşırı Baskılı Ve Otoriter Tutum

Konuşma dilinde disiplin sözü baskılı eğitim anlamında kullanılmaktadır. Dar anlamıyla disiplin, davranışı belli kalıplara sokmak amacıyla uygulanan katı kuralları ve yöntemleri kapsamaktadır. Türkçe sözlükte yer alan sıkıdüzen sözcüğü de bu anlamı belirtmektedir. Oysa geniş ve daha doğru anlamıyla disiplin, “öğretici, düzenli davranış ve yetkinlik kazandırıcı yetiştirme” demektir (Yörükoğlu, 2008, s.195).

Her anne- baba çocuğunu en iyi biçimde yetiştirmek çabasıdadır (Yörükoğlu, 2008, s.221).

Otoriter anne-babalık çocukla tartışmadan, anlaşmadan, pazarlık yapmadan, onun isteklerini dikkate almadan, anne-baba tarafından belirlenen kural ve emirlerin çok katı bir şekilde uygulanmasıdır (Ekşi'den aktaran, Akalın, 2008, s.24).

Sıkı eğitim uygulayan anne- baba, çocuğu kendi tasarladığı bir kalıba göre yoğurmak amacını güder. Çocuk sürekli bir denetim altındadır. En küçük yanlıgıları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz; hemen üstünde durulur ve düzeltme yoluna gidilir. Çocuğun kurallara sıkı

sıkıya uyması beklenir. Çocuk, anne-babanın eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içine düşer. Çocukla anne-babanın ilişkisi gergindir. Kısacası böyle bir evde beğenilmeyen, hoş görülmeyen davranış sayısı kabarıktır (Yörükoğlu, 2008, s.199)

Aşırı baskılı ve otoriter tutumla çocuğuna şiddet gerçekleştiren aileler sadece sözelle kalmayıp fizikselde bunu uygulamaktadırlar.

Fiziksel şiddet, aile içi şiddetin en sık ve görünür biçimidir. Fiziksel şiddet, daha çok bedene yöneliktir ve beden güce dayanır. Kontrol etmeyi, acı ve korku yaşatacak istekleri gerçekleştirmeyi hedefler. Fiziksel şiddete tehdit, aşağılama, cinsel baskı gibi şiddet öğeleri de eşlik edebilmektedir (Öztürk, 2010, s.55) Tehdit, aşağılama da bu tutumu gerçekleştiren ailelerin psikolojik baskılarından.

Çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Geleneksel aile yapımızda bu tür tutuma sık sık rastlanmaktadır. Bu tutumda, anne baba katı bir disiplin uygular. Çocuk, her kurala uymak zorunda bırakılır. Anne ve babadan birisi ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık; küskün, silik, çekingen, başkalarının kolayca etkisinde kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilmektedir. Baskı altında büyüyen çocuklarda genellikle, isyankâr davranışlarla birlikte, aşağılık duygusu gelişebilmektedir (Aydın'dan aktaran, Akalın, 2008, s.24).

İnsan üzerinde sevgi yerine korku duygusu kullanılması, şiddet dahil, bir çok olumsuzluğun temelini teşkil etmektedir (Kalyoncu, 2009, s. 27).

Otoriter tutumda çocuğun bağımsız davranışlarının engellenmesi, çocuğun kendisini başkalarına bağımlı hissetmesine neden olmaktadır. Sevgi, ilgi ve şefkatin esirgenmesi çocuğun kendisine olan güven duygusunun gelişmesini engelleyerek pasif, ürkek, utangaç, çekingen, başkalarına bağımlı bir kişilik yapısı geliştirir. Özellikle sık uygulanan ceza çocuğu dıştan denetimli bir kişi yapar. Başkaları ile iyi ilişkiler kurmasını engeller. Kendilerine ceza veren anne-babalarına karşı öfke, kızgınlık gibi duygular geliştirmelerine neden olur. Bütün bunlar da çocuğun çevreye uyumda bazı sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Çağdaş ve Seçer'den aktaran, Akalın, 2008, s.25).

Kendi çocukluğunda aile içi şiddete maruz kalma, anti sosyal kişilik özellikleri, maddi problemlerin olması, sağlık sorunları, eşler arası anlaşmazlık, fiziksel cezayı kullanarak disipline etme anlayışı, aile üyelerinin hepsini kontrol etme ihtiyacı, çocuklarına karşı

gerçekçi olmayan beklentiler içinde olma, çocuklarını fiziksel istismara maruz bırakan kişilerin özellikleri arasındadır (Lowenthal'dan aktaran, Bekçi, 2006, s. 26).

2.2.3. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Bu disiplin yöntemi, yanlış bir anlayış, çağdaş eğitim uyguladıklarını sanan anne-babaların başvurduğu salt (mutlak) hoşgörü yöntemidir. Ancak bu anne- babalar hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadır. Ara sıra sertleşmek gereğini duydukları zamanda kararsız davrandıklarından, çocuğu etkilememektedir. Bu tutumla, çocuklarında bencil, sorumsuz ve şımarık yetişmesi normaldir (Yörükoğlu, 2008, s.200)

Sıkı tutumun aksine disiplin yok denecek kadar gevşek bırakıldığı tutumdur. Çocuğun olumsuz davranışları hoşgörüyle karşılanmaktadır. Çocuk yanlış olduğunu bile bile o davranışta ısrar eder, yineler. Anne baba belli kurallar koymuş olsalar bile kararlı bir tutum içinde olmadıklarından çocuğa uygulatamazlar (Dirim'den aktaran, Akalın, 2008, s.25).

Ailede disiplin yok denecek ölçüde gevşektir. “Çocuktur yapar. O daha çocuk, ne bilsin!” denerek, çoğu olumsuz davranışlar aşırı bir hoşgörüyle karşılanır. Çocuk bile bile kırıp dökse de, anne-baba belirli bir tepki vermez.” Varsın kırsın, benim oğlumdan değerli mi?” diye destek bile görür. Çocuğa sayısız haklar tanınmıştır, ancak nerede duracağı kesinlikle belirtilmemiştir. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu öğretilse bile uygulama ve denetleme düzensizdir. Çünkü cezanın ya ertelendiği, ya unutulduğunu, hep bir daha yaparsan karışmam diye geçiştirildiğini önceki deneyimlerinden öğrenmiştir (Yörükoğlu, 2008, s.200)

Genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde bu tutuma sıklıkla rastlanır. Böyle bir ortamda çocuk, ailede inisiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Bu tür ailelerde çocuklar, anne ve babalarına hükmeder (Bilgin Aydın'dan aktaran, Akalın, 2008, s.25).

2.2.4. Dengesiz ve Kararsız Tutum

Bazı aileler çocuğa karşı bazı kurallar koymuşlardır. Ancak bu kuralların uygulanmasında ısrarcı değillerdir. Ya da anne babanın tutumları farklıdır. Babanın koyduğu kuralı anne, annenin koyduğu kuralı baba bozabilmektedir (Dirim'den aktaran, Akalın, 2008, s.26).

Evde disiplin yok değildir, ancak ne zaman, nerede uygulanacağı belirsizdir. Anne-babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini, önceden kestiremez. Tutumunu anne-babanın keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışır. Başka bir deyişle, çocuk davranışını doğru ya da yanlış oluşuna değil, “Ne zaman yaparsam cezadan kurtulurum?” sorusuna kafa yormaktadır (Yörükoğlu, 2008, s.201)

Anne babanın, çocuğun yanında birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğerinin olumsuz tutumu ya da taraflardan birinin çocuğu kayırması, çok sık rastlanan örneklerdendir (Bilgin ve Aydın’dan aktaran, Akalın, 2008, s.26).

Bir diğer dengesizlik ve kararsızlık örneği; anne veya babanın çocuğa sözünü dinletmek için önce yumuşak tonda konuşması, ardından sesini yükseltmesidir. Bu, çocukta bazı iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşumuna neden olabilmektedir (Bilgin ve Aydın’dan aktaran, Akalın, 2008, s.26).

2.2.5. Aşırı Koruyucu Tutum

Ana babanın, çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak çocuk, başkalarına aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilmektedir. Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı koruyucu tutumu gelecekte eşinden bekleyebilmektedir. Daha çok anne çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında, annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır. Aşırı koruyucu anne, çocuğuyla öylesine bütünleşir, ona öylesine kalkan olur ki; sekiz dokuz yaşlarındaki çocuğu kendi eliyle besler, kendi yatağında uyutur. Bu tür davranışlarıyla çocuğuna olan sevgisini dile getirdiğini, ona yardım ettiğini sanmaktadır. Ama gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu onarmaktadır (Bilgin ve Aydın’dan aktaran, Akalın, 2008, s.27).

2.2.6. Güven Verici ve Hoşgörülü Tutum (Demokratik Üslup)

Disiplin; çocuk eğitiminde sağlıklı tutum ve kuralları içine almaktadır. Çocuğa da öğrenmesi, beceri kazanması ve yeteneklerini geliştirmesi için kılavuzluk edilmektedir. İyi davranış örnekleri ile toplumsal kuralları benimsenmesi sağlanır. Olumlu gelişmeler desteklenip olumsuzlar düzeltilmeye çalışılır. Kendine güveni artırılır; bağımsız

davranışları desteklenir. Bunlar yapılırken çocuğa sevgi, anlayış ve hoşgörü ile yaklaşılır. Bunun yanında çocuğun gelişme dönemi ve yetenekleri göz önünde tutulmalıdır. Çocuk gerektiğinde çok kollanmaz ya da yetenekleri aşacak ölçüde zorlanmaz. Eğilimleri ve kişilikleri gerçekçi olarak değerlendirilir. Onu anlamaya ve daha iyi tanımaya çalışılır. Kısacası çocuğa kulak verilmelidir (Yörükoğlu, 2008, s.196)

Bu tutumu benimseyen anne-babalar, çocuklarına koşulsuz sevgi gösterirler. İlişkileri karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörüye dayanmaktadır. Çocuklarının bağımsız hareketlerini desteklerler. Çocuklarının bağımsız, kendi kendilerine yetebilen kendi kendini denetleyebilen bir kişi olması için çaba gösterirler. Çocuklarının dıştan denetimli bir kişilik yapısı geliştirmeleri yerine, içten denetimli bir kişilik yapısı geliştirmelerini sağlarlar. Her konuda çocuklarına iyi bir model olurlar (Çağdaş ve Seçer'den aktaran, Akalın, 2008, s.27).

Güven ve anlayış ortamında sert ve aşırı yöntemlere pek gerek kalmaz. Disiplin konusunu büyük bir eğitimcinin, Pestallozzi'nin şu sözü ile bağlayalım: "Temelinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz!" (Yörükoğlu, 2008, s.215).

2.2.7. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Erken çocukluk döneminden beri sevgiden uzak kalmış çocuklar için, diğer bütün şartlar elverişli olsa bile, sağlıklı bir psikolojik gelişme beklenmez. Sevginin koruyan, bütünleştiren, barıştıran, huzur verici özelliğine karşılık korku, dağıtan, ürküten, kaçırın, uzaklaştıran, nefret uyandıran bir duygudur. Kişiyi önce kendi içinde bozar. Sonra da tüm çevresi ile ilişkilerinde tedirgin, şüpheli ve uyumsuz yapar; kendini savunma ihtiyacı içinde, sürekli huzursuz ve her an saldırmaya hazır hale getirir (Kalyoncu, 2009, s. 27). Yani çocuğun tanık olduğu şiddet kadar, ilgisizlik, sevgiden mahrum bırakmada onda olumsuz etkilere sebep olmaktadır.

Bazı anne babalar çocuklarıyla ilgilenmez, ihmalkâr davranırlar. Çocuğu kabullenmekte zorlanırlar. İstenmeden dünyaya getirdikleri için ona farkında olmadan düşmanca duygular besler, reddederler. Doğal olarak da çocuğa disiplin uygulayamamaktadırlar. Ailenin bu ilgisizliği öncelikle çocuğun bedensel sağlığını olumsuz etkilemekte, hastalıklara karşı direnci azalmaktadır. İlgisiz anne babayla büyüyen çocuk başkalarıyla da iletişim kurmada zorlanmaktadır (Dirim'den aktaran, Akalın, 2008, s.28).

2.3. Görsel Sanatlar Eğitimi Ve Çocuk

Günümüzde sanatın insan yaşamındaki önemli yeri ve eğitimdeki gerekliliği tartışılmaz. Sanat, küçük yaştan beri alına gelen sanat eğitiminin kazandırdığı estetik duyarlılık süzgecinden geçerek yaşam biçimimizde, bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde, olaylara bakışımızdaki tutum ve davranışlarımızda somutlaşır. Kendi yeteneklerinin bilincinde, başarılı, gelişmiş kişilikli insanlar, mutlaka sanatın verdiği renkli ve çok boyutlu dünyadan geçmiştir (Abacı'dan aktaran, Akalın, 2008, s.34).

2.3.1. Görsel Sanatlar Eğitiminin Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Örgün eğitim kurumlarında sanat öğretimi, sanat eğitimi ile birlikte; uygulama ağırlıklı olarak kuramsal boyutu ile birlikte yürütülür. Çağdaş sanat eğitimi programları hem sanatın öğretilebileceği yönünü, hem de insanın estetik eğitimini önceleyen ve aynı zamanda sanatın diğer alanlarına ilişkin entelektüel bilgi ve temel uygulamalara yer veren bir anlayışa göre biçimlendirmeye çalışılmıştır. Bu anlamda yürürlükte olan ilköğretim sanat programı “Görsel Sanatlar Eğitimi” olarak tanımlanmaktadır. (Yolcu, Yılmaz, Maccario, Ünalın, ve Aykaç, 2010, s.3)

Sanat, duygu ve düşünce arasındaki karşılıklı ve iç içe geçmiş bağlantıyı vurgular. İnsanın bu iki yönünün uyumunun sağlanması bir anlamda eğitiminde temel amaçlarından biridir (San, 1979, s.1).

Bu anlamda sanat eğitimi hiçbir çocuğu sanatçı yapmayı amaçlamaz, her çeşit meslek sahibi olacakların hepsine yöneliktir. İnsan ruhunun yüceltilmesi, psikolojik farklılıkların gözetilerek bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması, ruh sağlığı açısından dengeli bir kişi yaratma çabası yine genel eğitimin amaçlarından biridir (Türkdoğan'dan aktaran, Yılmaz, 2010, s.17). Bu bağlamda çocuğun duygu dünyasının gelişmesine yardımcı olacak en uygun koşullar, sanat dersleriyle sağlanabilmektedir (Boydaş'dan aktaran, Yılmaz, 2010, s.17).

Sanat eğitimi, çocuğun geniş anlamda gelişmesini içeren en güvenilir ortamdır. Çünkü o, bu ortamda kendi temposu paralelinde, doğal eğilimlerini uygular, kendi deneyimlerini kullanır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.9).

Çocuk, sanat eğitimi yoluyla bakmak yerine görmeyi, duymak yerine işitmeyi, dokunduğunu hissetmeyi kısacası farkında olmayı, algılamayı öğrenecektir. Çünkü sanat eğitimi bir duyarlılık eğitimidir. Sanat eğitimi almış bir birey olaylara ve çevresine karşı

daha duyarlı ve hoşgörülüdür. Değişen durumlara kolay uyum sağlayabilen, paylaşmayı bilen bir kişilik geliştirir. Başka alanlarda da yaratıcı davranışlar geliştireceği gibi, sorunlar karşısında daha çabuk ve çok yönlü çözümler üretebilir (Yılmaz, 2010, s.17).

Birey, kendini özgürce ifade edebildiği ve üretebildiği sanat eğitimi ortamında, kendine güvenmeyi öğrenir. Sanat, kişiye yaratıcı eylemden kaynaklanan bir mutluluk duygusu kazandırır. (Kırıçoğlu'ndan aktaran, Yılmaz, 2010, s.18).

Ürünü ortaya koyma sürecinde, malzemeyi tanıma, tekniği öğrenme ve geliştirme, deneme ve yanılmalarla düşünme, sorgulama ve yaratıcılıklarının gelişmesine katkıda bulunulur. Sonuçla ortaya çıkan ürün de başarmanın mutluluğunu ve gururunu yaşatır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.10).

Boyama, yırtma, yapıştırma, kile biçim verme gibi farklı sanatsal uygulamalar çocukların bedensel deşarj olmalarına ve ruhsal olarak da mutlu zaman geçirmelerine olanak tanıyan uygulamalardır. Yine çocuklar ve gençler yaptıkları çalışmalarda duygularını (sevinç, korku), isteklerini ve beklentilerini ortaya koyarlar. Cinsel istismara uğramış bir çocuğun çığlığını, kıskançlık duygusu ile mutsuz olan küçük bir abla ya da ağabeyin duygularını onların resimlerinden anlayabiliriz. Sanat eğitimi bu noktada da önem kazanmakta, çocukların sanatsal yollarla kendilerini ifadeleri onları tanımamızda ve nasıl bir yardımda bulunabileceğimizi belirlememizde önemli rol oynamaktadır. Yani sanat eğitimi çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortamdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.11).

Sanat eğitimi alan birey, kazandığı kültür ve tarih değerleri bilinciyle geçmişe saygı duyar, sahip çıkar. Bu derslerde kaçınılmaz olan el ve göz koordinasyonu sayesinde becerileri gelişir. Sanat eğitimi yoluyla estetik bilinç kazanarak beğenisi gelişir, zevk almayı ve düzensizlikten rahatsız olmayı öğrenir. Sanat etkinliklerini gerçekleştirdiği atölye ortamında paylaşmayı ve başkalarına saygılı olmayı, eşit koşulların varlığından dolayı başkalarını anlamayı ve empati yapmayı öğrenir. Görsel sanat eğitimi aracılığı ile öğrencilerin edindiği kazanımlar, onların iyi birer yurttaş olmalarına önemli katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2010, s.18).

Sanat eğitimi, yaratıcılık eğitiminin ön planda tutulduğu, iraksal düşünmenin geliştirildiği, her öğrencinin kişisel gelişimi ve eğilimleri paralelinde yönlendirilmeye çalışıldığı en güvenilir ortamdır (Buyurgan'dan aktaran, Akalın, 2008, s.36).

Resim yapabilmek, insan beyninin bilişsel integrasyonu içinde işlenerek, hafızaya alınmış duyuşsal bir uyarana (genellikle görsel bir duyum), ince motor yeteneği ile yanıt

verebilmesidir. O halde, resim çizebilmek için (1) (görsel) duyuşal bir algının fark edilebilmesi, (2) bu uyararı işleyip, organize ve kondanse ederek istendiğinde geri çağırabilme yeteneğinde hafızaya sahip bir beyne ve (3) zaman ve mekanda ince bir koordinasyon gösterebilme yeteneğinde kas aktivitesine ihtiyaç vardır (Paktuna Keskin, 2012, s. 11).

Resim; sanat eğitiminin önemli bir alanı olarak kendine özgü yapısı ve olanakları ile genel eğitim sisteminde yer almaktadır. Sanat eğitiminde resim, bir sanat türü olarak değil daha çok bir anlatım aracı, bir dil olarak önem kazanır. Duygu ve düşüncelerin biçim ve renklerle anlatıldığı ya da soyutun somuta dönüştürüldüğü bir anlatım yoludur. Resmin sanat eğitimi açısından önemli özellikleri vardır (Aşkaroğlu, 2006, s. 26).

Resim eğitiminde amaç öğrencinin görsel ve duyuşal gelişmesini hızlandırmaktır ve kazanılan görsel beceriler yaşam boyu devam edecek bir sürecin başlangıcıdır. Görsel ağırlıklı analiz çalışmaları ile görmesini, algılayabilmesini öğrenen bir öğrenci, yeterli düzeyde görsel bilgi birikimini yani görsel bilincini geliştirmiş olacaktır. Böylece öğrenci çevresini daha duyarlı bir biçimde gözlemlene, ona karşı tepki gösterme, yorumlama ve yargılama alışkanlığını kazanacaktır. Bu tür bir duyarlığa sahip olduğunda, çevresine ve olaylara bakmasını bilen, baktığını gören, gördüğünü değerlendirebilen ve bunlardan en doğru sonuçlara, yargılara, çözümlere ulaşabilen yaratıcı bir insan olabilmek mümkün olacaktır. Sanat eğitime çok önemli bir görev yüklenmiştir. Çağımız sorunlarının yarattığı "mutsuz ve umutsuz varlık" olan insan nasıl mutlu ve umutlu olacaktır sorusunun çözümü; sanat eğitiminde bulunmuştur. (Aşkaroğlu, 2006, s. 26).

2.3.2. Resimde Rengin Biçimin ve Çizginin Psikolojik Etkileri

Renkler bir araya geldiklerinde bir değer kazanırlar veya diğer bir renge, biçme çizgiye değer kazandırırılar. Renk ilişkileri ya bir uygunluk ya da zıtlık çerçevesi içerisinde oluşur. Renk, görsel olarak algılanan, birçok duyuşal etkinliğe sahip olan ve estetik amaçlara hizmet veren bir elemandır (Gökaydın'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 31).

Renkli yüzeye bakıldığı zaman iki tip etki görülür. İlki sadece fizik etkidir. Kısa süreli bir duyudur. Açık renkler fizik bakımından sıcak renkler kadar etkilidirler. Koyu kırmızı alev gibi çeker, parlak limon sarısına göz dayanamaz huzursuz olur. Fark etmeden maviyi, kırmızıyı arar. Renklerin psikolojik etkileri, duyu organları üzerinde aynı şiddette devam etmezler. En çarpıcı renkler bile belli süre sonra gözü alıştırır, ancak bu alışkanlık sonunda

bilinçaltına nüfus ederek psişik etki yaparlar. Uzaktan görünen ve beliren sıcak renklerin eşyaları yakınlaştırıcı, ileriye doğru gelen cisimlerin hacimleri, daha küçük gösterirler. Sıcak renklerin gözü alma etkisi, ancak doğru soğuk renkler iyi kullanırsa azalabilir (Parraman'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 31).

Renk tonları açıldıkça bellekte yumuşaklık, incelik, sevecenlik duyguları egemen olur. Tonlar koyulaştıkça, duygularda daha bir katılık, karamsarlık yer etmeye başlar. Renk kullanıldığı mekânı ve/veya yüzeyi etkilemektedir. Örneğin bir yüzeyde parlak renklerin yoğun olarak kullanılması heyecan ve neşeli bir etki yaratırken; sakin ve pastel tondaki renkler dinlendirici bir etki yaratmaktadır (Nirun'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 31).

Renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkileri özetle şöyledir:

Siyah: Karamsarlık, matem, keder vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Sessizliğin ve ölümün sembolüdür. Matemin, korkunun rengidir. Ağırılık ve ciddiyet telkin eder (Yılmaz, 2010, s.34). Siyah sessizliğin rengidir. Geleceksiz, umutsuz bir durum yaratmaktadır. Hareketsiz ve en az titreşimlidir. Üzerine gelen herhangi bir rengi öne çıkarır. Gücü, hırsı ve tutkuyu temsil eder. Batı'da yası, matem anlatır, oysa Japonya'da siyah mutluluktur (Özbay'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Kırmızı: Ateş, sıcaklık, kan vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Mücadele, canlılık ve dinamizmin sembolüdür. Heyecan verici, tahrik edici bir etkiye sahiptir. Huzursuz bir renktir. Renk skalasında titreşimi en kuvvetli olan renktir (Yılmaz, 2010, s.33). Canlı ve dikkat çekici bir renktir. Gücü kararlılığı ve sahiplenmeyi simgeler (Saygın, 2007, s.24).

Turuncu: Güneş, parlaklık, sevinç vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Yaşama sevinci verir. Canlılık ve kuvvet sembolüdür (Yılmaz, 2010, s.33). Üstten; koruyucu, himaye edici, yandan; sıcak, cana yakın, alttan; yakıcı bir etki yaratmaktadır. Turuncu açlık hissini fazlalaştırdığı gibi, fiziksel olarak sıcaklık etkisi yaratmaktadır (Çağan'dan aktaran Aşkaroğlu, 2006, s. 32).

Yeşil: Doğa, canlılık, sakinlik vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Dinlendirici bir renktir, sükûnet telkin eder. Umudun, gençliğin, hayatın ve yeniden doğuşun sembolüdür. Mistik bir özelliği vardır (Yılmaz, 2010, s.33). Pasiflik etkisi uyandıran yeşil; açık tonda

olursa dinlendirir, koyu tonda ise keder verir (Aşkaroğlu, 2006, s. 32). Rahatlatıcı ve huzur verici bir renktir. Sükûneti ve uyumu simgeler (Saygın, 2007, s.24).

Pembe: Aşk, sevgi, dişilik vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Küçük alanlarda kullanıldığında zenginliği ve önemi vurgular, geniş alanlarda ise rahatsız edici bir etki yaratmaktadır. Pembe; hayal imgesi yaratır (Özbay'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 32).

Beyaz: Saflık, temizlik, doğruluk vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Masumiyet sembolüdür. Huzur telkin eder (Yılmaz, 2010, s.34). Beyaz; yalnız basına sıkıntı verir, monotondur (Andrews'den aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Sarı: Sıcaklık, bereket, ışık vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Neşe, canlılık ve sıcaklık etkisi yaratır. Araştırmalar sarı rengin kan dolaşımı üzerinde olumlu etki yarattığını ortaya koymuştur. Dağınık bir renktir (Yılmaz, 2010, s.33). İletişimi ifade etmektedir. Sarı; neşe verir, denge yaratır. Bunun yanı sıra, ilkbahar, gençlik, yiğitlik, korkaklık, yangın, hile, hastalık imgesi yaratır. Turuncu sarının dağınıklığını, kırmızının sert keskinliğini taşır (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 32). Çılgın bir renktir, neşeyi ve hareketi simgeler (Saygın, 2007, s.23).

Mavi: Deniz, gökyüzü, huzur vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Saflık, sonsuzluk ve özgürlüğün sembolüdür. Huzur ve mutluluk verir (Yılmaz, 2010, s.33). Koyu tonlarda ya da yoğun olarak kullanıldığında moral bozan, kasvet veren bir etki, açık tonlarda kullanıldığında veya beyazla karıştırıldığında yatıştırıcı ve güven veren bir etki yaratmaktadır. Mavi sindirmeyi ve korumayı sembolize eder. Mavi dinlendiricidir, ferahlık verir, düşündürür. Bunun yanı sıra, derinlik, açıklık, hayal imgesi verir (Özbay'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 31). Asaleti ve ciddiyeti (kuralcı-disiplini) simgeleyen bir renktir (Saygın, 2007, s.23).

Mor: Karamsarlık, içedönüklük vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Ciddiyetin sembolüdür. İç kaparıklık, belirsizlik ve karamsarlığı çağrıştırır (Yılmaz, 2010, s.34).

Soyluluk imgesi yaratır. Nörotik duyguları açığa çıkardığından, bilinçaltında insanları korkuttuğu saptanmıştır (Nirun'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Kahverengi: Olgunluk, ağırlık vb. (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Üstten; ağır, örtücü, yandan bakıldığında toprak gibi kuşatıcı, yersel, toprağımsı, alttan; emniyetli olarak algılanmaktadır. Kullanıldığı yüzeyde mutsuz, kederli ve melankolik bir etki yaratmaktadır. Ancak sarı veya beyazla birleştirildiğinde dinlendirici ve rahatlatıcı bir etki yaratmaktadır. Gerçekçiliğin, plan ve sistemin rengidir. İnsanlar üzerinde canlılık hareketlilik etkisi bırakır (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Gri: Maviye doğru giden tonlarda kullanıldığında kasvetli, beyaza doğru giden tonlarda kullanıldığında ise huzurlu bir etki yaratmaktadır (Nirun'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33). Diplomatik ve ağır bir renktir. Hareketsizliği, yavaşlığı ve ciddiyeti temsil eder (Özbay'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Sıcak ve Açık Renkler: Üst görüntüsü fikirleri açığa çıkarmayı, çalışmayı hızlandırıcı bir etki yaratırken yandan bakıldığında aktiflik verici, yakınlık hissetme gibi duygulanımları alttan; kolaylaştırıcı, hafifletici bir etki yaratır (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 33).

Sıcak ve Koyu Renkler: Üstten kavrayıcı, örtücü, ağır, yandan; kavrayıcı, çevreleyici, enerji dolu, saran, kuşatan alttan; yürüme ve basma, emniyetli, yersel, sağlam etkiler oluşturmaktadır (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 34).

Soğuk ve Açık Renkler: Üstten; yükseklik, aydınlatıcı yandan; soğuk, uzaklaştırıcı alttan; koşmayı teşvik edici harekete geçirici etkiler yaratmaktadırlar (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 34).

Soğuk ve Koyu Renkler: Üstten; tehdit edici, kaygı uyandırıcı yandan; soğuk, hüzünlü alttan; hareketleri ağırlaştırıcı, yere çekim etkileri oluşturur (Çağan'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 34). Sıcak ve koyu renk özelliklerine sahip elemanlar, ön plana

çıkarlar. Soğuk ve açık renk özelliklerine sahip elemanlar arka planda kalırlar (Aşkaroğlu, 2006, s. 34).

Çocuk resimlerinde biçim ve çizgiler, çocuğun iç dünyası, duyguları, hayalleri ve düşünceleri ile ilgili psikolojik açıdan yorumlanması gereken çok önemli ipuçları verirler. Resmin içinde bulunan figürler, kullanılan renkler, figürler arasındaki ilişki vb. öğeler irdelenmesi gereken yapılardır. Ancak bu öğeler kadar resmin kâğıt üzerinde sunulusunun da önemi büyüktür. Örneğin, bir adam resminde ellerin kalçaya konması, ağza bir sigara yerleştirilmesi, ayakların geniş olması, saldırganlık duygularının bir ifadesi olarak kabul edilebilir (Aşkaroğlu, 2006, s. 34).

Marvin Klepsch ve Laura Logie (1982) Çocuklar Çizer ve Anlatırlar adlı yapıtlarında, çocuk resmindeki çizgilere 3 açıdan psikolojik yorum getirmişlerdir: Büyüklük, Abartmalı Çizgiler, Eksik Bırakılan Çizgiler (Yavuzer, 2007, s. 18).

1. Büyüklük: Çok büyük ve çok küçük çizilmiş resimler ancak psikolojik değerlendirme açısından anlamlı olabilmektedir (Yavuzer, 2007, s. 18).

Büyük Resimler: Sayfanın tümünü kaplayan büyük resimler çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir. Aşırı faal (hiperaktif) çocuklar da sayfanın tümünü kontrolsüz şekilde kullanmaktadırlar (Yavuzer, 2007, s. 18).

Küçük Çizgiler: Birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler çoğunlukla korkak, çekingen, içedönük çocukların ürünüdür. Küçük boyut, onların güvensizliklerinin simgesi olmaktadır. Bu çocuklar kendilerini güvensiz, yetersiz ve küçük görmektedirler (Yavuzer, 2007, s. 18).

2. Abartılı Çizgiler: Abartılı olarak çizilen beden parçası, niteliğine göre, çocuğun iç dünyası hakkında değişik bilgiler vermektedir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Baş: Resimdeki çok büyük ya da çok küçük kafa, zihinsel bakımdan kendini yetersiz gören çocuklar tarafından çizilmektedir. Büyük kafa resimleri genellikle yetenekli ve daha başarılı olmak için arzu duyan çocuklarca çizilmektedir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Ağız: Ağızın önemi, temel iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar, kalın çizgilerle büyük ağız resmi yapma yoluna giderler. Çoğunlukla anne ve babalarına bağımlı çocukların resimlerinde ağız alanına saplandıkları dikkati çekmektedir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Gözler: Gözbebeği olmadan çizilen boş ve anlamsız gözler, görmeye bağlı öğrenme sorunu olan çocuklarca çizilmektedir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Ayaklar: Büyük ayakların çizilmesi kendine güven duyma arzusunun bir simgesidir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Burun: Astımlı çocuklar çoğunlukla bu solunum güçlüğünden kaynaklanan sorunları nedeniyle burun çizgilerini vurgulayarak ya da çok büyük biçimde çizerler (Yavuzer, 2007, s. 19).

Kulaklar: Çok büyük kulaklar, işitme zorluğu olan çocuklar tarafından çizilebilir. Yine başkalarının kendileri hakkında konuştuklarını düşünen bazı kuşkucu çocuklar kulak figürlerini vurgulayarak abartmalı bir biçimde çizmektedirler (Yavuzer, 2007, s. 19).

Dişler: Dişler saldırganlığı ifade etmektedir. İri çizilmiş dişler aşırı saldırganlığın simgesi olabilir (Yavuzer, 2007, s. 19).

Cinsel organlar: Cinsel organların çizilmesi saldırganlığın belirtisi olarak düşünülebilir. Ancak yapılan araştırma bulguları, resimlerde cinsel organlara yer veren çocukların çoğunun anne ve babalarının, evde çıplak dolaştıklarını ortaya koymuştur (Yavuzer, 2007, s. 19).

3. Eksik Bırakılan Çizgiler: Çocuklar yaptıkları resimlerde yakından ilgilendikleri ya da endişe duydukları beden kısımlarını eksik bırakabilirler (Yavuzer, 2007, s. 20).

Eller: Ellerin çizilmemesi güvensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir (Yavuzer, 2007, s. 20).

Kollar: Kolların resimde olmayışı, güvensizliği dile getirmektedir. Kollar güç ve kuvvetin simgesi olduğu için, kolların çizilmemesi güç ve kuvvetin azlığını belirler (Yavuzer, 2007, s. 20).

Bacaklar: Bacaklar bedeni destekleyen, güçlendiren organlardır. Çocuk resminde bunların bulunmaması, çocuğun kendini desteksiz ve hareketsiz olarak algılamasıyla eşanlamlıdır (Yavuzer, 2007, s. 20).

Ayaklar: Resimde ayakların yokluğu çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelmektedir (Yavuzer, 2007, s. 20).

Burun: Burun güç savaşımının simgesidir resimde. Burnun yokluğu çocuğun güçsüzlüğünü gösterir (Yavuzer, 2007, s. 20).

Ağız: Bir iletişim organının resimde çizilmemesi başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çekildiğini gösterebilmektedir. Bazı astımlı çocukların da resimlerinde ağız figürünü ihmal ettikleri dikkat çekmektedir (Yavuzer, 2007, s. 20).

2.3.3. Çocuk Resminin Özellikleri

Duyu organlarımız yoluyla bedensel alanda ya da dış çevreden toplanan uyarının uyandırdığı tepkiye duyum, bir ya da birden çok duyu organının beyinde kaydettiği bir uyarının yorumlanmasına da algı denir (San, 1979, s.42).

Algı, göz önündeki nesnelere beş duyu yoluyla alınan izlenim ve yorum işlemi olduğuna göre, sanatsal etkinliğin en önemli aşamalarından birini görsel algılama meydana getirecektir. Demek ki, çocuğun dünyasını nasıl gördüğü üzerinde durmamızda yarar vardır (San, 1979, s.103).

Nesne görülür; nesnenin dış çizgileri, kitlesi ve rengi gözlerin merceklelerinden geçerek beyinde bir “imge” olarak kaydolur (San, 1979, s.43).

Düşünme, yalnızca kavramlarla düşünme değildir. İmgelemin ve dolayısıyla imgelerin düşünmede rolü büyüktür. Şu unutulmamalıdır ki, yaşantılarımızın, deneyimlerimizin ve algılarımızın çoğu imgelerden oluşur. Etkin düşünme de ancak bizim bu imgeler için simgeler kullanabileceğimiz ölçüde gerçekleşebilir (San, 1979, s.54).

İmgelemin sanat etkinliği sürecinde ortaya koyduğu üç ayırıcı özelliği üzerinde durulmalıdır. Bunlar: Düşlem, genel anlamda gerçekliğin dışında, ondan ayrı bir olgu olarak düşünülür. Yani gerçek dışı, gerçek olmayan bir zihin imgesidir. Yansıtma, algılanan yaşantılara ilişkin dolaysız imgelerin, sembol-imgeler ya da görsel plastik mecazlar haline dönüştürülmesi aracı olarak tanımlanabilir. Özdeşleme, bireyin kendini bir duruma yansıtması ve bir şeyin, yaşantının, bir düşünüyü ya da imgenin parçası olmasıdır (San, 1979, s.61).

Yaşantıların sanat yoluyla ve belli bir malzeme aracılığıyla anlatımı, birtakım kavramların, hem de mecazi ya da şiirsel değerleri olan kavramların, ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu, yaşantılara ilişkin düşünce ve duygulara somut bir biçim vermekten doğmaktadır (San, 1979, s.114).

Çocukların yaratılarında kullandıkları simgeler, onların gördükleri, işittikleri, tattıkları, duydukları, düşündükleri ve hakkında konuştukları şeyler için benimsedikleri işaretlerdir (San, 1979, s.117).

Çocuklar bu simgeleri, becerisinin sınırına göre ve yaşantısı ile ilgili olarak öğrendikleriyle bir bağlantı kurabildiği ölçüde, düşünce, duygu ve amaçlarını anlatacak mecaz yaratmak üzere bir araya koyar, kullanır (San, 1979, s.119).

Çocuğun ürünlerinde anlatım zenginliği büyük ölçüde onun biliş-öncesi yaşantı demetlerinin zenginliğine bağlıdır (San, 1979, s.122).

Çocuklar için gördükleri ve bildikleri şeyler hakkındaki düşünce ve duygularını sözcüklerle anlatmak zordur (San, 1979, s.118). Bu nedenle çocukları anlamamanın en iyi yolu resimlerine bakmaktır. Çünkü duygu ve düşüncelerini, yaşadıklarını resimle özgürce ifade edebilmektedirler.

Çocuklar, kendilerini ifade şekillerine göre: Görücü Tip, çocuklar konuyu bütün olarak algırlar, detaya girmezler. Örneğin bir figür çizerken gövde, kollar ve bacaklar bütün

olarak çizilir. Boyama ve lekesel anlatıma daha isteklidir. İki boyutlu çalışmalarda başarılıdır. Yapıcı (İnşacı) Tip, detaycıdır. Figürleri ve nesnelere ayrı ayrı parçalarını çizerek oluştururlar. Parçadan bütüne giderler. Üç boyutlu çalışmalarda başarılıdır. Karışık (Endüstriyel) Tip, hem görücü hem yapıcı tipteki çocukların özelliklerini gösterirler. Yapılan araştırmalar, çocukların daha yüksek oranda karışık tip özelliklerini gösterdiklerini ortaya koymuştur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.41)

Read, çocuk resimlerinin, çocuğun sahip olduğu bazı kişilik ve özellikleriyle şekillendiğini belirtir. Read'in çocuk resimlerini anlatımsal açıdan tiplemesi: (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.41).

Organik: Dış nesnelere doğrudan ve duygusal, içten bir bağ kurulur. Tek tek nesnelere çok grup halindekilere ilgi duyulur, doğal oranlar ve organik ilişkiler algılanır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Lirik: Organik tipin özelliklerini taşımakla beraber durağan nesnelere tercih ederler. Doğa resimleri gibi. Resimlerinde detaycıdır. İnce ince işler. Kız çocuklarının resimleri bu grup için daha karakteristiktir (San'dan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

İzlenimci: Doğayı belirli bir andaki ışık ve aydınlık anındaki algıları ile resmederler. Nesnelere yalnız biçimlerini değil, onların ışık etkisindeki görüntülerini resmetmeyi amaçlarlar. Resimlerinde kesin konturlar ve titiz ayrıntılar görünmez (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Ritmik Örüntü: Resimle ele alınan bir figür kâğıdın tüm yüzeyinde değişik biçimlerde çizilir. Tüm yüzeyin doldurulması hedeflenir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Dokunsal Form: Oldukça ender tiptir. Resimde çizilen nesne gözlem yapılmadan geometrik olarak stilize edilerek çizilir (San'dan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Şematik: Şema çocuğun çizdiği nesneyle hiçbir bağıntısı olmayan geometrik biçimlerdir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Dokunsal: Lowenfeld'in sınıflamasında açıkladığı gibi resim nesnenin görsel algısına dayanmaz, ancak tam olarak şematik de değildir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Dışavurumcu: Lowenfeld'in verdiği örneklerde olduğu gibi, dinlemek boğulmak gibi, benmerkezci bir takım duyuları aktarmak dışında çizenin dış nesnelere doyumlarına göre nasıl temsil ettiği, elle tutulur ya da bedencil bir takım duygulardan başka duygularını denetimi altında bulundurduğunun ifadesidir (San'dan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Sıralayıcı: Tamamen nesne tarafından denetlenen çocuk, nesneyi bir bütünlük ya da atmosfer duygusuyla çizmeyi başaramaz. Görebildiği ve hatırlayabildiği her ayrıntıyı, bunların arasında bir ayırım yapmadan, birini ya da ötekini vurgulamadan yüzey üzerine eşit olarak çizer (San'dan aktaran, Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Bezeyici: Bu tip resimlerde renk ve iki boyutluluk göze çarpar. Renk ve biçimler coşkuyla yüzeyi doldurmada kullanılır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.42).

Romantik: Konu yaşamdan alınır ancak hayal gücü ile zenginleştirilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.43).

Yazınsal: Tamamen hayal ürünü bir konu ele alınır. Bu aslında bir edebiyat eserindeki ya da öğretmenin anlattığı veya kendi uydurduğu bir konuya dayanabilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.43).

Freud'un kuramına göre, çocuğun resim çalışması bilinçaltında yatan istek ve korkulardan büyük ölçüde etkilenir. Ama bu arzuların anlatımı, sembolik veya gizli olabilmektedir (Yavuzer, 2007, s.26).

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de belirgin bir değişim dikkatimizi çekmektedir (Yavuzer, 2007, s.31).

Çocuğun resim etkinliğindeki evreler üzerinde çalışanların birleşiyor gördükleri nokta, her çocuğun belli aşamalardan, daha erken ya da daha geç, daha hızlı ya da daha yavaş, fakat kesinlikle geçtiğidir (San, 1979, s.133).

Çocuk resmindeki gelişimi altı evrede ele almak mümkündür:

1. Karalama dönemi (2 ile 4 yaş arası): Öz anlatımın ilk belirtileri
2. Şematik öncesi dönem (4 ile 7 yaş arası): İlk benzetme çabaları
3. Şematik dönem (7 ile 9 yaş arası): Belirli bir biçimin gelişmesi
4. Başkaldırma dönemi (9 ile 11 yaş arası): Gerçeğe özentisi
5. Mantık dönemi (11 ile 13 yaş arası): Gerçeği taklit
6. Yaratıcı eylemde gençliğin bunalımı: Karar dönemi (Kehnemuyi, 2006, s.21)

Çok genel bir yargıda bulunacak olursak çocuklar büyüdükçe resimleri daha ayrıntılı, daha oranlı ve daha gerçekçi olur (Yavuzer, 2007, s.31).

Yapılan araştırmada 4. Sınıfa giden (9 yaş) öğrencilerin resimleri incelenmiştir. Bu nedenle bu dönem çocuklarının resimlerinin özellikleri daha çok şematik dönem özelliği göstermektedir.

Bu dönem çocuklarının yaratıcı etkinliklerine bakacak olursak, her şeyden önce kaslara egemenliğin arttığı bu devrede çocuğun el becerisi yönünden daha ilerlediği gözlemlenmektedir (San, 1979, s.147).

Çocuğun büyümesi ile orantılı olarak şema da değişir. İnsan figürü gibi, ev, ağaç, güneş vd. nesnelere için çocuk şemaları geliştirmiştir. Çocuk ancak genel kavramlara, ya da kendisinin geçirdiği özel bir yaşantıya uymadıkları zaman bu şemaları değiştirir. Söz gelimi bu şemalar, çocuk 9 yaşına yaklaştıkça doğalcı karakter alır (San, 1979, s.147).

Bu yaşta (7-9 yaş grubu) çocuklarda bilinç oluşmuştur, neyi istediklerini ve neyi sevdiğini çok iyi bilirler, hayal güçleri gelişmiştir ve yeteneklerini göstermekten hoşnut olurlar (Linderman'dan aktaran, Dülger, 2008, s. 18).

Şematik dönem (7-9 yaş grubu) çocuğun çevresiyle, dış dünyasıyla ilişkisinin zenginleştiği bir dönemin başlangıcıdır ve bu dönemde çocuk artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındalığını yaşar. Bu dönemdeki çocuk artık okula başlamıştır ve bu çocukta şemalar

değişirken, dünyayı algılama becerisi gelişmekte ve gerçekçilik eğilimiyle birlikte teknik kaygılar doğmaktadır (Kurtuluş'tan aktaran, Dülger, 2008, s. 18).

Genellikle kâğıdın alt tarafında yer çizgisi bulunur, figürler buna göre yerleştirilir. Artık çocuk o zamana kadar alıştığı biçimlerle yetinmemekte, onları zorlamaktadır. Bir evin içini ya da denizin altını gösterme düşüncüsü, röntgen resim (resimde saydamlık) dediğimiz türden resimleri doğurur. Ev çizerken Ön duvarları ortadan kaldırılıp evin içini işlemektedirler (San, 1979, s.148).

Düzleme özelliği, çocuğun, anlatmak istediklerinin yüzeye uydurulması çabasından kaynaklanmaktadır. Yani, üç boyutlu bir dünyanın, iki boyutlu bir yüzeyde anlatılmasıdır. Bu anlatımda, perspektif bilgisinin ve çizme becerisinin eksikliği yanında, eşya veya olaylar hakkında bildiklerinin anlatılması kaygısı da vardır (Yolcu'dan aktaran, Akalın, 2008, s.44).

Çocuklar bir nesneyi ya da olayı, onunla ilişkili bir başka nesne ya da olaylarla birlikte düşünürler. Örneğin, masanın dört bacağı, ağacın kökleri, denizin ya da gölün balıkları vardır. Sokak; evler, ağaçlar, arabalar ve insanlarla bir bütündür. Çocuk için bunlardan birinin eksikliği o şeyleri tanımlamaya yetmez. Bu nedenle, çocuğun bütüncül (tamamlama) bir yaklaşım içinde olmasının bir sonucudur (Yolcu'dan aktaran, Akalın, 2008, s.45).

Çocuklar resimlerinde çok sevdiklerini, resmin merkezinde ve daha büyük çizerler ve en sevdiği renklerle ifade ederler, sevmediklerini ise, kâğıdının en itibarsız yerinde ufakık gösterirler. Boy hiyerarşisi; çocuğun psikolojisini anlamada ipucu verir (Balcı'dan aktaran, Akalın, 2008, s.46).

Cinsiyet ayrımını çizimlerinde gösteren çocuk, erkek ve kız giysilerindeki ayrımları özellikle ve özenle belirtir. Figür ve diğer öğeler arasındaki ilişki, düzenleme bakımından kurallara uymaya başlamıştır. Renkler erken yıllardaki gibi özgürce kullanılmaz, bu yönden de gerçekçi olma dileği başlatır (San, 1979, s.149-150).

Bu yaşlarda çocuklar, iyi bir gözlemci olduğu kadar, iyi de bir taklitçidir. Konsantrasyon belirgin olarak artar. Davranışlarında daha bağımsızdır. Aile bireyleri ile olduğu kadar çevresindeki yetişkinlerle de özdeşleşmeye başlar (Paktuna Keskin, 2012, s. 30-31).

Çocuk artık resimlerinde sadece kendisi ile olan ilişkilerini değil, başkalarının birbiriyle olan mantıksal ilişkilerini de göstermektedir. Çocuğun, resimlerinde kendini yer çizgisi üzerinde çizmesi ile de, kendini diğer insanlarla ilişkili olarak görmeye başladığı

anlaşılmaktadır. Bu tür gözlemler bize, çocuğun çevresinden haberdar oluşu ve duyarlılığı hakkında daha geniş bir bilgi sağlamaktadır. Zengin bir şeması olan çocuğun, çevresindeki her şeyin daha çok farkında olduğunu ve çevresiyle daha faal bir etkileşim içinde olduğunu görmek mümkündür. Çocuğun bilgisi, onun dünya anlayışını ve ilgilerini açıklamaktadır; işte resimlerde görülende budur (Yavuzer, 2007, s. 62).

Çocuklar yaşadıkları, duydukları, gördüklerinden arta kalan ruhsal etkilenmelerini çizgilerine taşımak için resim yeteneğine hiç ihtiyaç duymamaktadır. Onlar kendilerini, duygu ve düşüncelerini bir şekilde dışa vurmanın yollarını aramaktadırlar (Paktuna Keskin, 2012, s. 88).

Şematik dönem (7-9 yaş grubu) çocuk resimlerinin özellikleri kısaca özetlenecek olursa şunlar söylenebilmektedir;

- Kendine özgü bir insan ve çevresinin resmini yapmak
- Tekrarlamayla elde edilen güven duygusu
- Geometrik çizgilerin uygulanması
- Vücudun önemli parçalarının abartıldığı önemsiz parçaların ise yok edildiği görülür.
- ‘Yer çizgisi’ görülmektedir.
- Aynı eşyaya aynı rengi koyarak tekrarlardan oluşan bir renk şeması oluşturur.
- En coşturucu konu: ‘Biz’dir: Ben ve arkadaşlarım (Ben ve Ailem) (Kehnemuyi, Haziran 2006, s. 26).

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Erkek çocuklar tekneler, uçaklar, trenler, savaş sahneleri, spor sahneleri; kızlar kadın yüzleri giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler (San, 1979, s.150).

Bu yaştaki çocukların ilgilendiği, onları coşturan konular ‘biz: ben ve benim’ gibi konular olduğu için, araştırmada çocuklara örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlayıp bir aile resmi resmetmesi istenmiştir. Yapacakları aile resminde kendi ailelerini de yapabilecekleri söylenmiştir. Çocuğun şeması yaşadıklarından ibaretse; Çocukların yaşadıkları, gördükleri onun dünyası olduğuna göre çocuğun yansıttığı aile resmi ile çocuğun aile içi şiddeti algılama biçiminin resminde görülmesi mümkündür.

Ayrıca okunan örnek olay, öykülerdeki problem aile bireyleri yemek sofrasında ya da bir aradayken verilmiştir.

Ailenin yemek sonrası sohbetleri sosyalleşme hareketidir. Bu sohbetlerin, aile fertleri arasında bağlayıcı, yapıcı işlevi vardır. Aile içi olaylarda duygu ve düşünce aktarımı, sırasını bekleme öğrenilir. Diğer fertler ile yakınlaşılır, yardımlaşılır. Bu hareketler rahatlatıcıdır. Fertler arası güven oluşturur (Paktuna Keskin, 2012, s. 74).

Şiddet konulu resimler, sadece görsel olarak çekici ve şok edici değil, aynı zamanda çocuğun/gencin yaşadığı belli sorunları ve duyguları daha fazla ortaya koyucudur (Buyurgan ve Kumral, 2007, s. 105).

Bu evrede çocukların yaptıkları resimler onları tanımamızda ve anlamamızda bize yardımcı olur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s. 51).

Çizimlerinde nesnelere göre renk seçimi farklılıklar gösterir. Henüz renk nesne ilişkisinin oluşmadığı, perspektif kuralının yerleşmediği görülür. İnsan ve çevresi hakkında, belli bir bakış açısına sahip olan çocukların resimlerine bu görüş belli şemalar şeklinde yansıtılabilmektedir (Yavuzer'den aktaran, Dülger, 2008, s. 18).

Kısaca; her kültürün çocuğu, aşağı yukarı aynı evreden geçerek çizer ama nasıl ve neyi çizdiği değişebilir. Gerek alınan konular, gerek giysiler, görenekler, hatta renk zevkleri, toplumun cinsiyete karşı tutumu, vd. çocuğun resimlerinde izlenebilmektedir. Bu sosyo-kültürel etkilerle, büyümüş çocuğun mecazlarını oluşturduğu sembol-imgelerin türünde ayrımlaşmalar olur (San, 1979, s.146). Yapılan araştırmada çocuklara yaptırılan resimlerde de bu çok net görünür. Kimi çocuk aile resmini yer sofrasında çizerken kimi masada yemek yerken çizmiştir. Gene çizdikleri anne figürüne bakılırsa kimi başı kapalı anne çizmiş, kimi açık şekilde kafasında gördüğü bildiği anne figürünü çizmiştir.

2.3.4. İfade Aracı Olarak Resim

Resim, psiko- pedagojik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır (Yavuzer, 2007, s.12).

Belirli bir kas olgunluğuna eriştikten sonra her çocuk, kâğıt üzerinde birtakım çizgi ve figür denemelerinde bulunur. Bireysel zekâ ve kişilik faktörlerinin yanı sıra, çocuğun çevre

ile olan etkileşimi ve günlük deneyimleri bir çocuğun çizgisini başka bir çocuğun çizgisinden farklı kılan başlıca etmenlerdir (Yavuzer, 2007, s.12).

Yetişkinler, bir çocuk resmine baktıklarında onu sevimli ve hoş ya da korkunç bulabilirler, hatta estetik bir değer biçebilirler, onda, çocuğun yaratış anındaki duygulanmalarını duyup bunları estetik duygulanımlar diye kabul edebilirler (San, 1979, s.203)

Çocukların çizdiği resimler görüldüğünden çok daha fazla şeyler ifade etmektedir. Resimler aynı zamanda çocukların gelişimlerinin ve becerilerinin genel bir göstergeleridir. Resimler bize çocukların düşünüş biçimlerinin yanı sıra, diğer çocuklar ve yetişkinlerle olan sorunlarını yansıtır ve bu sorunları çözüm biçimleriyle ipuçları verirler. Kimi çocuklar ailenin tüm üyelerini belirli bir düz çizgi üzerine çizerken, kimileri bazılarını eksik, bazılarını havada yüzer biçimde hatta bazılarını baş aşağı çizerler (Yavuzer, 2007, s.11).

Çocuk bize resmiyle adeta kendisinin bir parçasını yansıtmakta, olaylar hakkında duygu, düşünce ve görüş biçimlerini dile getirmektedir. Çocuk için resim, dinamik bir faaliyet örneği ve yalın bir anlatım aracıdır (Yavuzer, 2007, s.13).

Sanat onda bir düşünme dili şeklinde yansır. Çocuk dünyayı kendi algıladığı biçimde görür ve bunu kendi ifadeleri içinde yansıtmaya çalışır (Yavuzer, 2007, s.13).

Çocuğun iç dünyasının resme yansiyarak kendini ele vermesi çocuk çizgilerinin öneminin altını çizmektedir (Paktuna Keskin, 2012, s. 52).

Bununla ilgili Paktuna Keskin'in dediği gibi; Çocuk sıkıldığı bunaldığı anlarda yanında mutlaka bir taşıt genellikle bir yelkenli çizmektedir. Anne babasının boşanma aşamasında olduğu bir çocuk, kırmızı çatılı evini (ki burada evini ve babasını hala sevdiğini anlıyoruz) babasına bırakıp annesi ile elele evi terk ederken yanlarına kayık çizmiştir. Anne çocuğun kendilerinin boşanma arifesinde olduklarından haberi olmadığını iddia etmektedir. Fakat bu resim, çocuğun bu gerçeğin farkında olduğuna işaret etmektedir. Nitekim çocuk anne ve babasının boşanmak üzere olduklarını, onların son zamanlarda birbirlerine karşı değişen davranışlarına bakarak anladığını itiraf etmiştir. Çocuğun uysal davranışlarına bakarak anne, çocuğun boşanmanın farkında olmadığını ve çocuğun bu olaylardan etkilenmediği kanısına varmaktadır. Sonuç olarak, çocuğu kandırabildiğini sanmaktadır. Oysa hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davranmayı başaran çocuk, anneyi yanıltmaktadır (Paktuna Keskin, 2012, s. 52).

Hatta bunun gibi bir başka çocuk resmi örneği daha veren Paktuna Keskin, kitabında; Kabul etmem gerekir ki, çocuğun çizdiği resim olmasa, onun duygularını anlamakta

zorlanacak ve hatta anneyi, çocuğun olayın farkında bile olmadığı konusunda ikna etmeye kalkışacaktım. Çocuk duygu ve düşüncelerini, söz ve davranışları ile bilinçli ya da bilinçsiz gizleyebildiği halde çizgileri ile kendini ele vermekten kaçamıyordu, demektedir (Paktuna Keskin, 2012, s. 5).

Çocukların yaşadıklarını algılayıp, iç dünyalarını resimlerine yansıttıkları düşünüldüğünde, konuyla ilgili; Buyurgan, Pazarlıoğlu ve Kartopu'un "okul öncesi dönemdeki parçalanmış aile yapılarından gelen çocukların resimleriyle bize anlattıkları" makalesi bulunmaktadır. 2007'de III. Ulusal Sanat Eğitimi sempozyumunda sunulan bildirilerden Bozdağ Kalaycının "Şiddeti algılama biçimlerinin ilköğretim öğrencilerinin resimlerinde yansımaları" bildirisi bulunmaktadır. Ayrıca Süleyman Demirel Üniversitesi 2008 yüksek lisans tezinde Dülger, "06-11 Yaş Öğrencilerin Ailesel Ve Bireysel Özelliklerinin Resimlerine Yansıması" konusunda tez vermiştir.

Çocukların davranışlarında ve konuşmalarında yetişkinleri kopya ettiği düşünülürse onların çevreyi gözleme konusunda iyi bir algı gücüne sahip olup, iyi bir gözlemci olduğu söylenebilir. Yaşadıklarını, düşündüklerini rahatlıkla özgünce resimle ifade edebilen çocuklar, ilk sosyalleştiği ortam olan ailesini gözlemleyip yaşadıklarını algılayıp kendince ayıklayıp özümseme yoluna gider. Tüm bunları da ailelerin "çocuktur anlamamıştır" düşüncesine inat resimlerinde yansıyabilir. Bu bakımdan çocukların yaptığı resimler onların aile içi şiddeti algılama biçimleri hakkında ipuçları verebilir. Ya da bir bakıma çocukların yaşadığı duygusal sorunların sebebini (tikler, öfke, aşırı saldırganlık ya da çekingenlik vb.) yaptıkları resimler ipucu verebilir.

Anlatmakta zorlandığı bir konuyu resim diliyle kolaylıkla anlatabilen çocuk için resim yapmak kendini ifade etmesinde en doğal yollardan biridir. Çocuğun sembolik bir dil olan resim dilini seçmesi, kendini yalın bir biçimde ifade etmesi yetişkinlerle çocuk arasında önemli bir iletişim kanalı oluşmasını sağlar. Çocuklar sözlü olarak anlatamadıkları duygu ve düşüncelerini resim yoluyla anlatırlar. Çünkü soyut olan düşünceyi somut bir hale getirmek gene soyut olan kavramlarla zor ifade edilirken, sembol ve biçim diliyle daha kolay ifade edilir (Bozdağ Kalaycı, 2007, s. 729).

Çocuğun yapacağı resimler üzerinde şu dört nokta üzerinde durulmalıdır: Teknik, Stil, Renk, içerik (Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

Teknik: Çocukların malzemeyi kullanışlarındaki farklılıklardır (Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

Stil: Çizgiler, resimlerin planlı şekilde olup olmaması, geometrik şekillerin kullanılıp kullanılmaması, insan ve hayvan figürlerinin bulunup bulunmaması, sentez, hareket gibi özelliklerin resimde işleniş biçimidir (Gençaydın'dan aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

Renk: Çocukların resimlerinde kullandıkları renkler, onların kişisel ve düşünsel dünyalarının bir yansımasıdır. Renklerin tonlarına, canlılığının, anlamının önem kazandığı alandır (Özgü'den aktaran, Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

İçerik: Çocuk resimlerinde içerik, karşılaşılan sembollerin çocuğun kişisel yaşantısı ile karşılıklı değerlendirilmesidir (Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

Çocukların karakterleri, iç dünyalarındaki yaşayışları hakkında fikir edinilmesi açısından irdelenebilecek öğelerdir. Bunları ortaya çıkaran da şuur altıdır. Yalnız yukarıda da belirtildiği gibi, her nesne her zaman aynı duyguyu ifade etmeyebilir. Bu nedenle çocukların resimlerini değerlendirirken teknik, stil, renk ve içerik olarak bakmak sonuçların analizi için verimli bir yol olarak kendini göstermektedir (Aşkaroğlu, 2006, s. 53).

Bütün çizimlerinde çocukların kişilikleri, algıları, değer yargıları ve davranışları hakkında pek çok bilgi edinmek mümkündür. Ancak en iyi ve en zengin bilgi kaynağı insan figürü çizimleridir. Bu çizimler herhangi bir insan olabilir, bir doktor, bir dişi veya bir hemşire gibi belirli kişi olabilir ya da aile, sınıf arkadaşları gibi bir grubun çizimi olabilir. Çocuğun insan resmi çizmesinde şu projektif amaçlar için yararlanılabilir (Yavuzer, 2007, s.14):

Kişilik Ölçütü Olarak (Kişiliği Ölçmek Üzere Kullanılması): Bir kişinin resmedilmesi incelendiğinde, resmi çizenin bütün kişiliği hakkında bilgi edinilebilir. Resim, çocuğun kişilik özelliklerini görme açısından önemli bir araç olduğu gibi, çocuğun, ortaya çıkardığı resmi arkadaşlarının resmiyle kıyaslayarak kendini tanıması ve keşfetmesi açısından da yararlı bir araçtır. Güvensiz çocuğun resmi, gerek kâğıdı kullanış, gerekse kompozisyon, figür ve renk açısından özgüveni olan çocuğun resminden oldukça farklıdır. İçedönük, özgüveni olmayan çocuk, yer ve gök çizgisi kullanmaz ve çoğunlukla kâğıdın çok küçük bir bölümüne cılız çizgiler çizmekle yetinir (Yavuzer, 2007, s.14).

Başkalarıyla İlişkilerin Ölçütü Olarak: Grup resimleri özellikler bir çocuğun grup içinde kendini algılaması ve yerini belirlemesi açısından yararlıdır. Bir çocuk kendini, ailesi, oyun arkadaşları, öğretmeni yada sıra arkadaşlarıyla birlikte resmettiğinde, resim yoluyla onların kendisiyle olan ilişkisini, kendisinin de grupta ve başkalarıyla olan dinamik bağı yansıtmış olur (Yavuzer, 2007, s.16).

Tutumların Ölçülmesi Olarak: Çocuklar resimlerinde konu olarak ilişki içinde buldukları insanları seçtiklerinde, öğretmen, doktor, dişi, hemşire gibi kimselere karşı tutumlarını ve onları algılayış biçimlerini de resim yoluyla ortaya koyabilmektedirler (Yavuzer, 2007, s.16).

Yakın çevre ilişkilerini konu alan resimlerde açıkça ifade edilen şeylerin ötesinde çizimlerin öyle biçim ve içerik özellikleri vardır ki, bunlar çocuğun duygu ve tutumlarını simgesel olarak anlatır. Aile üyelerinin resmini çizerken, bu özellikler çocuk tarafından bilincinde olmaksızın dışa vurulur. Bu özelliklerin yorumlanması, yüzeysel yapının, altta yatan daha büyük gerçekliğin örtüsünden başka bir şey olmadığına inanan uzman için büyük önem taşır. Kendilerini dışlanmış hisseden çocukların resimlerinde çoğu zaman çocuğun kendini grubun dışında bıraktığı görülür. Yalıtılmışlık duyguları ayrıca uzaklıkla, psikolojik alan gereksinmesiyle de ifade edilebilir; bu durumda çocuk kendini, ana-babasından araya bir eşya yerleştirerek ayırır (Yavuzer, 2007, s.88). bunlar iletişim kopukluğunu sergilemektedir.

Baskın nitelikteki anne ya da baba bedensel büyüklüğü ne olursa olsun genellikle diğer aile bireylerine oranla büyük çizilir. Ancak bazı durumlarda anne figürünü çocuğun özenle çizmesi ona hayranlığından da kaynaklanabilir. Bu nedenle yorumun doğru yapılabilmesi, aileyle ilgili ayrıntılı bilgi edinilmesine büyük ölçüde bağlıdır (Yavuzer, 2007, s.102).

Çocuk sanatının, düşüncelerinin ve duygularının dışa vurumu olarak görülmesinin yarattığı ilgiye, ciltler dolusu literatür tanıklık eder. Her resim, o resmi yapanın kişiliğinin bir yansımasıdır; kişiliğin bilişsel olduğu kadar duygusal yönlerini de dışa vurur; küçük çocuklar söz konusu olduğunda resim, çizilen nesneden çok onu çizen birey hakkında bir şeyler söyler; ister istemez uzmanın yaklaşımının çözümleyici olduğu kadar sezgisel de olması gerekir (Yavuzer, 2007, s.21).

Projektif (yansıtma amaçlı, yansıtıcı) teknikler, psikometrik testlerin güvenilirlik ve geçerlilik standartlarını karşılayamaz yine de bu teknikler deneyimli bir uzmanın elinde

çok değerli olabilecek araçlardır. Bu tekniklerin yararını keşfetmiş olan uzmanlar, bunları kullanmadan edemezler. Çünkü bu yolla standartlanmış testlerin sağlayamayacağı ipuçlarını elde ederler (Yavuzer, 2007, s.21-22).

Aile resmi her yanıyla çocuğu ilgilendiren ayrıntılarla doludur. Otoportrede diğer insanlara kendini anlatma yoluna giderken, bir aile resminde annesi, babası, kardeşleri arasında olan ilişkileri ele alır, böylece adeta bir psikolojik düşünce davranışı ortaya çıkmış olur. Örneğin derinlerde gizli ve bastırılmış duygular, değişken etkiler, özellikle yaşça daha büyük çocukların yaptıkları resimlerde belirginleşmektedir (Kehnemuyi, 2006, s102)

Çocukların yaptığı resimler incelendiğinde aile içindeki baskıyı, sağlıksız ve huzursuz ortamı çok net görebiliriz. Babanın resmin bir bölümünde çizilmesi iletişim kopukluğunu gösterdiği kadar baba otoritesini de göstermektedir. Araştırmada yapılan çocuk resimlerinden bir kaçında bir köşeye çizilmiş televizyon izlemek için koltukta oturan baba figürü buna örnek gösterilebilir. Ya da eli ayağı çizilmemiş tamamlanmamış veya büyük çizilmiş figürlerde çizdiği figür hakkında olumsuz duygularını dile getirmektedir. Kimi resimlerde bu hiddet ifade eden bakışlarla birlikte tehdit cümlesi de yazılmaktadır. Tüm bunlar aile içi iletişimi açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Çocuk resmiyle aşırı baskı sebebiyle özlemine duyduğu özgürlüğü kuş sembolleriyle ifade etmeye çalışabilmektedir. Yine araştırmada yapılan resimlerden bir kaçında görüldüğü gibi sevgiyi simgeleyen kalp resimleriyle resmini süslerken şiddeti ve öfkeyi ortaya koymak için suratları soğuk renklerle boyayarak olumsuz bir görüntüde sergilemekte, nefretini ortaya koymaktadır. Çocuk siyah renkle aile bireylerini resmederken mutsuz ortamı ifade etmeye çalışmaktadır.

Çocuklar yaptıkları resimlerle ailesine karşı olan duygularıyla gerçek yaşantılarını da ifade etmektedir. Araştırmada öğrencilere iki örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlaması istenen resimler incelendiğinde her çocuğun aile resminin farklı olduğu görülmektedir. Bu da çocukların kendi dünyalarını, yaşadıklarını, gördüklerini, duygularını resmettiklerinin kanıtıdır. Örneğin; her çocuk anne figürünü kendi kafasındaki bildiği, gördüğü anne figürü ile başı kapalı ya da açık resmetmiş. Yine okunan öyküde aile bireylerinin yemek yemesini, çocuk kendi kafasındaki bildiği şemayla, kimi masa da kimi yer sofrasında yerken resmetmiştir. Tüm bunlar; resmedilip tamamlanması istenen okunan öyküde olsa, çocuğun yaptığı resimlerle ailesiyle gerçek yaşantısını ifade ettiğini göstermektedir. Yani çocuk resimleri, “çocuktur bir şey algılamamıştır” mantığının yanlışlığını gözler önüne sermektedir. İster anne-baba arasında

olsun ister çocuğa yönelik olsun, çocukların aile içi Şiddeti algıladıkları resimlerinde görölmektedir.

III. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Anket yoluyla elde edilen bilgiler resim değerlendirme kriterleri doğrultusunda betimlenmiştir

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini; Samsun Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Denizevleri ortaokulunda öğrenim gören 7-9 yaş öğrencilerin resimleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; Samsun /Atakum ilçesinde Denizevleri ortaokulu 4. Sınıfta öğrenim gören toplam 63 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin tamamı anket sorularını cevaplandırıp resim çalışmasına katılmaktadır.

3.3. Ölçme Araçları

Hayatın her anında yaygın olan şiddetin çeşitli şekilleriyle en başta ailede karşılaşılan (7-9 yaş grubu) çocuklara; araştırmacılar tarafından geliştirilen anketteki sorular sorulup 2 örnek olay, öykü de verilen problem durumunu çocukların tamamlamaları istenmektedir. Tamamlamaları istenen resimlerinde kullandıkları şema, mekan, renk, boy hiyerarşisi, resimlerindeki duyuşsal tepki (mutluluk, sevgi, korku, kaygı, üzüntü gibi...) ve davranışsal tepki (kavga, saldırganlık, işkence gibi...) kriterleri ve çocuklara sorulan anket doğrultusunda, onların aile kavramına ilişkin bakış açılarında aile içi şiddeti algılama biçimleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Çocuklara, 25x35 cm resim kâğıtlarına istedikleri tekniği kullanmaları sağlanarak resim yaptırılmıştır. Çocuklara birbirlerinin resimlerinden kopya çekmemeleri istenip, kendi dünyasını, duygu ve düşüncelerini ifade etmesinin önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Öğrenciler resim yaptıktan sonra çizimlerdeki öğelerin anlamları hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Çocukların yaptıkları resimler “resim değerlendirme kriterleri “ile değerlendirilmesi sonucunda elde edilmektedir.

3.4. Ölçüm Güvenirliği

Çalışmadaki anket ilgili araştırmacılar tarafından geliştirilmiş,uzman görüşü alınmıştır. Anket yoluyla elde edilen veriler frekans ve yüzde olarak verilmiş ve öğrencilerin yaptığı resimler Buyurgan ve Demirel (2013) tarafından geliştirilen resim değerlendirme kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

3.5. Ölçüm Yorumlarının ve Kullanımlarının Geçerliği

Resim yorumlama aşamasında belirlenen kriterler ankette elde edilen verilerle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Yapılan yorumların geçerliliğini artırmak amacıyla sınıf ve rehber öğretmenleriyle birebir görüşülmüştür. Resimlerin değerlendirilmesinde; televizyon dizilerinin 11-12 yaş grubu çocuklar üzerine etkisi makalesindeki Buyurgan ve Demirel tarafından geliştirilen ölçek kullanılmaktadır.

3.6. Verilerin Toplanması

Bu araştırma; Çocuğun aile içi şiddeti algılama biçimini anlayabilmek konusunda çocuk resminin ne kadar etkili iyi bir değerlendirme aracı olduğunu belirlemek amacıyla İlkokul (4. Sınıf) 7-9 yaş öğrencilerinin resimlerine nasıl yansıdığı incelenip analiz edilerek hazırlanmaktadır. Bu çalışmanın ilk aşamasını araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ve öğrencilere örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlayıp resmettiği aile resmi çalışması oluşturmaktadır. Bu bölüm çocuklara yaptırılan resimlerle yine gözlem ve çocuklarla resimleri üzerine birebir görüşmeden de yola çıkarak uzman görüşleri alınarak değerlendirilmiştir.

şiddet; genellikle çözülememiş bir problem durumunda karşımıza çıkar. Bu nedenle araştırmada, çocuklara okunan 2 ayrı örnek olay-öykü de verilen problem durumunu onların tamamlayıp resmetmeleri istenmektedir. Çocuklara okunan örnek olay-öykü de belirli bir isim söylenmeyip, kahramanımız diye belirtilmiştir. Çocukların bu kahramanı (kız-erkek) nasıl hayal ediyorsa öyle resmedebileceği belirtilmiştir.

3.7. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verileri toplama aşamasından sonra, bir İlkokulda (4. Sınıf) 7-9 yaş grubundaki öğrenciler seçilmektedir. Sınıf öğretmenlerinden en şiddete meyilli (hareketli) sınıf sorulmuştur. Gönüllü çocuklara anket uygulanmış ve çocuklara örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlayıp bir aile resmi yapması sağlanmış, çocuklarla resimleri üzerine birebir görüşme yapıp konuşulmuştur. Daha sonra sınıf rehber öğretmenlerinden çocukların aile yaşantıları hakkında (aile içi şiddet yaşayan veya yaşamayanlar) bilgi edinilmiştir. Aile yaşantıları hakkında edinilen bu bilgiler doğrultusunda 7-9 yaş grubu öğrenci sayısı 63 kişiye indirilmiştir. Çocuklara yaptırılan resimlerle yine çocuklarla resimleri üzerine birebir görüşmeden de yola çıkarak ilgili literatür taraması yapıp, uzman görüşleri alınarak değerlendirilmiştir.

Çocuk resimlerinin değerlendirilmesinde; anket, sınıf rehber öğretmenlerinden elde edilmiş olan öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, kaçınıcı çocuk olduğu, ailesinin özellikleri(aile içi şiddet yaşayan veya yaşamayanlar), arkadaş ilişkileri, kişilik özellikleri gibi bilgiler ile çocuklarla resimleri üzerine birebir görüşmeden de yola çıkarak, resimlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda uzman görüşleri alınarak bir yoruma gidilmiştir.

Anket yoluyla elde edilen veriler frekans ve yüzde olarak verilmiş ve öğrencilerin yaptığı resimler araştırmacılar tarafından geliştirilen resim değerlendirme kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Resim yorumlama aşamasında belirlenen kriterler anketten elde edilen verilerle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Yapılan yorumların geçerliliğini artırmak amacıyla sınıf rehber öğretmenleriyle birebir görüşülmüştür. Resimlerin değerlendirilmesinde; televizyon dizilerinin 11-12 yaş grubu çocuklar üzerine etkisi makalesindeki Buyurgan ve Demirel tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır.

IV. BULGULAR ve YORUM

4.1. Anketlerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Öğrencilere Örnek olay öykü okunarak, aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanarak, resim yaptırmadan önce konuya ilişkin genel bir bilgi toplamak amacıyla anket uygulanmıştır. Ankette öğrencilere aile bireylerinin birlikte yaşayıp yaşamadığı, yaşadıkları sorunları ailesiyle konuşabilirliği, evde en çok kimin sözünün dinlendiği, bir hata yaptığında ailesinin nasıl davrandığı, aile bireyleriyle bir problem yaşadığında nasıl çözdüğü, çocuğa göre bir ailede mutsuzluğun nedenlerinin neler olduğu, ailesiyle, öğretmenleriyle ya da arkadaşlarıyla yaşadıklarının, resim yaptıktan sonra kendisini nasıl hissettiğine yönelik sorular sorulmuştur. Anket, öğrencilerin aile içi şiddeti algılama biçimini yapılan resimler yoluyla yorumlanması konusunda veri sunması açısından önemli görülmüştür.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşını Gösterir Dağılım

Yaş	f	%
9	38	53,6
10	30	42,2
11	3	4,2
Toplam	71	100

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin % 53,6'lık bir oranla 9 yaşında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 42,2'lik kısmı ise 2014 yılını esas alarak, doğum tarihlerini düşünmeden yaşlarını 10 olarak söylemektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetini Gösterir Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kız	37	52,1
Erkek	34	47,9
Toplam	71	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 52,1 “Kız”, % 47,9 “Erkek” olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Kardeş Olduklarını Gösterir Dağılım

Kardeş Sayısı	f	%
Tek kardeş	7	9,9
2	40	56,3
3	18	25,3
4	4	5,6
5 ve üstü	2	2,9
Toplam	71	100

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin % 56,3’ünün 2 kardeş, %2 5,3’ünün 3 kardeş, % 9,9’unun tek kardeş, % 5,6’sının 4 kardeş, %2,9’unun 5 ve üzeri kardeş olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Birlikteliğini Gösterir Dağılım

Anne-Baba Birlikteliği	f	%
Evet	66	93,0
Hayır	5	7,0
Toplam	71	100

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 93,0 anne-baba birlikte olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan 5 öğrencinin anne ve babası ayrıdır.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşadığı Sorunları Ailesiyle Konuşabilirliğini Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Evet	36	50,7
Bazen	34	47,9
Hayır	1	1,4
Toplam	71	100

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %50,7'sinin yaşadığı sorunları ailesiyle konuşabildiği, % 47,9'unun bazen konuşabildiğini, % 1,4'ünün konuşamadığı görülmektedir. Yaşanılan her sorunun konuşulabildiği pozitif bir aile ortamının bulunma ihtimalinin çok düşük olduğu ve öğrencilerin çekingen davranarak olumlu bir aile profili çizerek cevap verdiği düşünöldüğünde çocukların büyük bir çoğunluğunun yaşadığı sorunları bazen ailesiyle konuşabildiği görölebilmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evinde Daha Çok Kimin Sözü'nün Dinlenirliğini Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Hepimizin	48	55,1
Annemin	20	23,1
Babamın	13	15,1
Kardeşimin	3	3,4
Benim	2	2,2
Büyükanne vs	1	1,1
Toplam	87	100

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğrencilerin evinde %55,1'lik oranla hepsinin yeri geldiği zaman sözünün dinlendiği, % 23,1 “anne”, % 15,1 “baba”, % 2,2 “kendinin”, % 1,1 aile büyüklerinin sözünün dinlendiği görülmektedir. Çocukların aile içi şiddet türü olarak; annenin disiplin sağlamak için ortaya koyduğu aşırı baskı ve otoriter tutumunun farkında olduğu, % 23,1'lik orana bakarak görülmektedir. Bu sebeple ailede annenin sözü dinlenilmektedir. %15,1'lik oranla ailede evin reisi olan babanın sözü dinlenilmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bir Hata Yaptığında Ailesinin Nasıl Davrandığını Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Anlayışla karşılarlar	56	69,1
Bağırıp-azarlar	11	13,6
Başkaları ile kıyaslar	9	11,1
Tehdit eder	3	3,8
Döver	2	2,4
Toplam	81	100

Tablo 7 incelendiğinde Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun mutlaka ilk olarak olumlu şıkkı işaretlediği daha sonra diğer kendine yakın şıkları işaretlediği görülmektedir. Öğrencilerin bir hata yaptığında % 13,6'sının bağırıp azarlandığı, % 11,1'inin başkaları ile kıyaslandığı, % 3,8'inin tehdit edildiği, % 2,4'ünün de dövüldüğü görülmektedir. Tüm bu veriler, tablo 6 da ki % 23,1 “anne” cevabına göre düşünülüp yorumlandığında, annenin ahlak öğretimi ve disiplin sağlamak adına aşırı baskılı ve otoriter bir tutum sergilediğini kanıtlamaktadır. Çocukların en küçük bir hatalarında dahi bağırıp azarlanarak, dövülerek ya da annelerin babalarına söylemekle tehdit ederek korkuttuğu söylenebilmektedir. Ailenin % 1,1'lik oranla başkaları ile kıyaslayarak, %3,8'lik oranla tehdit ederek duygusal şiddet; % 13,6'sının bağırıp azarlayarak, % 2,4'ünün döverek fiziksel şiddet çocuklarına yaşattığı ve bunları çocukların algıladığı görülmektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan resimlerde bu bakış açısını destekler niteliktedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Bireyleri İle Bir Problem Yaşadığında Problemi Nasıl Çözdüğünü Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Aile ile problemi konuşarak çözmeye çalışırım	56	59,0
Resim-müzik gibi sakinleştiren bir şeylerle uğraşırım	31	32,6
Susar, ağlarım	6	6,3
Öfkelenirim, bağırp çağırırım	2	2,1
Toplam	95	100

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin aile bireyleri ile bir problem yaşadığında problemi %59,0 aile ile problemi konuşarak çözdüğü görülmektedir. Öğrencilerin pozitif bakış açılarıyla ilk olarak olumlu şıkkı işaretledikleri görülmektedir. Bundan çocukların aile bireyelerine kendilerini ifade etmek istedikleri ve problemi bu şekilde çözmek istedikleri çıkarılmaktadır. Çocukların % 32,6 resim-müzik gibi onları sakinleştiren bir şeylerle uğraşarak rahatlamaya çalıştığı ve problemi unutarak çözmeye çalıştığı düşünülmektedir. % 6,3'ünün susup ağlayarak % 2,1'inin öfkelenip bağırp çağırarak problemini çözdüğü de görülmektedir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Göre Bir Ailede Mutsuzluğun Nedenlerini Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Ana-baba arasında geçen sorunlar	36	38,0
Kardeşler arasında geçen sorunlar	24	25,2
Derslerle ilgili sorunlar	16	16,8
Para ile ilgili sorunlar	13	13,7
Akrabalarla ilgili sorunlar	6	6,3
Toplam	95	100

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna göre bir ailede mutsuzluğun nedeni % 38,0'lik oranla “Ana-baba arasında geçen sorunlar” olduğu görülmektedir. Bu da çocukların anne-baba arasında geçen aile içi şiddeti algıladığını destekler niteliktedir. Ailelerin “çocuktur, bir şey anlamamış, algılamamıştır” mantığının yanlışlığı görülmektedir.

Ana-baba arasında geçen sorunları % 25,2 “kardeşler arasında geçen sorunlar”, % 16,8 “derslerle ilgili sorunlar”, % 13,7 “para ile ilgili sorunlar”, % 6,3 “akrabalarla ilgili sorunlar” takip etmektedir. Bu oranlar düşünüldüğünde % 38,0'lik oranla ana-baba arasında geçen sorunların genellikle çocuklarla ilgili sebep ya da para ve akrabalarla ilgili olduğu düşünülebilmektedir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile, Öğretmen Ya Da Arkadaşlarıyla Yaşadığı İyi Kötü Olayların Resimlerine Yansımaları Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Bazen	41	57,7
Evet	16	22,6
Hayır	14	19,7
Toplam	71	100

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; aile, öğretmen ya da arkadaşlarıyla yaşadığı iyi kötü olayları % 22,6'lık oranla “evet” resimlerine yansıttığı görülmektedir. Bu da çocukların yaşadıklarını resimlerine yansıtarak rahatladıklarını destekler niteliktedir. Öğrencilerin % 19,7'si resimlerine yansıtmadıklarını belirtmişlerdir. Bu öğrenciler, resimde kendilerini başarısız düşündüklerini ve resim çizmeyi beceremediklerini de belirtmiştir. Tablo 11'de ki % 3,1 “sıkılmış”, % 1,5 “başarısız”, “diğer” destekler niteliktedir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resim Yaptıktan Sonra Kendini Nasıl Hissettiklerini Gösterir Dağılım

Seçenekler	f	%
Mutlu	64	25,0
Neşeli	56	21,8
Başarılı	36	14,0
Özgür	29	11,2
Güvenli	27	10,4
Mutsuz	15	5,9
Yorgun	9	3,4
Sıkılmış	8	3,1
Başarısız	4	1,5
Sinirli	4	1,5
Diğer...	4	1,5
Kızgın	2	0,7
Toplam	258	100

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin resim yaptıktan sonra kendini büyük bir çoğunlukla % 25,0 "mutlu", % 21,8 "neşeli", % 14,0 "başarılı", % 11,2 "özgür", hissettikleri görülmektedir. % 10,4 oranının "güvenli" işaretlediği dikkat çekmektedir.

Güvenli ve mutlu hissetmeleri; resim yaparak rahatladıklarını, huzurlu olduklarını düşündürmektedir. Bu da çocukların yaşadıklarını resimlerine yansıtarak rahatladıklarını destekler niteliktedir.

4.2. Resimlerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Öğrencilere iki örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlayıp bir aile resmi yapmaları istenmiştir. Aile içi şiddeti algılayıp hatırlayan öğrenciler resimlerinde bunları yansıtmıştır. Çocuklar resimlerinde; gördüklerini, bildiklerini, yaşadıklarını resmederler. Bu durumda tamamlamaları istenen örnek olay öykü de artık bizzat çocuğun kendi aile ortamıdır. Kendi ailesinin aile içi problemi nasıl çözdüğü ile

ilgilidir. Resimlerindeki aile resminin birbirinden farklı olması ve sosyo-kültürel özellikleri de yansıtması bunu destekler niteliktedir. 4.sınıftaki 63 öğrenci, iki öyküyü resmederek toplam 126 resim yapmıştır. Öğrencilerden elde edilen resimler, televizyon dizilerinin 11-12 yaş grubu çocuklar üzerine etkisi makalesindeki Buyurgan ve Demirel tarafından geliştirilen ölçeğe göre değerlendirilmiştir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Hikâyeyi Tamamlayarak Resim Yapma Durumlarını Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Hikâyeyi tamamlayarak	122	96,9
Hikâye içinde geçen anı	4	3,1
Toplam	126	100

Tablo 12'e göre öğrencilerin % 96,9'unun okunan iki örnek olay, öyküde verilen bir aile içi problemi tamamlayıp bir aile resmi yaptıkları görülmektedir. Sadece 4 öğrenci tamamlamaları istenen örnek olay, öyküden bağımsız resim yapmışlardır. Okunan örnek olay, öyküyü tamamlamak yerine, içinde geçen anını resmetmek istemiştir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerinde Kullandıkları Renkleri Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Siyah	126	15,9
Yeşil	108	13,7
Sarı	100	12,6
Mavi	95	12,0
Kahverengi	88	11,0
Kırmızı	83	10,4
Turuncu	76	9,6
Mor	51	6,4
Pembe	43	5,4
Gri	24	3,0
Toplam	794	100

Tablo 13 ‘den, araştırmaya katılan öğrencilerin resimlerinde % 15,9 oranında siyah rengi kullandıkları görülmektedir. Yine tablodan, öğrencilerin en çok tercih ettikleri renklerin siyah, yeşil, sarı, mavi, kahverengi, kırmızı, turuncu, mor olduğu görülmektedir. Renklerin insan psikolojisi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Çocukların tercih ettikleri renkler dikkate alınarak, duyguları hakkında bir takım değerlendirmeler yapılabilir. Siyah; matemin, korkunun rengidir (Yılmaz, 2010, s.34). Siyah rengin karamsarlığı, kederi; yeşilin doğayı, canlılığı, sakinliği; sarının Sıcaklığı, bereketi, ışığı; mavinin huzuru; kahverenginin olgunluğu, ağırlığı; kırmızının ateş, kanı, şiddeti yansıttığı düşünülmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.142). Korku anlamına gelen “siyah” rengin çocuklar tarafından büyük çoğunlukla (% 15,9) kullanıldığı görülmektedir. Çocuklar siyahı araba, masa, TV, mangal, saç, ayakkabı, pantolon, elbise, ağaç gövdesi gibi nesnelere boyamak için kullanmıştır. Masa başında tüm ailenin yemek yemesi aile içinde duygu ve düşüncenin aktarımının en yoğun olduğu yerdir. Bu nedenle masanın aile içi fertleri bağlayıcı, yapıcı bir işlevi vardır. 54.öykü resminde görüldüğü gibi masanın siyah renkte boyanması, aile

içinde bir sorunun olduğunu ve çocuğun bunu algıladığını kanıtlar niteliktedir. Çizdiği evin camlarının olmaması da bunun göstergesidir. Gene 60.öykü resminde çocuğun insan kafalarını siyahla çizdiği ve ayrıca tabağı kıran çocuğun yanında çizdiği anne figürünün çocuğun hemen kafasının üstünde boğar gibi çizmesi ve siyahla bunu yapması dikkat çekmektedir. Konuşma baloncuğu ile “Ne yaptın sen oğlum, tabağı nasıl kırdın. Eyvah. Dikkat etsene oğlum.” Yazısı da dikkat çekmektedir. Burada çocuk yaptığı yanlış davranış sonucunda ailesinin nasıl tepki verdiğini yansıtmaktadır.

Kimi çocuklar diğer renkleri kullanmadan sadece siyah rengin hâkim olduğu resimler yapmışlardır. 37.öykü resminde çocuğun iki ev resmini birbirine bağladığı dikkat çekmektedir. Ayrıca kendini arkası dönük çizmiştir. Annenin “babası çok kızdım sana” diye söylendiğini çocuk baloncuk içinde belirtmiştir. Babanın bir yanlış davranışının olduğu düşünülmektedir. 37. öykünün diğer resmi incelendiğinde anne ve baba arasındaki kopukluk daha net görülmektedir. Belli ki sadece çocuklar üzerinde uyguladıkları otorite konusunda değil her konuda birbirine zıttır. Çocuğun anne ve babayı resimde aynı alanda çizmemesi de bunu kanıtlamaktadır. Bu resim bize çocuk algılamaz mantığının yanlışlığını gösterir niteliktedir. Çocuklar şiddeti ve öfkeyi ortaya koymak için suratları soğuk renklerle boyayarak olumsuz bir görüntüde sergilemekte ve nefreti ortaya koymaktadırlar. 1. öykü resmi, 12. öykü resmi, 35. öykü resmi ve 60. öykü resminde çocuk siyah renkle aile bireylerini resmederken mutsuz ortamı ifade etmeye çalışmaktadır. Yeşil umudun, yeniden doğuşun sembolüdür (Yılmaz, 2010, s.33). Pasiflik etkisi uyandıran yeşil; açık tonda olursa dinlendirir, koyu tonda ise keder verir (Aşkaroğlu, 2006, s. 32). Çocuklar yeşili pantolon, gömlek, ağaç, çimen, masa, salona giden yolu göstermek için boyamıştır.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Duyuşsal Tepkileri Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Yalnızlık	88	15,1
Şaşkınlık	75	13,0
Mutsuzluk	66	11,3
Korku	60	10,3
Kaygı	59	10,1
Kızgınlık	58	10,0
Öfke	54	9,2
İfadesizlik	52	9,0
Suçluluk	45	7,8
Sevgi	18	3,0
Alaycılık	7	1,2
Toplam	582	100

Tablo 14 öğrencilerin yaptıkları resimlerin duyuşsal tepkilerini göstermektedir. Aile içi şiddetin her türüne tanık olmak, çocuğun evde sürekli bir korku ve tedirginlik içinde olmasına, ev ortamında mutsuz olmasına sebep olmaktadır (Kalyoncu, 2009, s.126). Bu ortamda; çocuklar, şaşkın, tedirgin ve çaresiz kalmaktadır. İçleri, kızgınlık, düşmanlık duygusu ve kötümserlikle dolar (Yörükoğlu, 2008, s.417) Tüm bunlar beraberinde çocuğu yalnızlığa götürmektedir. Örnek olay öykü okunarak aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanarak resmettikleri resimlerde özellikle “yalnızlık (% 15,1)”, “şaşkınlık (% 13,0)”, “mutsuzluk (% 11,3)”, “korku (%10,3)”, “kaygı (%10,1)”, “kızgınlık (% 10,0)”, “öfke (%9,2)” gibi sahneler resmetmişlerdir. Çocuklar yaptıkları resimlerle ailesine karşı olan duygularıyla gerçek yaşantılarını da ifade etmektedir. Araştırmada öğrencilere iki örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlaması istenen resimler incelendiğinde her çocuğun aile resminin farklı olduğu görülmektedir. Bu da çocukların

kendi dünyalarının, yaşadıklarının, gördüklerinin, duygularının resimlerine yansımalarının örnekleridir. Örneğin; her çocuk anne figürünü kendi bildiği, gördüğü anne figürü ile başı kapalı ya da açık resmetmiştir. Yine okunan öyküde aile bireylerinin yemek yemesini, çocuk kendi bildiği şemayla, kimi masa da kimi yer sofrasında yerken resmetmiştir. Tüm bunlar; resmedilip tamamlanması istenen okunan öyküde olsa, çocuğun yaptığı resimlerle ailesiyle gerçek yaşantısını ifade ettiğini göstermektedir. Yani çocuk resimleri, “çocuktur bir şey algılamamıştır” mantığının yanlışlığını gözler önüne sermektedir. İster anne-baba arasında olsun ister çocuğa yönelik olsun, çocukların aile içi şiddeti algıladıklarının izleri resimlerinde görülmektedir.

Çocukların anket yoluyla elde edilen ön bilgilere verdikleri cevaplardan tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna göre bir ailede mutsuzluğun nedeni % 38,0’lik oranla “Ana-baba arasında geçen sorunlar” olduğu görülmektedir. Bu da çocukların anne-baba arasında geçen aile içi şiddeti algıladığını destekler niteliktedir.

Çocukların anket yoluyla elde edilen ön bilgilere verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu cevapların çocuklar tarafından yapılan resimlerde ortaya çıkan duyuşsal tepkilerle örtüştüğü görülmektedir.

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Davranışsal Tepkileri Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Kavga	67	22,2
İtaat	67	22,2
Kabadayılık	59	19,9
Sorgulama	58	19,2
Saldırganlık	40	13,2
İşkence	10	3,3
Toplam	301	100

Tablo 15’te davranışsal tepkiler incelendiğinde, kavga, itaat, kabadayılık, sorgulama, saldırganlık, işkence sahneleri dikkati çekmektedir. Araştırmada öğrencilere iki örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlaması istenen resimler incelendiğinde “kavga ve itaat (% 22,2)”, “kabadayılık (%19,9)”, “sorgulama (%19,2)” dikkat çekmektedir. Tüm bunlar geleneksel aile yapımızda sık sık rastlanan aşırı baskılı ve otoriter aile tutumunu göstermektedir.

Aşırı baskılı ve otoriter aile baskısı sonucu çocuk, anne-babanın eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içine düşer (Yörükoğlu, 2008, s.199). Araştırma sonucunda ortaya çıkan resimler de bu bakış açısını destekler niteliktedir. Resimlerde konuşma baloncuklarındaki “özür dilerim annecim” yazısı, aile içindeki otoritenin, itaat’in kanıtıdır. Anket yoluyla elde edilen ön bilgilere verdikleri cevaplardan tablo 6 da ki % 23,1 “anne” cevabı da bunu desteklemektedir

Çocukların anket yoluyla elde edilen ön bilgilere verdikleri cevaplardan tablo 7 incelendiğinde; öğrencilerin bir hata yaptığında ailesinin %13,6’lık oranla bağırıp azarlayarak, % 11,1’inin başkaları ile kıyaslayarak, % 3,8’inin tehdit ederek, % 2,4’ünün döverek davrandığı görülmektedir. Bu da tablo 15’te ki “kavga ve itaat (% 22,2)”, “kabadayılık (%19,9)”, “sorgulama (%19,2)” destekler niteliktedir. Gene tablo 7 den çıkan sonuçla; Ailenin % 1,1’lik oranla başkaları ile kıyaslayarak, %3,8’lik oranla tehdit ederek duygusal şiddet; % 13,6’sının bağırıp azarlayarak, % 2,4’ünün döverek fiziksel şiddet çocuklarına yaşattığı ve bunları çocukların algıladığı görülmektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan resimlerde bu bakış açısını destekler niteliktedir.

Ayrıca tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; aile, öğretmen ya da arkadaşlarıyla yaşadığı iyi kötü olayları % 57,7’lik oranla “bazen”, % 22,6’lık oranla “evet” resimlerine yansıttığı görülmektedir. Bu da çocukların yaşadıklarını resimlerine yansıttıklarını destekler niteliktedir.

Çocukların anket yoluyla elde edilen ön bilgilere verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu cevapların çocuklar tarafından yapılan resimlerde ortaya çıkan davranışsal tepkilerle örtüştüğü görülmektedir.

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Nesnelere Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Mutfak malzemesi	263	30,1
Ev eşyası	159	18,2
Gökyüzü cisim	98	11,2
Doğa - bitki	82	9,3
Araba	51	6,1
Mangal	50	6,0
Top	37	4,2
Ev çizimi	25	3,0
Duman	21	2,4
Hayvan	19	2,1
Kişisel eşya	19	2,1
Yol	13	1,4
Okul	10	1,1
Çocuk parkı	8	1,0
Baca	4	0,4
Spor sahası	3	0,3
İp	2	0,2
Kalp	2	0,2
Deniz- nehir	2	0,2
Mum	1	0,1
Akvaryum	1	0,1
Belediye	1	0,1
Sopa	1	0,1
Ok işareti	1	0,1
Toplam	873	100

Tablo 16’te araştırmaya katılan öğrencilerin iki örnek olay, öykü okunarak verilen bir aile içi problemi onların tamamlaması istenen resimlerde kullandıkları nesnelere neler olduğu görölmektedir. Özellikle çocukların “mutfak malzemesi (% 30,1)”, “ev eşyası (% 18,2)”, “gökyüzü cismi (% 11,2)”, “doğa – bitki (% 9,3)”, “araba (% 6,1)”, “duman (% 2,4)” gibi kavramları resmettiği görölmektedir. Çocukların resimleri onların yaşamlarını ortaya koyuş biçimidir. Bir çocuktan ailesinin resmini çizmesini istediğimizde çocuğun duyguları resme yansır. Resim belki bir tek figürden oluşabilir ama bu bile çocuğun ailesiyle ilgili düşüncelerini ya da ailesi içindeki yerini ortaya koymaya yetebilir (Lasky ve Murkerji-Bergeson,1995: 11’den Di Leo 1970:197’den aktaran Buyurgan ve Demirel, 2013, s.19).

Kimi çocukların resimlerinde evin bacasından ve mangaldan yükselen siyah duman dikkat çekmektedir. Çocuklar mutlu bir çocukluk geçiriyor, ailesini seviyor ve ailesi de çocuğu seviyorsa çocuk bunu bacasından duman çıkan evini çizerek anlatır (Buyurgan’dan aktaran Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.51). Bu da aile içi şiddetin, problemin göstergesidir. Çocuklar birinci öyküde ve ikinci öyküde aile bireylerini bir araya getiren akşam yemeği sofrasını ve piknik anını özenle çizmiştir. Masadaki tabak, çatal, kaşık ve bardak düzeni, evdeki TV ve çerçeveler evinde gördüğu, annenin yerleştirdiği şekilde resmedilmiştir. Çocuğun resmi zenginleştiren, güzelleştiren, süsleyen unsurlarla resmetmesi; çocuğun eve olan sevgisini ve ailesine bağlılığının göstergesidir. Çocuğun resminde gösterdiği bu detaylardaki özeni, onun için bu detayların önemli olduğu kanısını uyandırmaktadır. Örneğin 11. birinci öykü resminde çocuğun figürün elini sopa gibi çizmesi ve kırmızı çizgilerle şaşkınlık, kızgınlık ifadesi yansıtması ve soru işareti koyması belli ki bir şeye işaret ettiğinin göstergesidir. Burada belli ki bir sıkıntı olduğu düşünölmektedir. Aile içi ahlak eğitiminin şiddet ve azarlanma ile çözüldüğünün göstergesidir. Çocuk her hatasında uyarılmaktadır ve yaptığı yanlışlar önlenmeye çalışılmaktadır. Yani otoriter bir aile profili görölmektedir. Bunu odaya çizdiği akvaryumdan da yansıtmaya çalıştığı düşünölebilir. Soru işareti ise belli ki çaresizliğin belirtisidir. Başka bir 30. öykü resimleri incelendiğinde çocuğun resmin zeminini eğik çizdiği ve figürlerden birinin elinin hiç çizilmediği birinin ise olduğundan büyük çizildiği dikkat çekmektedir. Aynı öğrencinin diğer resmi ile karşılaştırıldığında gene bir figürün ellerinin bilinçli çizilmediği diğer figürün olduğundan büyük çizildiği dikkat çekmektedir. Çocuklar içinde buldukları evrede, yaptıkları resimlerde bazı parçaları diğerlerine oranla daha büyük çizebilmektedirler (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.51). Ayrıca resimde baba figürü palyaço’ya benzer çizilmiştir. Buradan aile içindeki dengesizliği çocuğun algıladığını söyleyebiliriz. Bunu da resimlerinde

yansıtmaya çalışmıştır. Birinci öyküdeki 48. resimde ise evin içini çatıda resmedip evi insan suratı şeklinde çizmiştir. Kırmızı renkle kaş, göz, burun ve ağız şeklinde çizdiği evin dişleri var gibidir. Dişler saldırganlığın simgesi durumundadır. Buda evin içinde bir gerginliğin olduğu ve çocuğun bunu hissettiğini kanıtlar niteliktedir. Evin içini çatı katında yapması belli ki bazı şeylerin çocuktan gizlendiği fakat bunu çocuğun algıladığı şeklinde yorumlanabilir. Çocukların resimlerinde ki kuş, çiçek, kelebek mutluluk, neşe ve sevgi sembolüdür. Mutsuz temalarda bunlar yoktur. 47.öyküde çiçek ve kuş yoktur ve en dikkat çeken şey şimşektir. Dışarıda yağmur yağarken ya da bu tip konularda çizilen şimşek normal karşılanabilir. Fakat resim incelendiğinde gökyüzünde aile piknik alanında iken gülümseyen bir güneş vardır. Bu çocuğun içsel umutsuzluğu olarak yorumlanabilir. Gizlenen belki de bir gerginliğin belirtisidir.

Bir diğer dikkat çeken çocuk resmi de; 61. birinci öykü resmi. Çocuk kendini çocuk parkında, anne babasını yemek masasında resmetmiştir. Dikkat çeken baba figürünün üzerini yani başını, kendisi ile ailesi arasına sanki bir engel gibi boyadığı koyu mavi renkle yuvarlak şekilde boyamasıdır. İkinci öykü resmi ile düşünüldüğünde oraya baba figürünü yapmaması ile bir iletişim kopukluğunu, ilgisizliğini vurguladığı düşünülebilmektedir.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Resimlerindeki Figürleri Gösterir Dağılım

Seçenekler	Öğrenci resmi	
	f	%
Kendi	106	27,2
Baba	104	26,8
Anne	100	25,8
Kardeş	57	14,7
Arkadaşı	7	1,8
TV sunucusu	7	1,8
Figürsüz	4	1,0
İnsan-komşu	2	0,5
Kantinci	1	0,2
Palyaço	1	0,2
Toplam	389	100

Tablo 17’da araştırmaya katılan öğrencilerin en çok kullandığı figürlerin ne olduğu görülmektedir. Araştırmada özellikle “kendi (% 27,2)”, “baba (% 26,8)”, “anne (% 25,8)”, “kardeş (% 14,7)” resmettiği görülmektedir. Çocuklar kendi dünyalarını, yaşadıklarını, gördüklerini, duygularını resmetmektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan resimlerde bu bakış açısını destekler niteliktedir. Örnek olay öykü okunarak aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanarak resmettikleri resimlerde de gene kendi yaşadığı, bildiği, kendi ailesinden hareketle resimlerini yapmıştır. Buna örnek çocukların resimlerinde görünen kapalı anne, açık anne figürü ve akşam yemeğinin yer sofrası ya da masada resmedilmesi gibi özellikler gösterilebilir. 36.öykü resmi bunu destekler niteliktedir. 30. öykü resmindeki palyaço figürü şeklindeki baba dengesizlik ve kararsızlık aile örneğidir. Burada babanın çocuğa sözünü dinletmek için önce yumuşak tonda konuştuğu ardından sesini yükselttiği söylenebilir. Çünkü palyaçonun elleri büyüktür. Ellerin büyük çizilmesi güç ve kuvvet simgesi olduğuna göre; bu resim aile içinde babanın dengesiz ve tutarsız yapısını, çocuğun algıladığını kanıtlar niteliktedir. Farklı aile ortamında çocuklar şiddetin farklı şekilleri ile bir aradadırlar bu nedenle şiddeti algılama biçimleri de birbirinden farklıdır. Resimlerdeki komşu figürü veya başka ev çizimleri ya da TV’de ki sunucu da çocukta gelişen toplum bilincini gösterdiği gibi çevresinin farkında olduğunun göstergesidir de.

Öğrencilerin resimleri incelendiğinde; Ö.1.a resmini yapan öğrenci birinci öyküde geçen okul anını resmedip Ö.1.b resmini ise aynı öğrenci arkadaşları ile birlikte tamamlayıp resmetti. Çocuklar nefreti, öfkeyi ortaya koymak için suratları koyu renkte ya da siyah renkte boyarlar. Ö.1.b resmi buna örnektir.

Ö.2.a resminde öğrencinin resim kâğıdını doldurmadan kendine güvensiz çizgilerle resim yapmıştır. Evin çatısını çizmemiştir. Ö.2.b resminde çocuğun yine resim kâğıdını doldurmadan resmettiği görülmektedir. Diğer ebeveynleri çizmemesi, ilgisizliğin çocuğun resmine yansıdığını düşündürebilir.

Ö.3.a resmi incelendiğinde öğrencinin resim kâğıdını doldurarak resmettiği görülmektedir. Ayrıca kendini, kardeşlerini anne babadan ayrı yerde resmederek arasına yemek masasını resmetmiştir. Ö.3.b resminde de bireylerin arasına ağaç koyduğu görülmektedir. Bazen çocuklar iletişim kopukluğunu aralarına bir nesne koyarak resmedebilirler. Bu resim de buna örnektir.

Ö.4.a resmi ve Ö.4.b resmini öğrencinin resim kâğıdını doldurarak dolu dolu resmettiği görülmektedir. Bu öğrencinin zengin bir şemaya sahip olduğunu göstermektedir.

Ö.5.a ve Ö.5.b resmini yapan öğrenci çekingen bir öğrencidir. Resminde de bu özelliğini yansıtmıştır. Öğrencinin resminde insan ayaklarını güvensiz çizmesi bunun göstergesidir. Çünkü çocuk resminde ayaklar güvenin sembolüdür.

Ö.6.a resminde çocuğun baba figürünü koltukta resmettiği görülmektedir. Mutlu temalı çocuk temalı çocuk resimlerinde kuşlar, kelebekler izlenmektedir. Ö.6.b resmi incelendiğinde güneş gözlüğü olan şaşkın bir güneş, kuş ve kelebek izlenmektedir.

Ö.7.a resmi öğrencisi öyküde geçen okul anını resmetmiştir. Ö.7.b resmini ise diğer arkadaşları gibi tamamlayarak resmetmiştir. Ö.7.b resmi incelendiğinde belli bir zeminde olmayan nesnelerin kâğıdın üstüne yerleştirildiği görülmüştür. Yer çizgisi; çocuk resimlerinde çocuğun kendisini çevresiyle algıladığının göstergesidir. Çocuğun fazla hareketli yapısı düşünüldüğünde bunu desteklemektedir. Ayrıca çocuklar sıkıldığında yelkenli ya da taşıt resmetmektedir. Çocuğun taşıt resmetmesi; çocuğun ailesinin ilgisiz yapısıyla yansıttığı rahat tavırla, aslında gizlediği sıkıntının göstergesidir.

Ö.8.a ve Ö.8.b resmi incelendiğinde çekingen yapıda olan öğrencinin resim kâğıdını doldurmadan resmettiği görülmektedir. Zengin bir iletişim bağı olan çocukların resimlerinde zengin şemalar bulunmaktadır. Bu öğrencinin resmi incelendiğinde ilgisiz ebeveyn etkisinin olumsuzluğu çocuk resmine yansıtmaktadır.

Ö.9.a ve Ö.9.b resminde sadece anne figürünün saçını kırmızıyla boyadığı ve anne iki resimde de kendine daha yakın çizilmektedir. Ö.9.b resminde az önceki resimdeki gibi taşıtı köşede resmetmesi sıkıntının bir göstergesidir.

Ö.10.a resmi incelendiğinde öğrencinin siyah rengin hakim olduğu resim yaptığı görülmektedir. Öğrencinin masada resmettiği mumu turuncu renkle boyadığı görülmektedir. Turuncu renk çocuk resimlerinde koruyucu ve himaye edici anlamındadır. Çocuk mumu bu renkte boyayarak bu sıkıntıyı dile getirmektedir. Ö.10.b resminde kendini resmin dışına taşıyarak resmetmesi aile içi bir sıkıntının göstergesidir.

Çocuk resimlerinde tek bir figür de olsa bu onun duygu ve düşüncelerini aktarmasında engel değildir. Ö.11.a resminde öğrencinin tek bir figür resmedip, elini sopa gibi yaptığı ve şaşkınlık ve kızgınlık işaretine kırmızı renkle belirtip soru işareti koyduğu görülmektedir. Resmin hemen köşesine çizdiği akvaryum içindeki balık çocuğa aile içi ahlak eğitiminin şiddet ve azarlama yoluyla çözüldüğünü göstermektedir. Belli ki çocuk her hatasında uyarılmakta ve ikaz edilmekte bu da resimlerine yansımaktadır. Ö.11.b resmiyle karşılaştırıldığında bunu destekler niteliktedir.

Ö.12.b resminde öğrencinin suratları boyaması aile içi bir sıkıntının işaretidir. Ö.12.a resminde resim kâğıdının bir köşesine resmettiği anne ve çocuk resmine rağmen babayı çizmemesi Ö.12.b resminde suratı boyadığı baba resmiyle sıkıntıyı desteklemektedir.

Ö.13.a resminde öğrenci öyküde geçen okul anını resmetmiştir. Ö.13.b resminde ise çocuk kendini yolda arabanın yanında ailesinden uzakta resim ederek aile içi iletişim kopukluğunu yansıtmaktadır.

Ö.14.a resminde öğrenci öyküde geçen okul anını resmetmiştir. Aynı öğrenci Ö.14.b resminde ise zengin bir şemaya sahip resim çizmiştir. Öyküde verilen pikniğe deniz ve plaj ekleyerek kendini aileden uzak çizmiştir. Burada çocuk aileden uzak olarak aile özlemine yansıtmakta ve aile ilgisizliğini dile getirmektedir.

Öğrencilerin yansıttıkları resimler konu ne olursa olsun yaşadığı bildiği şemaları yansıtmaktadır. Babası belediyede çalışan çocuğun Ö.15.b resmindeki piknik konusunu belediye binasının bahçesinde resmetmiştir. Bu da çocukların çizdiği resimlerin yaşadıklarını destekler niteliktedir. Ö.15.a resmi de zengin bir şemaya sahiptir.

Ö.16.a ve Ö.16.b öğrenci resmi incelendiğinde Ö.16.a resmine babayı yerleştirmede Ö.16.b resminde ise baba resimde olmasına rağmen çocuğun kendine kafası ve sadece vücudunun yarısıyla eksik resmettiği görülmektedir. Ayrıca anne ve baba birbirine öfkeli bakışlarıyla resmedilmiştir. Burada çocuğun aile içindeki şiddetten etkilendiği düşünülebilmektedir.

Ö.17.a ve Ö.17.b resminde öğrencinin resmi sürekli taşıt yerleştirmesi bir sıkıntının göstergesidir. Yemek sofrası aile içi iletişimin en yoğun olduğu yerdir. Normalde çocuğun mutfakta akşam yemeği ile ilgili resme taşıt ekleyip, aileyi masada resmetmemesi aile içi iletişim kopukluğunun sıkıntısını yansıttığını desteklemektedir.

Ö.18.a resminde öğrenci anneye arasına yerleştirdiği evle anne ile arasındaki kopukluğun sıkıntısını yansıtmaktadır. Bunu Ö.18.b resmine çizdiği taşıtlar desteklemektedir. Çünkü çocuk resmindeki taşıt sıkıntısının bir simgesidir.

Ö.19.a resminde çocuğun siyahla çizdiği baba figürü dikkat çekmektedir. Ö.19.b incelendiğinde oraya babayı elinde sopayla çizdiği ve babanın sert davranışını yansıttığı görülmektedir. Bu resimde şiddetin kimi zaman dayak şeklinde yansıtıldığını desteklemektedir.

Bazen çocuklar sadece siyah rengin hâkim olduğu resimlerde resmetmektedir. Ö.20.a ve Ö.20.b resmi buna örnektir. Öğrencinin Ö.20.b resminde mangalın ateşini turuncu renkle boyadığı görülmektedir. Sadece onu turuncu boyaması korumayı simgeleyen renk olan turuncuyla aile içi güvensizliği yansıtmaktadır.

Ö.21.a ve Ö.21.b resmi incelendiğinde çocuğun aile içi gerginliği, şaşkınlık ve kızgınlık işaretini kırmızı renkle çizgilerle belirtmiştir. Buda çocuğun aile içi şiddeti algıladığını destekle niteliktedir.

Ö.22.a resminde evin içinde resmettiği baba figürünü siyah renkle yansıttığı görülmektedir. Çocuk resimlerinde kuşlar çiçekler mutlu tema resimleridir. Ö.22.b resminde görülmemesi aile içi mutsuzluğun belirtisidir.

Ö.23.a resmi incelendiğinde siyah tonların ağırlıklı olarak yansıdığı görülmektedir. Ö.23.b resminde anne ve babayı tartışırken resmetmiştir. Bu da çocukların aile içi şiddeti algıladığını desteklemektedir.

Ö.24.a resmi eksik resmedilmiştir. Ö.25.b resmi incelendiğinde kendini aile bireylerinden uzakta resmetmiştir. Buda aile içi iletişim kopukluğunu destekler niteliktedir. Şiddet sadece fiziksel ya da sözel değildir, iletişim kopukluğu ve ilgisizliği de birer şiddet unsurudur.

Ö.26.a öğrenci resmi incelendiğinde öğrencinin zengin bir şemaya sahip olduğu görülmektedir. Ö.26.b resminde uzakta orman ve köy çizerek geniş hayal dünyasını yansıtmıştır. Çocukların bildiği, gördüğü, yaşadığını yansıttığı düşünülürse, çocuğun ailesinin köyle olan bağı yansıttığı düşünülmektedir.

Ö.27.a resmi incelendiğinde öğrencinin babayı anneden uzakta resmetmiştir. Diğer Ö.27. b incelendiğinde de gene anne ve babayı birbirinden uzakta resmederek arada ki iletişim kopukluğunu yansıtmıştır.

Ö.28.a ve Ö. 28.b resmi incelendiğinde kendini anneden uzakta resmetmiştir. Ayrıca kızgınlık ve öfke duygusu çiziminde yansımaktadır.

Ö.29.a ve Ö. 29.b resmi incelendiğinde olumsuz duygu hakimdir. Ö.29.a resminde kendini resim kâğıdının dışına taşıyarak çizmiş diğer resme ise yerleştirmemiştir. Buradan çocuğun iletişim kopukluğunu resminde yansıttığı görülmektedir.

Bazen çocuklar bedensel unsurları olduğundan büyük çizebildiği gibi hiç çizmeye de bilir. Ö.30.a ve Ö.30.b resmi incelendiğinde annenin ellerinin ve kollarının olmadığı görülmekte ve babanın ellerinin çok büyük çizildiği görülmektedir. Eller güç belirtisidir. Çocuk resminde annenin ellerini çizmeyerek güçsüzlüğünü yansıtmıştır. Babayı Ö.30.b resminde palyaço gibi resmederek babanın iki kişilik yapısını yansıtmaktadır. Baba hem çok eğlenceli rahat bir yapıya sahip hem de çok sert bir yapıya sahiptir ve çocuk bundu algılayıp etkilenmektedir. Yani bu resim, dengesiz ebeveyn yapısının yansıdığı güzel bir örnektir.

Ö.31.a ve Ö.31.b resmi incelendiğinde çocuğun kendini ailesinden uzakta resmederek aile içi iletişim kopukluğunu yansıttığı görülmektedir.

Ö.32.a resminde öğrencinin resim kâğıdını bölerek resmini tamamladığı görülmektedir. Ö. 32.b resminde duman dikkat çekmektedir. Duman iletişimin sembolüdür. Dumanın koyu ve yukarı çıkmasıyla aile içindeki gerginliği yansıtmaktadır.

Ö.33.a resmi ve Ö.33.b incelendiğinde çocuğun resminde davranışsal tepkilerin yansıdığı görülmektedir. Sanki çocuk kulağını çekilecekmiş gibi uzatmış ve aile gergin tavırlar içinde resmedilmiştir.

Ö.34.a ve Ö.34.b resmi incelendiğinde çekingen çocuk resmi özellikleri yansımaktadır. Resim kâğıdını doldurmadan resmetmiştir. Ayrıca gergin duyuşsal tepkiler görülmektedir. Aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuk şaşkın olur ve çekingen bir yapıda bir çocuk yapısına sahip olabilmektedir. Buda resimlerine yansımaktadır.

Ö.35.a resminde annenin kafasını yeşil renkte resmetmiştir. Suratların koyu renkte boyanması öfke ve nefretin belirtisidir. Tabağı kıran çocuğa anne “neyse önemli değil” diye belirtince çocuk “ucuz yırttık” diye konuşma baloncuğuna yazmıştır. Buda annenin otoriter yapısını yansıttığı gibi dengesiz anne yapısını yansıtmaktadır.

Çocuk resimleri incelendiğinde her çocuğun kendi cinsiyetine göre kahramanı resmedip kimi çocuğun anneyi başı kapalı anne figürü kimi başı kapalı bir anne figürünü yansıtmıştır. Ö.36.a resminde başı kapalı bir anne figürü yansıtırken bir de aileyi yer sofrasında yemek yerken yapmıştır. Ö.36.b resmine de başı kapalı bir anne figürü yansıtmasıyla çocukların tamamladığı öyküdeki problem durumunun, kendi ailelerinde problem durumunu nasıl çözdüklerini yansıttığı söylenebilmektedir.

Ö.37.a siyah rengin hakim olduğu bir resimdir. Anne ve babayı ayrı resmetmiştir. Kendini arkası dönük resmedip annenin baloncukta "babası çok kızdım sana" diye belirtmiştir. Belli ki babanın yanlış bir davranışının olduğu düşünülebilir. Ayrıca iki evi birbirine bağladığı dikkat çekmektedir. Anne ve babanın ayrı evde yaşadığını çocuk bu şekilde yansıtmıştır. Anne baba arasındaki gerginliği de Ö.37.b resminde yansıtmaktadır. Yani iki resim birbirlerini destekler niteliktedir.

Ö.38.a resmi incelendiğinde çocuğun kendini aileden uzak resmetmiştir. Ayrıca Ö.38.b resminde babanın ellerini büyük belirtip annenin ve kendi ellerini çizmemiştir. Ellerin çizilmemesi güçsüzlüğün belirtisidir. Babanın sert bir yapıda olduğunu ise ellerini büyük çizerek belirtmiştir. Buda aile içi şiddeti çocukların algıladığını destekler niteliktedir.

Ö.39.a ve Ö. 39.b resmi incelendiğinde mutlu çocuk resmi temalarının yansıdığı görülmektedir. Yani iki resimde de kuş, çiçek ve kalp görülmektedir. Fakat aile bireylerinden kendini uzakta resmederek etkilendiğini yansıtmıştır.

Ö.40.a resminde öğrencinin kendini aile bireylerinden uzakta çizdiği ve diğer Ö.40.b resminde ise kendini çizmeyerek aile içi iletişim kopukluğunu yansıttığı görülmüştür. Buda çocuğun aile içi iletişim kopukluğunu algıladığını desteklemektedir.

Ö.41.a ve Ö.41.b resminde aile bireyleri arasındaki gerginlik görülmektedir. Ö.41.b resminde öğrencinin güneşi maviyle üstünden boyaması belli ki bir gerginliğin işaretidir.

Ö.42.a resminde öğrencinin kendi kafasını olduğundan daha küçük çizdiği görülmektedir. Bu kendine güvensizliğin bir işaretidir. Ayrıca diğer Ö.42.b resmi ile karşılaştığımızda bunu destekler niteliktedir.

Ö.43.a ve Ö.43.b resmi incelendiğinde belli bir gerginlik izlenmekte ve Ö.43.a resminde kendinin suratını çizmemesi gerginliği algıladığını ve etkilendiğini göstermektedir.

Ö.44.a ve Ö.44.b incelendiğinde çocuğun resmindeki huzursuz yapı resimde gözlenmektedir. İnsanları küçük yansıması ise ilgisizliğin, güvensizliğin farklı bir yansımasıdır.

Ö.45.a ve Ö.45.b resminde aile içi gergin yapı çocuğun yansıtmaktadır. Ö.45.b resminde sanki babanın ağzından siyah dumanlar çıka gibi çizmiştir. Buda çocuğun, babanın bazen yüksek sesle ya da sinirli konuştuğunu yansıttığını göstermektedir.

Ö.46.a resmi incelendiğinde çocuk resmindeki saydamlık özelliği gözlenmektedir. Çünkü evin içindeki odaları duvar yokmuş gibi çizmiştir. Ö.46.b resmi incelendiğinde yeşil

tonların ağırlıkta olduğu ailenin silik yansıtıldığı bir piknik resmi görülmektedir. Bu da aile bağının kopukluğunu yansıtmaktadır.

Ö.47.a ve Ö.47.b resmini yapan öğrencinin zengin bir şemaya sahip olduğu ve ayrıntılı resim yaptığı görülmektedir. Ö.47.b resminde en dikkat çeken nesne şimşektir. Normalde yağmurlu bir konu verildiğinde çocukların resme şimşek yerleştirmesi normal karşılanabilir fakat piknik resminde gülen bir güneşin olduğu resme en son şimşek yerleştirmesi belli ki bir gerginliğin olduğu ve çocuk tarafından algılandığını göstermektedir.

Ö.48.a resminde evin insan suratı gibi kırmızı renkte çizildiği görülmektedir. Dişler çocuk resminde saldırganlığın bir göstergesidir. Evin içini çatıda resmetmesi belli ki evin içinde gizlenen bir gerginliğin olduğu fakat çocuk tarafından algılandığını yansıtmaktadır. Ö.48.b resmindeki gerginlikte bunu destekler niteliktedir.

Ö.49.a resminde evin camlarının ve kapısının olmadığı görülmektedir. Resme öğrenci kendisini koymamıştır. Ö.49.b resminde kendini ailesinden uzakta çizmesi aile içi iletişim kopukluğunun birer yansımasıdır.

Ö.50.a ve Ö.50.b resminde ebeveynler arasında iletişim kopukluğu görülmektedir. Ö.50.a resminde bu gerginliğe komşunun da evden seslenerek eklendiği görülmektedir.

Ö.51.a ve Ö.51.b resmi incelendiğinde öğrencinin çekingen ve kendine güvensiz yapısını resmine yansıttığı görülmektedir. Çünkü her iki resimde silik çizgilerle, küçük bir şekilde resim kâğıdının köşesine resmedilmiştir.

Ö.52.a ve Ö.52.b resmi incelendiğinde öğrencinin resim kâğıdını dolu dolu kullandığı görülmektedir. Ayrıca her iki resimde de kendinin ağzını çizmemektedir. Bu da ailesinin aşırı baskısı sebebiyle kendini açıklamakta zorlandığını göstermektedir.

Ö.53.a resminde öğrencinin babayı çizmediği ve Ö.53.b resminde ise babayı kızgın bakışlarla resmetmiştir. Bu da babayla iletişim kopukluğunun çocuk resmine yansımaya birer örnektir. Sadece fiziksel ya da sözel şiddet yoktur. İlgisizlikte birer şiddet unsurudur.

Ö.54.a resmi incelendiğinde evin camlarının olmadığı ve yemek masasının siyah renkte boyandığı görülmektedir. Siyah karamsarlığın ve kederin resmidir. Yemek masası aile içi iletişimin yoğun olduğu, duygu ve düşüncelerin yoğun olarak aktarıldığı düşünülürse çocuğun siyah renkle boyaması aile içi bir sorunun göstergesidir. Ö.54.b resminde piknik örtüsünde mor renkte resmetmesi bunu desteklemektedir. Ayrıca babayı Ö.54.a resminde yapmaması birer iletişim kopukluğunun göstergesidir.

Ö.55.a ve Ö.55.b resminde öğrencinin zengin bir şemayla resim yaptığı görülmektedir. Ayrıca iki resimde de belli guruplaşmaların yansıtıldığı görülmektedir.

Ankette öğrencilere evde en çok kimin sözü geçtiği sorulduğunda anne diye belirtmişlerdir. Ö.56.a resmi incelendiğinde otoriter bir anne figürü yansıtmaktadır. Özür dileyen bir çocuk, ikazda bulunan bir anne modeli vardır. Ö.56.b resminde yine başı kapalı anne figürünün

otoriter tutumu yansıtmaktadır. Sadece anne baba arasındaki kavga değil çocuklara verilen ahlaki eğitimde birer şiddet unsurudur.

Ö.57.a ve Ö.57.b resmi incelendiğinde aile içi şiddet unsurları yansıtmaktadır. Ebeveynlerin birbirlerine kızgın bakışları ve kendi kafasını küçük yapması bu durumu algılayıp etkilendiğini göstermektedir.

Ö.58.a resminde çocuğun kendini aileden uzakta salıncakta resmetmesi aile içi kopukluğun bir göstergesidir. Ö.58.b resminde yine kendini aileden uzakta resmetmesi bunu desteklemektedir.

Ö.59.a resminde çocuğun baba resmini çizmediği görülmektedir. Ö.59.b resminde ise çocuğun kendini aileden uzakta araya araba koyarak çizmesi, ailesinin ona karşı ilgisizliğini göstermektedir.

Ö.60.a resmi incelendiğinde tabağı kıran çocuğun üstüne resmettiği anne resmini siyah renkle boğar gibi çizmesi dikkat çekmektedir. Konuşma baloncuklarında “ ne yaptın sen oğlum, dikkat etsene, eyvah” diye seslendiği görülmektedir. Belli ki çocuğun yanlış bir davranış sonucunda ailenin nasıl davrandığı görülmektedir. Ö.60.b resminde ise büyüklerin vücudunu siyah renkte boyaması bunu desteklemektedir.

Ö.61.a resminde öğrencinin kendini mavi renkte anne ve babasından soyutlayarak çocuk parkında resmettiği görülmektedir. Yine mavi renkle babanın kafasını keser gibi yuvarladığı dikkat çekmektedir. Ö.61.b resmi ile karşılaştırıldığında oraya babayı çizmemesi babayla bir iletişim kopukluğunun olduğunu göstermektedir.

Ö.62.a ve Ö.62.b resminde çocuğun babayı kendilerinden uzakta çizmesi ilgisiz baba modelini yansıtmaktadır. Annenin ellerinin olmaması güçsüzlüğün göstergesidir.

Ö.63.a ve Ö.63.b resmi incelendiğinde zengin bir şemanın olduğu görülmektedir. Her iki resimde de babayı uzakta çizmesi babayla olan iletişim kopukluğunu yansıtmaktadır. İnsan figürlerinin kimisinin üzgün duruşları çocuğun bu duyguları algıladığı ve resmine yansıttığını göstermektedir.

V. SONUÇ ve TARTIŞMA

5.1. Sonuç

Bu araştırma; Samsun ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Denizevleri ortaokulunda 2013-2014 eğitim öğretim yılı Ocak ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmayla ilgili literatür aramaları yapılmış ve konuyla ilgili uzman kişilerden bilgi alınmıştır. Öğrencilere anket uygulanmış; iki Örnek olay öykü okunarak, aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanmış ve aile içi problemi tamamlayıp bir aile resmi yapmaları istenmiştir. Aile içi şiddeti algılayıp hatırlayan öğrenciler resimlerinde bunları yansıtmıştır. Resimler istedikleri teknikte yapılmıştır.

Araştırma sonucunda; çocukların hayatın her anında, şiddetin her türüne bir şekilde maruz kaldığı görülmüştür. Anne-babanın kendi aralarındaki anlaşmazlıklara (kavgalara) ya da disiplin sağlamak amacıyla ona sergilenen tutumlara tanık olmak çocuğu fiziksel ya da psikolojik olarak etkilediği ve çocuğun tüm bu yaşananları algıladığı görülmüştür. Araştırma, günümüzde hala her kesimde devam eden, şiddete tanık olan çocuklar için söylenen “çocuktur, bir şey anlamaz” mantığı ve sözde çocuklarının iyiliği için takınılan denetimlerin yanlışlığının çocuklar tarafından algılanıp, etkilenmelerini destekler niteliktedir. Sosyal bir canlı olan çocuğun çevresini dikkate almak gerekmektedir. Çünkü çevresini etkilediği gibi çevresinden de etkilenmektedir. O halde çevresini dikkate alarak, ilk sosyalleştiği yer olan ailede yaşadıklarından etkilenmesi ve bunun çizgilerine yansması normaldir. Tüm bu sonuçlar çocukların, aile içi yaşantıları, şiddeti fark ettiğimizden daha çok algılayıp, etkilendiklerini ortaya koymaktadır ve bunu da kendilerini en iyi ifade ettikleri yollardan biri olan resimleriyle dile getirmektedir. Yani çocukların resimleri onları anlamamız için önemli bir araçtır. Sonuç olarak araştırmada, aile içi şiddetin çocuk tarafından ne şekilde algılandığı, onu psikolojik ya da fiziksel anlamda ne denli yaraladığı ortaya koyulmuştur.

5.2. Tartışma

Çocuklar; hayatın her anında, şiddetin her türüne bir şekilde maruz kalmaktadır. Anne-babanın kendi aralarındaki anlaşmazlıklar (kavgalar) ya da disiplin sağlamak amacıyla ona sergilenen tutumlar, çocuğu fiziksel ya da psikolojik olarak etkilemektedir.

Şiddet; çocuğun hayatı boyunca nasıl hissedeceğine, nasıl gelişeceğine ve diğer insanlarla nasıl ilişki kuracağına etki etmektedir (Ovacık, 2008, s.5). Çünkü çocuklar iyi bir gözlemcidir. Bu nedenle anne-babalar çocukları için model teşkil ettiklerinin bilincinde olmalıdır.

Şiddet ortamında çocuklar şaşkın, tedirgin ve çaresizdirler. Onlarla konuşup rahatlamaları sağlanmalıdır. Çocukların tanık olduğu aile içi şiddet ve ebeveynlerin, çocuklarının iyiliği için takındığı denetimlerin yanlışlığı çocuklar tarafından algılanmaktadır. Şiddete tanık olan çocuklar için söylenen “çocuktur, bir şey anlamaz” mantığının yanlışlığı ve çocukların bu ortamlardan etkilendikleri unutulmamalıdır.

Resim, psiko-pedagogik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır. Çocuk resmi; onda bir düşünce dili şeklinde yansır. Çocuk dünyayı kendi algıladığı biçimde görür ve bunu kendi ifadeleri içinde yansıtmaya çalışır (Yavuzer, 2007, s.12). Bu nedenle çocuk; ilk sosyalleştiği yer olan ailede yaşadıklarından etkilenmekte ve bu da çizgilerine yansımaktadır.

Çocukların yaptıkları resimler onları tanımamızda ve anlamamızda bize yardımcı olur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s.51). Bu araştırmada da çocukların yaptıkları resimlerde aile içi şiddeti algılama ve maruz kalma ile ilgili tepkileri yaptıkları resimler ile ortaya koyulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akalın, T. (2008). *İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Resimlerde Aile İçi Yaşantılarının Resimlerine Yansımaları* (yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Aşkaroğlu, B. (2006). *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı Ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bozdağ Kalaycı, L. (2007, 19-21 Kasım). *Şiddeti algılama biçimlerinin ilköğretim öğrencilerinin resimlerinde yansımaları*. Sanat eğitimi ve şiddet ve III. Ulusal Sanat Eğitimi sempozyumunda sunulan bildiri, Gazi Eğitim Fakültesi, Görsed, Müzed, Tümgem, Ankara.
- Buyurgan, S., Kumral, Ç. (2007, 19-21 Kasım). *Bireyin Eğitim Sürecinde Sanat Eğitimi Neden Yer Almalıdır?* Sanat eğitimi ve şiddet ve III. Ulusal Sanat Eğitimi sempozyumunda sunulan bildiri, Gazi Eğitim Fakültesi, Görsed, Müzed, Tümgem, Ankara.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi Ve Öğretimi* (3. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Buyurgan, S., Demirel, İ. N. (2013) *Effects of television series on 11-12 year old children*. Turkish Journal of Teacher Education, 2(1), 19-35
- Dülger, N. (2008). *06-11 Yaş Öğrencilerin Ailesel Ve Bireysel Özelliklerinin Resimlerine Yansımaları* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Enç, M. (1974). *Ruh Sağlığı Bilgisi*. İstanbul : İnkılap ve Aka Basımevi.
- Gözütok, F. D. (Eylül 2008). *Eğitim Ve Şiddet* (1.basım) Ankara : Gazi Kitabevi.

- Kalyoncu, H. (2009). *Aile İçi Şiddet Ve Şiddet Ortamında Çocuklar* İstanbul: Popüler Yayınları
- Kaya, Ö. (2006). *İlköğretim 3. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Drama Destekli Eğitimin Yaratıcı Sürece Katkıları* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kehnemuyi, Z. (Haziran 2006). *Çocuğun Görsel Sanatlar Eğitimi* (5.basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet* (1. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddetin Dili* (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Ovacık, A. C. (2008). *Aile İçi Şiddetin Erkek Çocuğun Şiddet İçeren Suç İşleme Davranışına Etkileri* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, E. (2010). *Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri* (1. Basım). İstanbul: Birey Yayıncılık
- Paktuna Keskin, S. (Kasım 2012). *Çöp Çocuk Çocuk Çizgilerindeki Giz* (9. Basım). İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Piaget, J. (2010). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Eserin aslı, 1947’de yayımlanmıştır.)
- Pınar, N. (2006). *Görsel Medya Ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- San, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık* (2.basım). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Saygın, O. (2007). *Renklerle İnsanları Tanıma Kılavuzu* (1.Basım) İstanbul: Hayat Yayıncılık
- Tarhan, N. (2013). *Genç Arkadaşım Gençlik Psikolojisi* (6. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tuna, S. (2010). *Aile İçi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yavuzer, H. (2007). *Resimleriyle Çocuk* (12. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2010). *Eğitimin Her Kademesine Yönelik Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar* (5. Basım). Ankara: Data Yayınları
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet* (1. Basım). İstanbul: Boyut Yayıncılık
- Yolcu, E., Yılmaz, M., Maccario, N. K., Ünalın, T. ve Aykaç, V. (2010). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı* (29. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları

EKLER

Ek 1 Anket

ANKET (Öğrenci İçin)

Değerli Öğrenciler,

Bu anket, aile bireyleri ile bir problem yaşadığınızda, bu problemi nasıl çözdüğünüzü tespit edebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu soruları yanıtlarken sizin durumunuz için en uygun olan seçeneğin yanındaki () içine **X** işareti koyunuz. Araştırmamız için kimliğiniz değil anketteki ifadelere vereceğiniz içten yanıtlar önemli olduğu için formlara kimliğinizle ilgili hiçbir şey yazmayınız. Vereceğiniz bilgiler bir araştırmada kullanılacağı için soruların tümünü yanıtlamanız rica olunur.

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

1. Yaşın:.....

2.Cinsiyetin: () a) Kız () b) Erkek

3. Kaç kardeşsin?

() a) Tek Çocuğum () b) 2 () c) 3

() d) 4 () e) 5 ve üstü

4. Anne ve baban ile birlikte mi yaşıyorsun?

() a) Evet () b) Hayır

5. Yaşadığınız sorunları ailenle konuşabiliyor musun?

() a) Evet () b)Bazen () c) Hayır

6. Evde daha çok kimin sözü dinleniyor?

() a) Annemin () b) Babamın () c) Benim

() d) Kardeşlerimin () e) Büyükannemin / Büyükbabamın

() f) Hepimizin

7. Bir hata yaptığında ailen sana nasıl davranır?

- a) Bağırp azarlar b) Başkaları ile kıyaslar c) Döverler
 d) Tehdit ederler e) Anlayışla karşılarlar

8. Aile bireyleri ile bir problem yaşadığınızda, problemlerinizi nasıl çözersiniz?

- a) Anne - babamla ya da kardeşimle problemimi konuşarak çözmeye çalışırım
 b) Hiç bir şey yapmam susarım, ya da ağlarım
 c) Çok öfkelenirim bağırp çağırırım
 d) Resim ya da müzik gibi beni sakinleştirecek bireylerle uğraşırım

9. Sana göre bir ailede aşağıdakilerden hangileri mutsuzluğa neden olur?

- a) Para ile ilgili sorunlar, b) Anne-Babanın arasında geçen sorunlar,
 c) Kardeşler arası sorunlar, d) Derslerle ilgili sorunlar,
 e) Akrabalarla ilgili sorunlar (büyükanne-büyük baba, teyze, hala..),

10. Ailenle, öğretmenlerinle ya da arkadaşlarıyla yaşadığın iyi ya da kötü olaylar resimlerine yansır mı?

- a) Evet b) Bazen c) Hayır

11. Resim yaptıktan sonra kendini nasıl hissedersin? Sana uygun olan maddeleri işaretle.

- a) Mutlu b) Mutsuz c) Kızgın
 d) Neşeli e) Başarılı f) Güvenli
 g) Başarısız h) Yorgun ı) Sinirli
 i) Sıkılmış j) Özgür k) Diğer (.....)

Ek 2 Öyküler

1. ÖYKÜ

Kahramanımız her zaman yaptığı gibi erkenden kalkıp okula gitmek için hazırlanır. Ailesi ile kahvaltısını yapıp okuluna gider. Okulda geçirdiği güzel ama yoğun günden sonra eve gelir. Eve girdiğinde annesini mutfakta akşam yemeği hazırlarken bulur.. Kahramanımız, annesine " Anneciğim, ben geldim " diye seslenir ve odasına geçer. Okul kıyafetlerini değiştirip annesine yardım etmek için mutfaka girer. Bu sırada kahramanımızın büyük kardeşi odasında bir şeylerle uğraşmakta, küçük kardeşi ise televizyonda çizgi film izlemektedir. Biraz sonra babaları eve gelir ve sofraya kurulmaya başlanır. Bütün aile bireyleri sofradayken baba dikkatlice televizyondaki haberleri izlemektedir. Anne çorbaları tabaklara koyar ve sırasıyla sofradakilere dağıtır. Kahramanımız, bu sırada bugün okulda neler yaşadığını anlatmaktadır. Konuşması esnasında annesinin tabağı uzatması üzerine tabağı tutamayarak elinden düşürür ve tabak kırılır...

Bunun sonucunda neler yaşanmış olabilir?

Aile bireyleri tabağın kırılmasına nasıl tepki vermiştir?

Çocuk yaşanan olay karşısında neler hissetmiş olabilir?

2. ÖYKÜ

Kahramanımız ve ailesi bir gün piknik yapmaya karar verirler. Piknik için uygun bir yer bulduklarında ailecek arabadan inerler. Biraz sonra kahramanımızın babası mangalla ilgilenmeye başlar. Tam mangalı yaktığı sırada, kahramanımızın annesinin mangal için gerekli olan et ve tavukları getirmeyi unuttuğunu fark ederler. Herkes şaşkınlıkla birbirine bakar. Tüm aile bireyleri unutulmuş etler konusunda konuşurken ortam gerilir ve sesler birden yükselir. Tam o sırada arabanın oradan “şangır” diye bir ses gelir. O da ne! Bir de bakarlarsa ki çocuklardan birinin attığı top arabanın aynasını kırmıştır. O an bütün sesler kesilir. Herkes babanın yüzüne bakar.

Şimdi bu aileyi nasıl resmedersiniz?

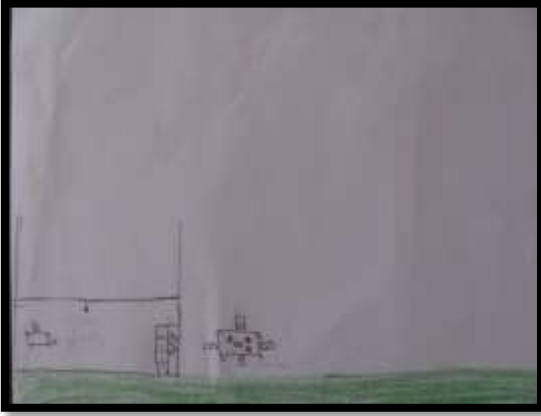
Ek 3 Çocuk Resimleri

Resim 1.Ö.1.a

Resim 2. Ö.1.b

Resim 3. Ö. 2.a

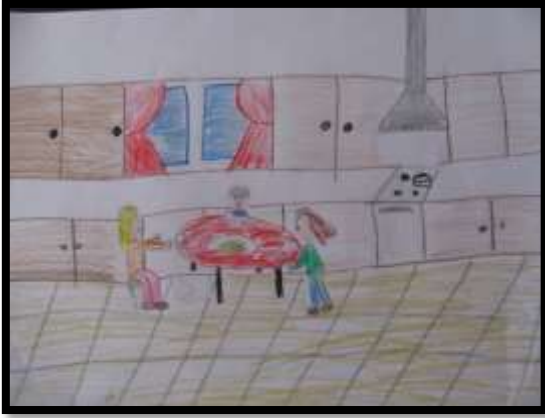
Resim 4. Ö.2.b

Resim 5. Ö. 3.a

Resim 6. Ö.3.b

Resim 7. Ö.4.a

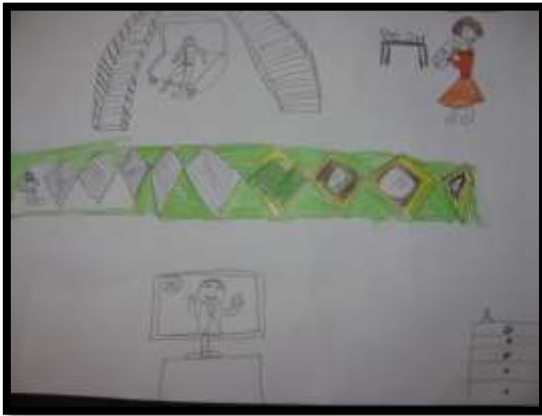
Resim 8. Ö. 4.b

Resim 9. Ö.5.a

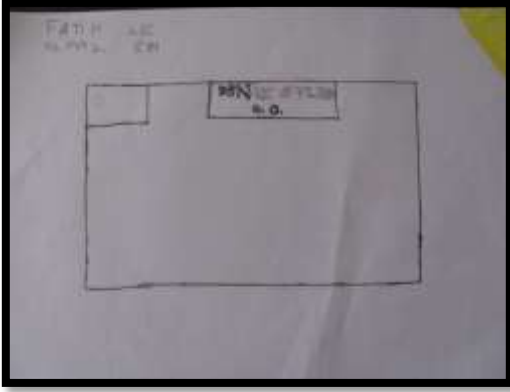
Resim 10. Ö. 5.b

Resim 11. Ö. 6.a

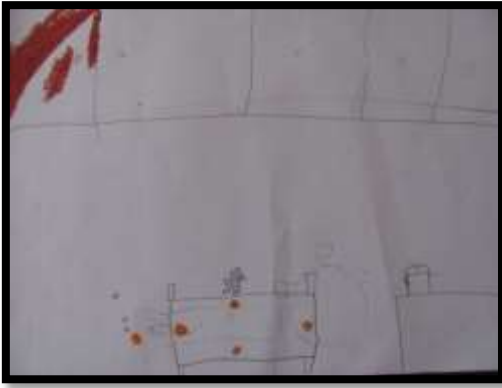
Resim 12. Ö.6.b

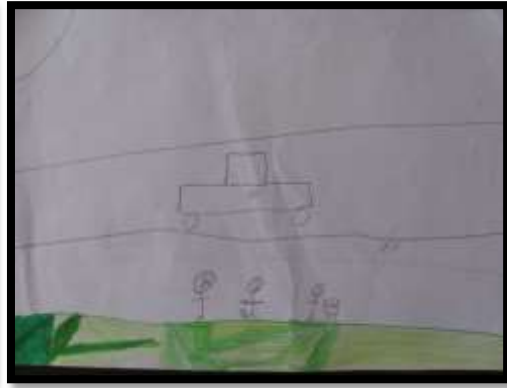
Resim 13. Ö.7.a

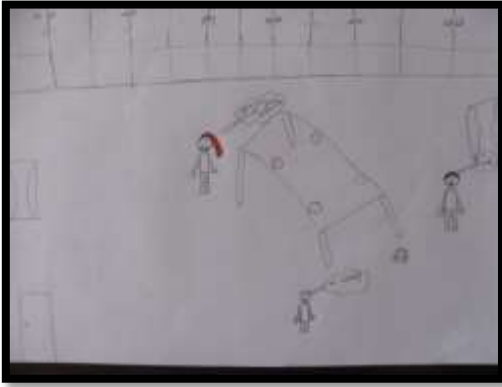
Resim 14. Ö. 7b

Resim 15. Ö. 8.a

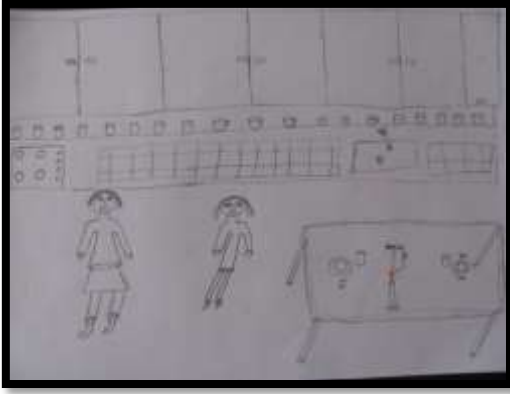
Resim 16. Ö. 8.b

Resim 17. Ö. 9.a

Resim 18. Ö.9.b

Resim 19. Ö. 10.a

Resim 20. Ö.10.b

Resim 21. Ö.11.a

Resim 22. Ö. 11.b

Resim 23. Ö.12.a

Resim 24. Ö.12.b

Resim 25. Ö. 13.a

Resim 26. Ö.13.b

Resim 27. Ö.14.a

Resim 28. Ö.14.b

Resim 29. Ö. 15.a

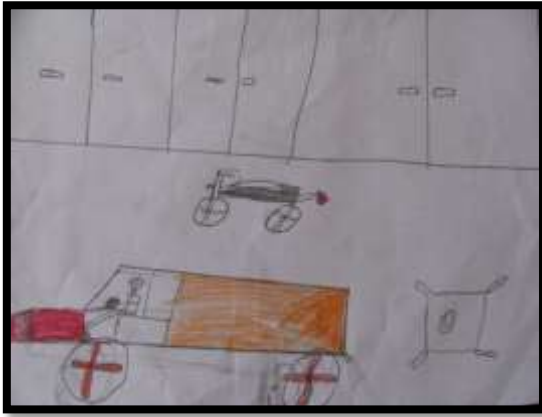
Resim 30. Ö. 15.b

Resim 31. Ö. 16.a

Resim 32. Ç. 16.b

Resim 33. Ö. 17.a

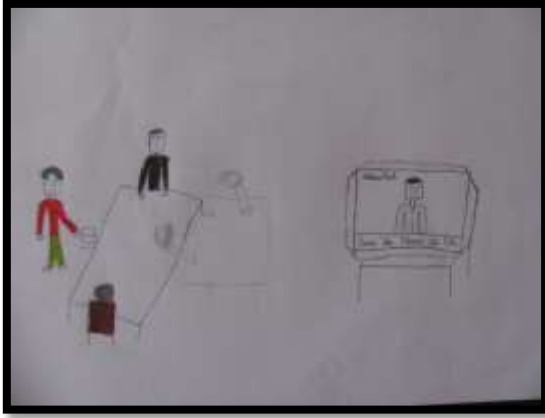
Resim 34. Ö.17.b

Resim 35. Ö. 18.a

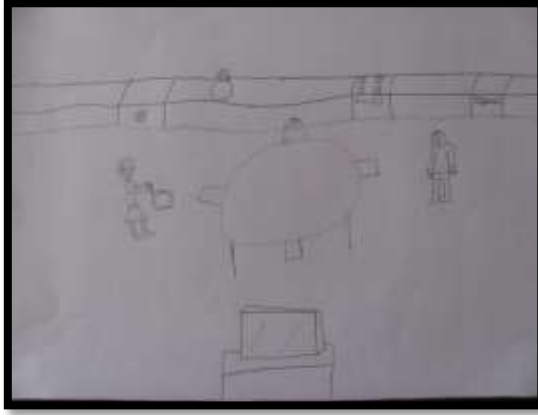
Resim 36. Ö.18.b

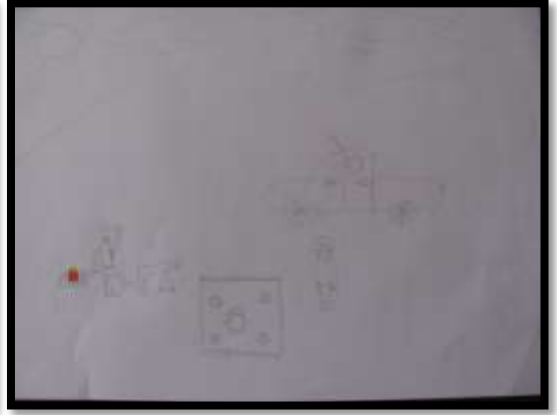
Resim 37. Ö.19.a

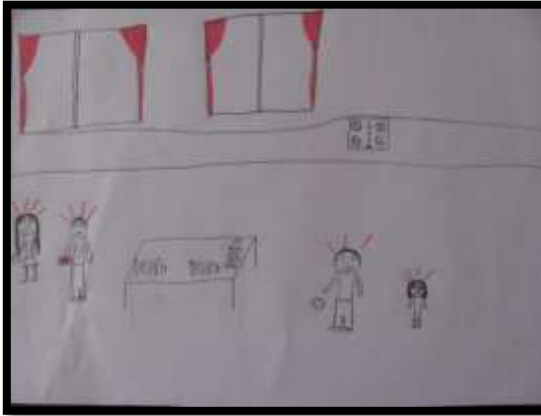
Resim 38. Ö. 19.b

Resim 39. Ö. 20.a

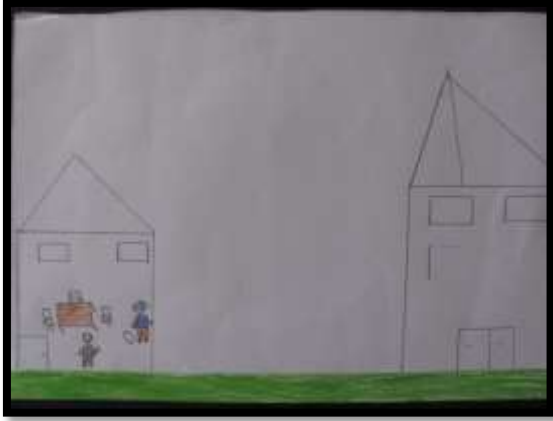
Resim 40. Ö. 20.b

Resim 41. Ö. 21.a

Resim 42. Ö. 21.b

Resim 43. Ö.22.a

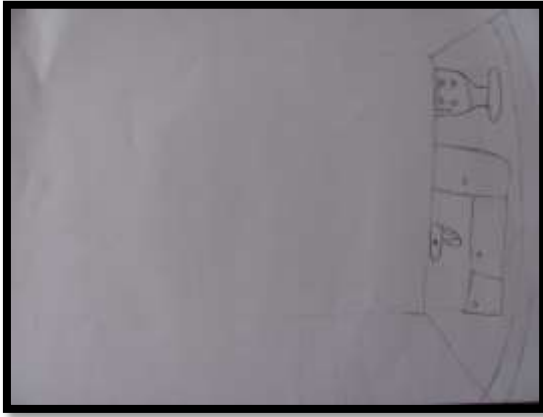
Resim 44. Ö.22.b

Resim 45. Ö. 23.a

Resim 46. Ö.23.b

Resim 47. Ö.24.a

Resim 48. Ö. 24.b

Resim 49. Ö. 25.a

Resim 50. Ö. 25.b

Resim 51. Ö. 26.a

Resim 52. Ö.26.b

Resim 53. Ö. 27.a

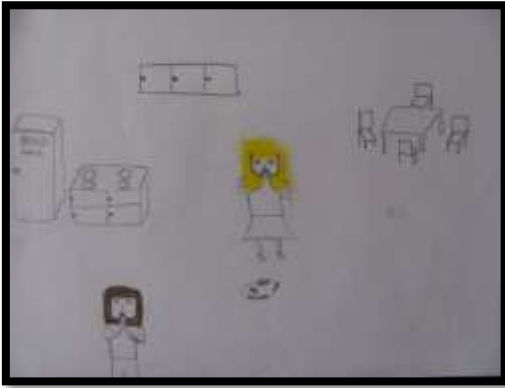
Resim 54. Ö. 27.b

Resim 55. Ö.28.a

Resim 56. Ö. 28.b

Resim 57. Ö. 29.a

Resim 58. Ö. 29.b

Resim 59. Ö. 30.a

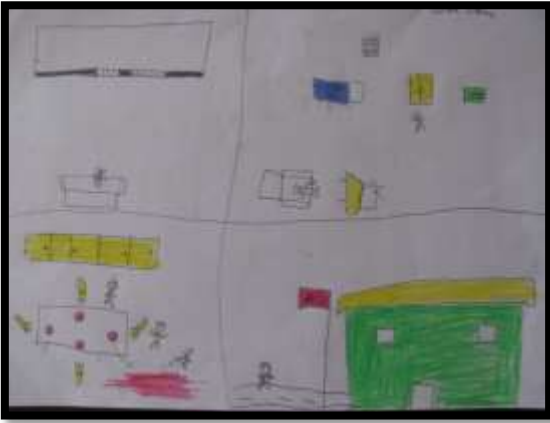
Resim 60. Ö.30.b

Resim 61. Ö. 31.a

Resim 62. Ö. 31.b

Resim 63. Ö. 32.a

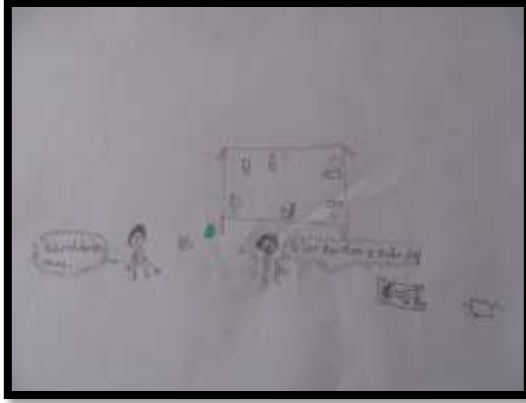
Resim 64. Ö. 32.b

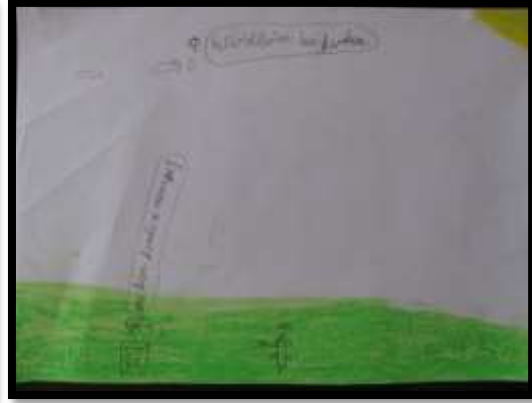
Resim 65. Ö. 33.a

Resim 66. Ö. 33.b

Resim 67. Ö.34.a

Resim 68. Ö. 34.b

Resim 69. Ö. 35.a

Resim 70. Ö. 35.a

Resim 71. Ö.36.a

Resim 72. Ö. 36.b

Resim 73. Ö. 37.a

Resim 74. Ö. 37.b

Resim 75.Ö.38.a

Resim 76. Ö. 38.b

Resim 77. Ö. 39.a

Resim 78.Ö. 39.b

Resim 79. Ö. 40.a

Resim 80. Ö. 40.b

Resim 81. Ö. 41.a

Resim 82. Ö. 41.b

Resim 83. Ö. 42.a

Resim 84. Ö. 42.b

Resim 85. Ö. 43.a

Resim 86. Ö. 43.b

Resim 87. Ö. 44.a

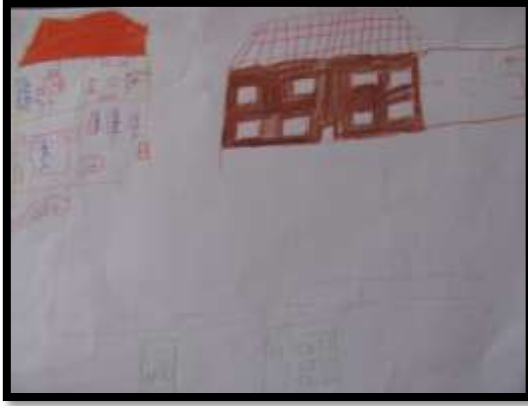
Resim 88. Ö. 44.b

Resim 89. Ö. 45.a

Resim 90. Ö. 45.b

Resim 91. Ö. 46.a

Resim 92. Ö.46.b

Resim 93. Ö. 47.a

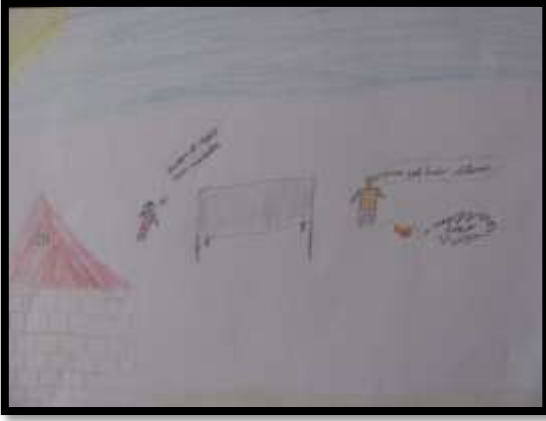
Resim 94. Ö. 47.b

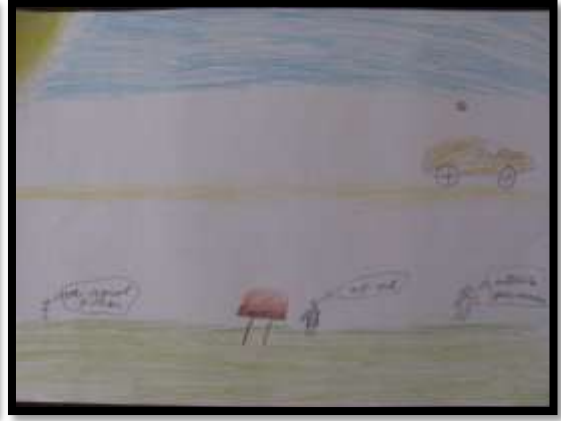
Resim 95. Ö. 48.a

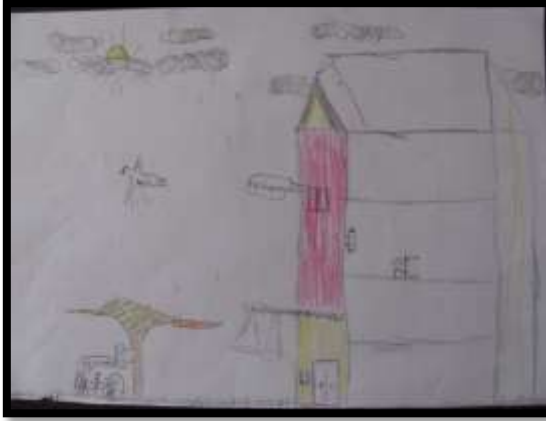
Resim 96. Ö. 48.b

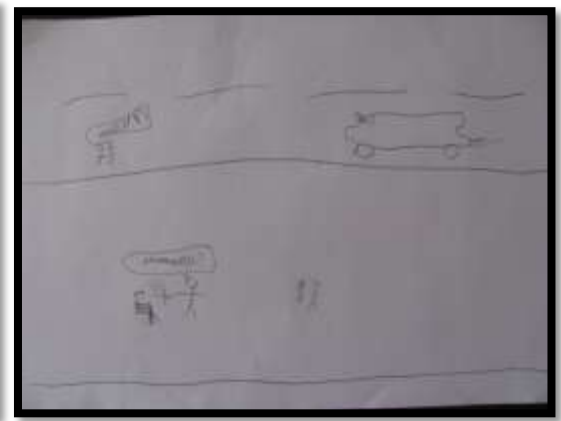
Resim 97. Ö. 49.a

Resim 98. Ö. 49.b

Resim 99. Ö. 50.a

Resim 100. Ö. 50.b

Resim 101. Ö. 51.a

Resim 102. Ö. 51.b

Resim 103. Ö. 52.a

Resim 104. Ö. 52.b

Resim 105. Ö. 53.a

Resim 106. Ö. 53.b

Resim 107. Ö. 54.a

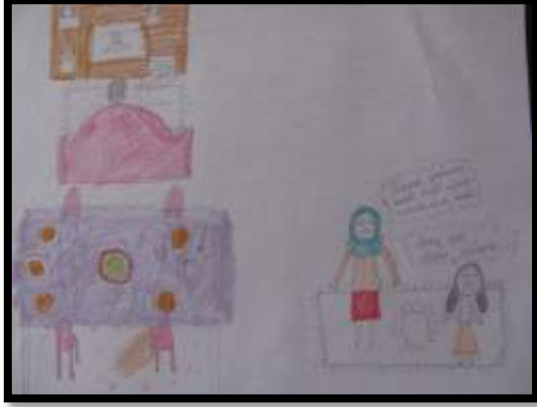
Resim 108. Ö. 54.b

Resim 109. Ö. 55.a

Resim 110. Ö. 55.b

Resim 111. Ö. 56.a

Resim 112. Ö. 56.b

Resim 113. Ö. 57.a

Resim 114. Ö. 57.b

Resim 115. Ö. 58.a

Resim 116. Ö. 58.b

Resim 117. Ö. 59.a

Resim 118. Ö. 59.b

Resim 119. Ö. 60.a

Resim 120. Ö. 60.b

Resim 121. Ö. 61.a

Resim 122. Ö. 61.b

Resim 123. Ö. 62.a

Resim 124. Ö. 62.b

Resim 125. Ö. 63.a

Resim 126. Ö. 63.b